

Carpații

Deposito legal: M. 8.137-1958

Director: Aron Cotrus

REVISTA CULTURALA

Redactor: Traian Popescu

BASARABIA NOASTRA

CUM ERA VAZUTA BASARABIA IN 1912

În 1912, împlinindu-se o sută de ani dela răpirea Basarabiei, fostul ministru de instrucție publică, Casso-Român basarabean renegat-a publicat o lucrare "Rusia la Dunăre". Este cea mai bogată documentare privitoare la acțiunea diplomatică a Rusiei pentru a anexa cele două principate Moldova și Valahia.

Privirile Rusiei s'au îndreptat spre aceste ținuturi românești încă de pe vremes lui Petru cel Mare. Numai pierderea bătăliei dela Stănilești ne-a salvat. Sub Cătrina cea Mare s'a conceput ciac s'a numit "Proiectul grec". În acest proiect se prevedea că în cazul când imperiul otoman nu va putea fi dăruit, Rusia va trebui să se mulțumească cu anexarea celor două principate care trebuiau să constituie un Stat independent "Dacia". Cel destinat să fie șeful noului Stat, era Potiemkin. Ideia nu a fost părăsită sub Alexandru I. Pentru a adera la o coalitie anglo-austriacă, Rusia punea ca condiție să i se lase libertate deplină în Polonia, și la Dunăre. "Nu există o formulă mijlocie, declara Vorontsov în 1793. Anglia va fi amica sau inamica cea mai hotărâtă a Rusiei și aceasta depinde de ajutorul ce ni se va da sau nu". După încheierea tratatului de alianță și în ajunul celei de a treia împărțiri a Poloniei, Anglia a consimțit efectiv să garanteze nu numai teritoriul Rusiei, dar teritoriile pe care ea voia să le cucerească mai târziu Austria, pe de altă parte mare dușe, mare dușese sau un prietel rus al de țarul Rusiei.

Memorandumul prezentat de Czartoryski la 21 decembrie 1806, purta centrul de gravitate al raporturilor franco-ruse dela Polonia către Turcia și insista mai ales asupra importanței pozițiilor rusești în Balkani, adică posesia Moldovei și Valahiei.

Pierderea Basarabiei se datorește unei indiscreții ce s'a produs cu privire la prepararea, de către Napoleon, a campaniei contra Rusiei.

În 1912 cu prilejul răpirii Basarabiei, în toate liceele s'au ținut conferințe în care s'au evocat împrejurările în care Moldova a fost tăiată în două. "Viața Românească", condusă de C. Stere a publicat un articol de bogată documentare privitor la Basarabia, semnat dr. G. Cazacu.

Am socotit potrivit să reproducem cum era privită Basarabia în 1912, de România. Reproducem și profeticul articol "Dușmanul naturii", publicat în 1910 de Take Ionescu. În 1903 Albert Sorel a publicat marea lui operă "L'Europe et la Révolution française", din care cităm aceste rânduri: "Politica Rusiei derivă cu o puternică similitudine din natura lucrurilor, impunându-se și continuându-se sub regimurile cele mai diverse și sub suveranii cei mai fantastici". Take Ionescu anticipa și ilustra într-o formă lapidară, concluzia la care ajunsese marele istoric francez după ce timp de douăzeci de ani cercetase toate arhivele. Cum verificăm de dureros avertismentele date de marele om de Stat Take Ionescu. Reproducând acest articol, oprimăm imperativul politicii naționale care pot fi rezumate astfel: Nistru, hotarul de răsărit al Neamului românesc, nu poate fi cîntit din conștiința oricărui Român.

Reproducem și Manifestul dat de domnul țării, Alexandru Ion Cuza. Se vor împlini la anul o sută de ani de când au fost retrocedate României cele trei județe, Cahul, Bolgrad și Ismail. Manifestul lui Cuza poartă data de 19 Octombrie 1859.

Dar cine este căte schimbări se vor produce până la anul? O nație care crede în destinul ei, trebuie să știe să aștepte.

Cine ar fi crezut în 1912 că în Martie 1918, Statul Țării va vota unirea cu România?

P. Ș.

BASARABIA A FOST INTOTDEAUNA ROMANEASCA

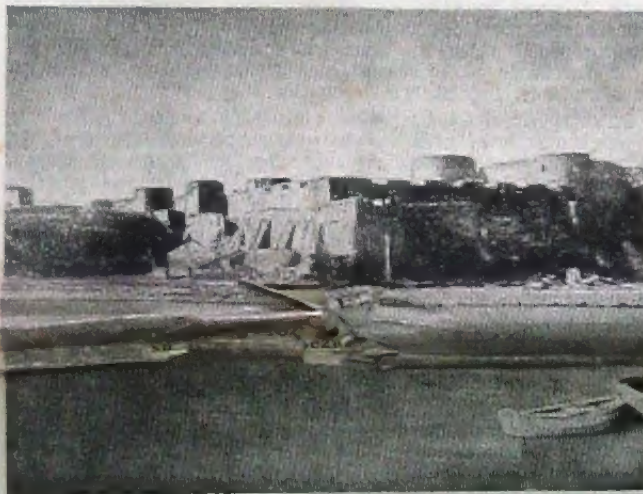
La incorporarea ei de către imperiul moscovit, poparația Basarabiei era de 55.600 familii sau 340.000 suflete, aproape în întregime Moldoveni.

La 1857 I. Zasciuc, ofițer de stat major însărcinat de ministerul de război rusesc cu redactarea materialului statistic pentru Basarabia, scria:

"Basarabia e locuită de Moldoveni, cari compun ¾ din totalul populației sale.

"Județele Chișinău, Bălți, Soroca sunt exclusiv locuite de Moldoveni; în județul Hotin ei sunt amestecați cu Rușii sau Rușii cari par a fi autochthoni; în județele Ben-

der și Chișinău, ei sânt amestecați puțin cu elemente venite de pretutindenea și care s'au așezat prin orașe cu permisiunea guvernului. Moldovenii compun un neam de oameni, cara locuiesc de secol în părțile de nord și în centrul Basarabiei; ei pot să fie deci considerați ca adevărați autochthoni; în județele dela sud din contră, ei s'au așezat nu de mult și mai cu seamă au ocupat locurile părăsite de Tătari. Aproape toți răzeșii și cea

Cetatea Albă, fortăreață de margine a lui Ștefan cel Mare.

SCRISOARE A LUI ȘTEFAN CEL MARE CĂTRE SENATUL VENETIAN

Nici nu vreau să spun de ce folos este această țară a mea pentru Creștinătate, scotind că ie de prisos, căci ie lucru știut bine de toți, că ie zid de apărare al Țării Ungurești și al Țării Lezești.

Și, în ce privește aceste două Crăii, afară de aceasta, fiind împiedecat Turcul cu mine acum de patru ani, au rămas mulți creștini odihniți.

Deci, ca la Domni creștini și cunoscuți creștini, alerg la Înnălțimea Ta, cerșind ajutorul vostru ca un creștin ce sunt, pentru păstrarea acestei țeri a mele, de priință Creștinătății. Și jăgăduiesc că orice dar și ajutor imi veți fi dat, îl voi răsplăti pe multe căi, când imi veți porunci și veți avea nevoie, și împotriva necredincioșilor, și unde vă va fi porunca, fără zăbavă. Afară de aceasta, Înnălțimea Ta va face un lucru foarte vrednic de laudă, ajutând un Domn creștin.

Ceia ce acum cer, e aceasta. Căci sunt sigur că Turcul iarăși va veni împotriva mea, în vara aceasta pentru cele două locuri ale mele, Chilia și Cetatea-Albă care-i sunt foarte cu supărare. Deci, într-aceasta vreau să fiu ajutat astăzi, căci vremea e scurtă, nu ne îngăduie a lua alte măsuri mai întinse. Și înălțimea ta te poți gândi că aceste două locuri sunt toată Moldova, și Moldova cu aceste două locuri e un zid pentru Țara Ungurească și Țara Lezească. Afară de aceasta, eu zic și mai mult: că, de se vor păstra aceste cetăți, Turcii vor putea pierde și Cafa (1) și Crâmul, și va fi ușor lucru. Dar chipul cum s'ar face, nu-l spun, ca să nu mă întind mai mult la scris, dar, când veți porunci, o să-l spun.

(1) Cetate genoveză, pierdută în mâna Turcilor în 1473.

mai mare parte din țărani, precum și majoritatea mahalagilor din orașe aparțin asemenea acestui neam."

Prin urmare, chiar după mărturisirea unui rus, Basarabia era locuită la 1857 în mare majoritate de Români, cari formează ¾ din populația întregii provincii.

În afară de români populația e formată din rușii trecuți din Ucraina și Volhina pe la finele secolului al XVII și începutul celui de al XVIII din cauza persecuțiilor religioase.

Populația rutenă a Basarabiei se urca la 1861 la 120.000 locuitori.

Rușii adevărați nu erau, chiar după statisticile rusești, la 1861 în întreaga Basarabie decât 20.000.

Imediat însă după incorporarea provinciei românești la Rusia, imperiul Țarilor a întrebuințat toate mijloacele pentru a o desnaționaliza.

În acest scop s'au întrebuințat pe o scară foarte întinsă colonizările. Ele au început chiar dela 1812:

1. S'au adus în diferite rânduri Bulgari (pușini venise prin 1769, 1774, 1787, 1791, 1806) la 1812, 1828 și 1830-34 s'au fondat 43 colonii cu 9.641 familii cu 56.000 suflete; li s'au dat în Basarabia peste 300.000 desetine de pământ; 2. S'au adus Nemți la 1814, 1816, 1817, 1832, 1834, 1836, 1839, 1840; s'au format 24 colonii li s'au dat 130.613 desetine pământ și scutiri de orice biruri de recrutare, de înlocuirea armatei, pe timp de 50 ani ei se descurau de acțiunile pușini, și li s'au dat numai 5.000 des. de pământ; 4. evreii cari au vrut să vie în Basarabia au fost scutiți de dări, la început pe doi ani, apoi pe alți 5; aceste și alte scutiri prelungite au făcut că, de unde la 1817 erau numai 2.316 familii de Evrei, la 1856 erau 73.751 suflete.

Pentru a atrage pe streini în Basarabia și a l' suprapune elementului românesc guvernul rus le-a acordat tot felul de privilegii.

Astfel coloniilor germane venite parte din Württemberg, parte din ducatul Varșoviei li s'a acordat: scutirea de a plăti impozite și bir timp de 50 de ani, scutire de recrutare, pământ gratuit.

Din cauza avantajelor acordate au venit în Basarabia și s'au așezat aci între anii 1837-1857 anual peste 21.000 colonii streine.

Și în măsură ce streinii erau aduși în Basarabia, Moldovenii erau siliți să părăsească pământul udut cu sângele strămoșilor lor.

Mulți români au trecut Nistrul și s'au așezat de-alungul acestui râu și în stepele Ociacovului golite de Tătari, iar în ultimul timp guvernul rus prin făgădueli de pământ a reușit să determine sate întregi de români să emigreze în Siberia.

În afară de această imigrare și emigrare Rușii au mai întrebuințat toate mijloacele pentru a desnaționaliza cât mai repede și mai complet Basarabia românească.

Astfel, încă dela 1829 au fost introduse în Basarabia legile rusești, administrația, justiția poliția și organizația comunală rusească, în limba rusească, cu funcționari ruși.

Pe lângă această sistematică rusificare: prin administrație, poliție, alcătuire comunală, județeană și judecătorească, s'a urmărit rusificarea și pe calea bisericii și școlii. Eparchia Chișinăului și Hotinului (Basarabia) s'a încredințat dela început conducerii renegatului mitropolit Gavril. Acesta în primul rând a îngrijit de rusificarea clerului și boierimii, înființând din veniturile mosiilor închinat manăstirilor, un seminar spiritual după modelul celor din Rusia și pe lângă el un spital pentru nobili; acesta la 1833 a fost transformat în liceu. Toate învățăturile se predau în limba rusească și limba moldovenească se preda ca un obiect separat de studiu, ca o limbă străină—franceză sau polonă. Mai târziu s'au înființat școli pentru pregătirea clerului inferior la mănăstirile Hârjanca, Dobrușa, Kurci; s'au înființat de asemenea și școli orășenești rusești la Chișinău, Bălți, Hotin, Orhei, Akerman, Bender, Izmail, Kilia și Reni. La 1828 s'a înființat direcțiunea școlilor populare. Ea a mărit numărul școlilor din orașe întinzându-le și la sate; dela 1885 s'au început școli parohiale bisericești în limba slavă bisericească. Acum sunt în Basarabia 58 școli secundare pentru băieți și fete, cu 11.015 copii, distribuiți astfel: 19,5 % din nobilime și funcționari, 18,1 % din cler, 45,4 % din orășeni, 12 % dela sate, 1,3 % străini, 3,6 % alți. Școli inferioare sunt 1.709: 1.938 întretinute de ministerul instrucției publice și 671 de sfântul sinod; acestea stăpânirea Rusiei nu a existat, nu există și nu se permite să existe nici o școală moldovenească. Limba

(Urmează în pagina 2.)

moldovenească, introdusă în liceu și seminar, ca studiu al unei limbi străine, a fost exclusă mai târziu și nu se mai predă nicieri.

Din biserică limba moldovenească nu a fost gonită așa de repede pentru că clerul nu o știa pe cea rusească. S'au pus însă toate silințele în acest scop. Din bisericile ortodoxe au scos-o mai repede, din cele dela sate și din mănăstiri mai greu.

Alt mijloc de rusificare a fost armata. Din Basarabia se recrutează pentru armată 20.157 creștini și 2.494 evrei. Toți acești tineri sunt trimiși în Polonia, Caucazia, Siberia—aproape nici un moldovean nu face armata în Basarabia. În toate războaiele Rusiei au participat Moldovenii din Basarabia și în totdeauna au dovedit că sunt buni soldați.

Pe lângă aceste mijloace, s'a interzis dela 1812 încoace pătrunderea oricărei cărți românești în Basarabia. Nici un ziar românesc, nici o broșură românească nu pot trece Prutul și nici în Basarabia nu se pot tipări.

Totus toate aceste măsuri n'au reușit decât să distrugă viața culturală națională moldovenească. Basarabia n'a fost rusificată.

Orașele, boerimea și negustorimea s'au rusificat în adevăr. Țărănimia însă, majoritatea populației este tot românească.

Într'un studiu publicat în revista "Viața Românească" d-l dr. P. Cazacu spune cu multă dreptate: "Moldovenii au rămas în țara lor așa cum i-a apucat 1812, fără să participe la dezvoltarea culturală a omenirii și a neamului lor. Mari comori sufletești înăscute trebuiau să zăcă în sufletul lor, ca ei să nu se îndobitocescă, să nu se sălbăticească cu desăvârșire; toată viața lor intelectuală ca manifestare de neam este numai vorbită și memorizată: povești, legende, amintiri istorice gravitând în jurul lui Ștefan cel Mare și sfânt, cântece, poezii, obiceiuri tradiționale, proverbe, ghicitori, cimilituri, rugăciuni bisericesti cu cântece, descânțec, farmece, superstiții.

Șaptezeci la sută din populația totală a Basarabiei de 1.500.000 locuitori, e și astăzi românească.

Această populație românească de mai bine de un milion și jumătate de suflete, apăsată de stăpânirea rusească, lăsată în cea mai neagră ignoranță, uitată aproape de țara mamă, își cântă înstreinarea în cântece sfâșietoare de durere ca acesta:

Frunză verde lemn uscat
De pârâni sunt depărtat
Și de neam sunt lepădat,
De streini tare-s mâncat
Și de dângu' ți prădat.
Mă silesc din zi din noapte,
Ca să-mi fac streinu frate
Și streina surioară,
Ca s'o strâng la inimioară;
Dar streina' ca albina
Când ți dragostea mai dulce
Pune ghimpu' și se duce.

Sau îți arată groaza de stăpânitorul silnic de azi, muscalul:

Frunză verde lemn uscat
Râu de fire-i dăst muscal,
El te 'ndeamnă la frăție,
Frăte zice ca să fie;
Să nu-ți crezi nici când îți jură,
Că el și crucea o jură.
Decât Muscalu creștin
Mult mai bine Tarc păgân.
Frunză verde ninifar
Blăstemat a fost Tartar,
Dar Tartarul a pierit
Țara nu ne-a pustiit,
Dar acum ai vai de noi
Că Muscal ne lasă goi.

MANIFESTUL DOMNITORULUI AL IOAN CUZA

La 1859 Domnitorul Cuza adresa următorul manifest celor trei județe din Basarabia retrocedate după războiul Crimeii:

Locuitori din Basarabia.
Venim printre voi ca Domn și ca Părinte ca să vă aducem bucurie și vindecarea rănilor de care ați pătimit până acum. Din ziua în care partea Basarabiei locuită

BASARABIA NOASTRA

de noi s'a lipsit de vechea ei tulpină, ea s'a împărțit de toate băntuirile și nevoile ce de mai mulți ani au năpădit această țară a Moldovei, atât de bună și frumoasă.

Însă și pentru voi ca și pentru toți, va rădări în curând ziua dreptății, după multiple nedreptăți peste care ați avut a vă plânge.

Noi dorim ca să primiți sosirea noastră în mislocul vostru, ca un semn de pace și de mângâiere; dorim ca să uitați cele trecute, să închideți urechea la glasul patimilor rele și să fiți nestrămutați în credințele voastre către guvern, și de iubire către țara Moldovei. Patria noastră a intrat pe o cale de îmbunătățiri cari se vor vedea asupra tuturor fiilor ei, fărăosebire. Nu trebuie însă a pierde din vedere că bunurile greu se adună și că numai prin înțelepciune și răbdare vom putea dobândi îndeplinirea dorințelor noastre.

Înșească-se dar inimile voastre de orice griji și lădoeli, căci noi ne ocupăm de soarta voastră, ca un părinte binevoitor. Dumnezeu și nația ne-au înălțat pe tron pentru a da dreptate celui ce o are, pentru a înfrâna pe cei răi și pentru a îmbrățișa pe cei buni.

ALEXANDRU ION

V. ALEXANDRI

Ministrul Treburilor Străine.

Anul 1859. Octombrie 19.

DUSMANUL NATURAL

În marea luptă dintre popoare, ca și între indivizi, sunt două rivalități.

Unele, oricât de vii, oricât de pline de consecințe dure-roase, oricât de prejudiciabile pentru pacea lumii, nu sunt datorite decât întâmplărilor. Un capriciu de suveran, o nebulă națională, o neînțelegere subită, o atingere de amor propriu care la rândul său provoacă la adversar o sete nestinsă de răzbunare, una singură din aceste cauze este de ajuns pentru ca să provoace manifestarea lor. Aceste rivalități joacă de sigur un rol în istorie, uneori însângerează chiar un veac întreg dar până în sfârșit, sunt destinate să se stingă, pentru că rădăcinile lor nu se afundă în fatalitatea lucrurilor.

Sunt și altfel de rivalități, rivalități de acele latiprite în cartea istoriei prin cursul inezorabil al evenimentelor, și care, cu toate silințele guvernelor, cu toată mărimea suveranilor, cu toate îmbrățișările și toate jurămintele de prietenie eternă, mai curând sau mai târziu, izbucnesc. Aceste rivalități sunt cele mai primejdioase, jocul lor servă de subiect la acea nesfârșită epopee, ce se cheamă istoria omenirii. Căci ele nu se împacă decât când unul din rivali este zdrobit sau cel puțin, când amândoi, în urma unei lupte, suferind dureroase experiențe, au dobândit convingerea că le este mai bine să se suprimă unul pe altul.

Rivalitatea imperiului rus și țării noastre este din această categorie.

Ne explicăm, pentru că nu vrem, ca să ni se atribue alte gândiri decât pe ale noastre. Departe de noi ideea de a acuza de ostilitate guvernul actual al imperiului vecin. Din contră, credem ferm că împăratul actual este un sincer partizan al păcii.

Dar puterea lucrurilor este așa încât, presupunând chiar că, mâine, un filantrop și chiar un filoromân s'ar sui pe tronul Țarilor, problema ar rămâne aceeași.

Existența noastră este incompatibilă cu realizarea idealului imperiului rusesc; ostilitatea sa în contra noastră nu poate să înceteze decât în ziua în care va reuși să ne suprimă, sau în ziua în care ți va fi complet probat că ți este cu neputință să ne faci să dispărem.

Este inutil să scotocim istoria, ca să ne convingem de acest adevăr. Oricât de puternice ar fi probele pe care ni le dă și care demonstrează că, de aproape două veacuri, —adică de când ne cunoaștem—imperiu Țarilor a făcut tot prin putință ca să ne subjuge, oricât de evident ar fi că norocul singur ne-a scăpat de soarta Basarabiei și a Poloniei, nu ar fi în deajuns. Au mai fost, și alte rivalități care au durat două veacuri, și care, totuși, nu și aveau izvorul în nemiloasa logică a lucrurilor.

Nu. Ceeace dă ostilității Rusiei în contra noastră adevăratul ei caracter, este pozițiunea noastră pe cartă Europei.

Noi ne aflăm în pragul celui mai mare imperiu al vre-

murilor moderne, suntem vecinii unui popor de o sută de milioane de suflete, care, în 50 de ani, își îndoaie populațiunea; ne aflăm în drumul unei națiuni tinere, inteligente, entuziaste, a unei națiuni cu atât mai de temut, cu cât nu-i contestăm calitățile; noi suntem la granița unui popor care—ca toate popoarele dela nord—se simte atras de un neînfrânt și vecinic avânt către mările de smarald ale sudului.

Este o regulă imuabilă, o tendință naturală ca națiunile, ca și indivizii, să alerge după aerul îmbălbănt, după soarele arzător de miază-zi.

Rusia, cu tot vastul său teritoriu, se înalță în ceșile Baltică; ea caută să răsuflă prin sud, și se silește să-și dea aer prin trei deschizături de odată: prin extremul Orient în apele Japonului, prin golful Persic, care se deschide pe jumătate vastului său imperiu, și prin Mediterana, către care au aspirat toți oamenii dela nord, și pe malurile căreia atâția din ei și-au găsit mormântul.

Din aceste trei drumuri, cel mai important este sigur cel al Mediteranei; acolo se află faimoasele străzări, cheia Europei; acolo se află cetatea Cezarilor Orientului și Metropola ortodoxiei. Toate silințele imperiului, toate aspirațiunile, toate apăsăturile națiunii ruse, se îndreptăcă către acest punct.

Ei bine, soarta ne-a așezat ca o piedică tocmai pe acest drum, astfel încât Rusia nu poate să ajungă acolo unde o cheamă logica dezvoltării sale, decât trecând peste trupul nostru.

Între Rusia și noi, nu este vorba de o neînțelegere trecătoare, nici chiar de una din acele uri necugetate pe care vremea poate să o topească tot așa precum a fărâșit-o. Nu. Este aci ceva mai profund. Este vorba de două vieți care se exclud reciproc, sau mai bine zis, de o existență, de aceea a neamului românesc, care nu poate rămâne în picioare decât dacă Rusia este forțată să pue un frâu ambițiunii sale.

Într-o astfel de problemă, nu poate fi chestia de înțelegere, de compromis, de concesii. Dacă trăim, Rusia nu reușește în ceea ce, de două veacuri, a încercat înima poporului rus; dacă imperiul vecin reușește să și realizeze visul pe care l'a urmărit și-l urmărește cu atâta încredere și tenacitate, statul român și neamul românesc nu vor mai fi decât o amintire.

Iată adevărul. Locul pe care îl ocupăm pe cartă Europei nu este al fericirilor cari pot să trăiască fără grije și fără truda îndurării ruinilor Parthenonului, acoperit de gloria clasicismului, ascuns în fundul unei peninsule, poporul grecesc poate să stea spectator la marile rivalități care turbură națiunile moderne. Cu totul altul este destinul nostru. Aruncați de soartă în valea Dunării, în această vale care a fost de atâtea veacuri și va mai fi încă, teatru marilor catastrofe, postul nostru este greu, dar va fi un post de onoare. Istoria ne-a făcut avangarda civilizațiunii occidentale, în contra năvălirii dela nord, cum altădată ne făcuseră avangarda civilizațiunii europene în contra năvălirii asiatice, când aceasta venea dela sud. Și opunem epoca noastră la orice indicare, fie că ar veni de dincolo de Dunăre ori de dincoace de Nistru, asta a fost și va fi soarta noastră.

Oricât de penibil ar fi constatarea acestui adevăr, el nu mai dă decât o mai bună și mai deplină înțelegere a pozițiunii noastre.

Forța lucrurilor face din noi un obstacol în mersul înainte al unui mare imperiu, care este în același timp o națiune puternică. Acest imperiu a încercat, încercă și va încerca să meargă pe calea care crede că ți este indicată de Providență. Noi ne aflăm în calea sa. Imperiul Țarilor, așa dar, a încercat, încercă și va încerca să ne steargă de pe harta popoarelor.

Dealtfel este oare așa de necesar să căutăm în logica situației geografice și în întâmplările istoriei, care va fi politica viitoare a imperiului rusesc?

Această problemă nu e deloc un secret. Gânditorii ca și patrioții și oamenii de stat ai Rusiei, afară de cei pe care scrupulele unei situațiuni oficiale ți opresc, nu se sfîșesc de a ne-o spune.

Își maschează numai vederile lor cuceritoare printr-o teorie, destinată după dângu' ca să dea lumii moderne un nou tip de civilizație, să facă să nască în partea orientală a Europei o viață nouă. Pentru realizarea unei opere atât de grandioase și de binefătoare, distrugerea celor mici nu atâră în balanță!

Oamenii sâdătoși, a zis prințul Bismark, nu se opresc în drumul lor pentru că au bădăuri. Națiunea căreia Providența i-a încredințat o misiune așa de mare, nu poate să se oprească în mersul ei pentru ca să nu distrugă neamul românesc.

Take IONESCU

POEZII

PE CULMEA

Pe culmea Carpaților
umbra haiducilor...
frăților...
tronează...
înfrățită cu brazil
sub care odihnesc fără cruzi...
camarazi...

Pe culmea Carpaților
umbra haiducilor...
se naște...
în duhul morților
dela Stalingrad...
ei Neamul înaltăsat
de decădăde-l
descăliță...
umbra frăților
de pe culmea Carpaților
ce-au coperit din nori

ca niște Nicadori...
să răzbuie—
Țara...
pe mama,
ce-a căzut mitralistă
apărând
"Doina" lui Eminescu...

SI NU ADUN

Și nu adun averi pe pământ...
Cu Satan n' am nici un legământ.
Când oi muri
sub cruce să-mi zăcă
privirea-ți de-azur
Dunăre sfântă—
cu sufletu-ți pur...

Și nu adun averi pe pământ...
Singura comoară mi-l visul.

și luna—
pe razele ei mânat de vânt
ure fericit
Icoana!...
și răd,
și cânt,
biet bulgăr
de pământ...

Și nu adun averi pe pământ...
cuprins în vaele crunte...
Prieten!

Lăsați lui Satan
dorul de aur...
dorul de-a suge sângele fratelui tău,
ca un balaur...

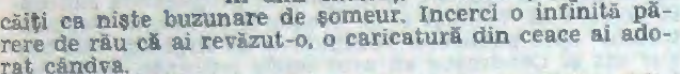
Prieten!...
nu vreau să vă văd band

viața semenului
nici în gând...

Al. Silisteanu

DE PAMFIL SEICARU

Dacă vrei să urci spre izvoarele unui curent literar, trebuie să răsfodești obscure reviste, cu durata scurtă, biete publicații efemere cu cititori restrânși. Atunci când Paul Valéry publica în revista „La conquête”, a poetului Pierre Louys, în 1891, versurile lui, nimeni nu a întrezărit faima de mai târziu a succesurului lui Mallarmé, a celui care a dat amploare „în mod deosebit aventurii mallarmeiene”, realizând versuri care par destinate să fie un elixir de sonorități.

Am aflat de această revistă abia după două-zeci de ani, întâmplător la Academia Română; "Linia dreaptă" apăruse sub direcția lui V. Demetrius numai cinci numere. Publica, pentru prima oară, și Gala Galaction (Pisculescu). Erau elementele înnoitoare venite de la "Literatorul" lui Al. Macedonski și care, din contactul cu poeziile acestuia (Levki, o umbră de dincolo de Stix, Avatar), și cu poezia simbolistă franceză, creiau lirică nouă. În grupul de la "Semănătorul" făcea figură aparte D. Anghel (volumul de poezii "În grădina" și de proză "Fantome" o dovedesc), familiarizat cu literatura modernă franceză, cu poezia de după Parnasieni. Între cei cari trecuseră pe la "Literatorul" lui Al. Macedonski, depășind linia unui diletanțism se numărau Ștefan Petică și Cezar Iuliu Săvescu. Cei grupăți la "Linia dreaptă" reprezentau noua generație, emancipată de tutela lui Macedonski, așa de inegal și contradictoriu. Într-un articol din "Linia dreaptă" s'a apărut simbolismul, sau—cum se numea în acele vremi acest curent literar—"decadentismul": "E un păcat iremisibil de a arunca această acuzațiune câtorva poeți francezi. Batjocoriți, decadenți sau simbolisti. Se dau acestor expresiuni, în țara noastră, înțelesuri lipsite de sens. Decadența e un termen istoric până la proba contrarie; concepțiunea simbolică e veche ca și gândirea... Decadent în artă e ceva născocit din vrăjmasia unor aducători de libertate—nu numai de talent—în poezia franceză". Prezentarea simbolismului și explicarea lui e slabă și nu interesează decât ca punct teoretic de plecare, ceace în literatură contează prea puțin, deoarece realizarea are singură o valoare pozitivă. Această apărare a simbolismului este însă o indicație a reduselor cunoștințe literare a celor dela "Linia dreaptă".

René Ghil în "Traité du verbe" spunea: "Ideia care singură interesează, în Viață, este risipită... realul și sugestivul simbol din care, palpând multumită vișului, în onestitatea ei integrală, se va ridica Ideia primă și ultimă, sau Adevărul. Este evident că toate încercările de a se da o definiție cuprinzătoare poeziei simboliste, în general, sunt imprecise din cauza formulărei prea vagi. Când Jean Moréas designa pe Beaudelaire ca pe adevăratul precursor, el se referea la faimosul sonet "Correspondances", punct de plecare al poeziei simboliste.

Bătălia pentru afirmarea acestui curent literar s'a dat între 1885 și 1900. Grupul de la "Linia dreaptă" avea la dispoziție o bogată literatură critică—ar fi fost de ajuns lectura lui Remy de Gourmont—dar bagajul cunoștințelor lui era foarte redus. Mă gândesc la lectura bogată, variată a lui Ștefan Petică și o compar cu așa de restrânsa cultură literară a lui Tudor Arghezi. Trebuie, înră, să recunoaștem că acesta avea instinctul înnoirii, al perspectivei de expresie, dând forme noi emoțiilor, temelor lirice care păreau uzate, banalizate ca un cântec de flacără. Ori, acest instinct al înnoirii lirice este esențial în valorificarea literară a unui poet. Poate fi, Tudor Arghezi, înscris în cadrele poeziei simboliste? Intenția lui inițială, manifestată în paginile "Liniei drepte" a fost să

Contactul cu poezia lui Arghezi l-am avut abia în 1910 când colaboratorii de la "Linia dreaptă" au fost aduși de N. D. Cocea la revista de tendinți socialiste "Viața socială". Cu entuziasmul prieteniei și a unei alese prețuiri, N. D. Cocea prezenta pe Arghezi drept "poetul del mai revoluționar al vremii noastre", ceace nu era exact. Și astăzi încerc emoția pe care am simțit-o acum 48 de ani, când am citit "Rugă de seară a lui Arghezi:

Te strânge în chip de fulg
Și'n mine lămurit
Te răspândește—să mă smulg,
Să cad ca un aerolit
Scăpat din circuit.

O! Cine-ar zice că pe-aici
Au fost vreodată flori,
Privighetori.
Și cărți citite cu-ochii mici,
În care latele panglici
Intorsu-s'au de atâtea ori

Și totuș, furăm doi mai ieri
Strânși braț de braț, găngavi
Ca doi bolnavi;
Și'n legănarea celor seri
Subt plopi negri și severi,
Bland și supuși ca niște sclavi.

Fuseserăm deprinși cu așa o poezie simbolistă al cărei reprezentant era Ion Minulescu. La toate revistele care cautau să impună poezia simbolistă, „Revista celor lalți”, „Farul”, „Insula”, „Simbolul”, Ion Minulescu era purtătorul de steag. Tristan Tzara, care semna S. Samyro, a debutat la „Simbolul” ca un imitator al lui Minulescu.

Dealtfel, Tudor Arghezi poetul, era pus în umbră de pamfletarul de la "Facla"; ex-ieromonahul Theodorescu publica articole de inedită violență trivială, având ca țintă toate înaltele fețe bisericești. Adolescența este iconoclastă prin natura ei; ca și cum valorile consacrate ar constitui obstacole în calea impacientei ei expansiuni, de aceea aplaudă strengărește pe oricine dărâmă, indiferent în ce domeniu. Citeam "Facla", decarese spiritul nostru de frondă era satisfăcut. Dacă N. D. Cocea mâniau praștia pamfletului, fără să aibă osatura unor idei în domeniul politic, în schimb "ieromonahul Theodorescu", adică Arghezi, își rezervase episcopii și mitropolii pentru zotăniți și tăvălit în noroiul unei proze în care apăreau cuvintele care se scriu anonim pe ziduri. Mai târziu ne-am dat seama de lipsurile grave ale acestui fel de pamflet, dar în acea vreme, aplaudam.

Prin 1912, Al Bogdan-Pitești a scos ziarul "Seara", în redacția căruia a strâns pe cei mai buni gazetari de atunci: Alexandru Filipescu (Al-Filimon care publicase în "Facla" acel violent articol "Ploșnita", depășind cele mai teribile articole scrise de G. Panu contra regelui Carol I), Ștefan Antim, D. Karnabat, Tudor Argehi. Față de mediocritatea presei din acea vreme, "Seara" avea superioritatea unei prezentări literare a articolelor. Tinta atacurilor—ziarul era finanțat de Grigore Cantacuzino—era Take Ionescu. Nu se apărau idol, principii, sau ceace numim azi, o ideologie; "Seara" era un ziar scris de oameni de talent, preocupați doar să dea atacurilor, injuriilor o oarecare inventivitate literară. Și Tudor Argehi era primul prăstier al echipei. Și totuși, nu aceste acrobații ale cuvântului rețineau atenția, ci jumătatea de coloană "Tablete" în care Tudor Argehi își publica însemnările zilnice. Creionări de impresii, comentarea unei întâmplări, făcute de un poet care sta în marginea evenimentelor, refuzând să se lase prins în vârtejul pasional al imediatului. Câteva imagini, de o rară frumusețe, încrustate în frază, da prozei efemere încântarea unei autentici literaturi. Articolele de pură violență, în care pitorescul injuriilor nu reușiau să acopere neantul conținutului, m'au lăsat indiferent, numai acele "Tablete" zilnice m'au apropiat în sensul efectiv al legăturii dintre cititor și scriitor de Tudor Argehi. Se menționează în acea încântătoare îngănare de poezie și proză, sau mai exact, el cânta să dea aceluia "entrefilet" ritmul, culoarea unui poem în proză.

Al. Bogdan-Pitești a fost una dintre cele mai stranii figuri ale presei. Mare proprietar din județul Olt, cunosător rafinat al picturii și literaturii, poseda toate viciile, pe care, de-altfel, le ostenta cu cinism. Ion Vinea, care l-a cunoscut, lucra la un roman al cărui erou trebuia să fie Al. Bogdan-Pitești. Se explică redactarea îngrijită a ziarului "Seara", precum și spațiul rezervat literaturii. În pagina a doua colaborau: Adrian Maniu, Ion Vinea, Dragoș Protopopescu, I. N. Porfiriu (căzut pe front la Drăgoslave), F. Aderca, N. Davidescu, D. Iacobescu, Baco-

Spiritul demoniac al lui Bogdan-Pitești a prăbușit în noroi ziarul "Seara". În timpul neutralității, Tudor Argezi a intrat în serviciul legației germane care îl plătea ca să scoată revista "Cronica" în care era atacată "Facla" lui N. D. Cocea, revistă trecută în serviciul legației franceze. Germano-filul Tudor Argezi nu era familiarizat cu cultura germană, nu-l pasiona, ca pe C. Stere, problema Basarabiei. Întâmplarea a făcut ca să fie angajat de legația germană și nu de cea rusă. Argezi nu a crezut, niciodată, în nimic și nu l-a pasionat nimic. A fost o simplă angajare a scrisului lui într-un serviciu de propagandă. Ajunge să citească cineva acele articole politice ca să simtă cea mai mare desamăgire; articolele se țin prin virtuozitatea folosirii vocabularului, de o trivialitate pe care ar putea-o invidia cea mai aturisită chivuță, dar sunt complicit lipsite de orice idei. Nevertbrate, culoarea pe care o găsești la prima lectură, îneditul vocabularului, obosesc, dacă articolele sunt citite unul după altul, deoarece chiar invecțele folosite devin monotone repetate. Citite izolat, impresionează și dau o falsă impresie de vigoare. Călimara cu lături a deservit pe poet, absența de idei, lipsa acelei călduri a convingerii anula pe pamfletar.

Răsboul a dat adevărata proporție tuturor răfuielilor din timpul neutralității. De Tudor Argezi nu ne-am mai amintit decât atunci când Germanii ne svăreau, pe front, în tranșee, "Gazeta Bucurestilor", în coloanele căreia fostul director al "Cronicei" își reluase serviciul de agent al propagandei germane. Am încercat, citindu-le, un sentiment de silă, amestecat cu o oarecare tristeță. Imi reveneau în minte unele versuri, și simteam un fel de umilință ca Român, pentru desonoranta abdicare a omului de talent, a poetului.

Cântecul tău a umplut clădirea toată,
Sertarele, cutiile, covoarele
Ca o lavandă sonoră...

L-am cunoscut în 1919. În urma intervenției lui N. Iorga, toți gazetarii dela "Gazeta Bucureștiului", fuseseră mutați din închisoarea Văcărești la un hotel, "Modern" situat lângă circul "Sidoli". Mi se părea înjustă, exagerată strășnicia cu care se urmăreau vre'o 12 gazetari; credeam că realizarea României, așa cum o visase Eminescu, dela Nistru până la Tisa, ne obliga la o generală iertare, care s'ar fi tradus în formele juridice ale unei amnistii. Și cu atât mai îndreptățită era această iertare cu cât războiul se terminase altfel decât îl întreprăseră cele două grupuri antagoniste. În 1918, Sfatul Țării vota alipirea Basarabiei, dând dreptate lui C. Stere. La 15 Noembrie 1918, Iancu Flondor convingea Adunarea națională dela Cernăuți să proclame unirea; la 1 Decembrie, acelaș an, la Alba Iulia, poporul român aclama unirea, dându-se dreptate politicii lui Ionel Brătianu, Take Ionescu, Nicolae Filipescu, Barbu Delavrancea. Când se ducea acțiunea pentru Transilvania, implicit se sacrifică Basarabia, și invers, când se preconiza alipirea de Puterile centrale pentru a salva Basarabia, se sacrifică Transilvania. *toate tendințele de dincolo de Carpați* Sentința stărilor răpăci, *explicând că adevărat timp cele* două tendinți din timpul neutralității.

Imi amintesc vizita pe care i-am făcut-o lui Arghezi la hotel "Modern". Lectura poeziilor lui imi dase conturul unei alte ființe; un om subțiratic, nervos, cu o voce vîrîlă și priviri pătrunzătoare. Contrastul a fost descurajant: scurt, rotofei, cu mers de rață leșească, priviri in-expressive și o voce de demi-scapet, în total un chip vul-gar de cărciumar care țărșia șiret cuvintele, ca și când ar fi vroit să-ți surprindă gândurile. Mai târziu am aflat că tatăl lui Arghezi fusese cărciumar la Pitești; mama lui, de origină maghiară, se numea Arghezi. Se gaseau în camera lui Arghezi Dem. Theodorescu, D. Karnabat, Să-rățeanu și Grossman. Cel mai puțin interesant, ca gândire, ca prezentare a apărării, menite să scuze colaborarea cu ocupantul, era Tudor Arghezi. Și totuși, era cel care se bucura de mai multă faimă, cel care din punct de vedere literar era mai prețuit, deși nu se putea contesta talen-tul unui Dem. Theodorescu (cele trei romane "În cetatea idealului", "Flamura roșie" și "Robul" pot fi puse alături de trilogia lui Jules Verne: "L'enfant", "Le bachelier" et "L'insurgé") și nici al lui D. Karnabat. Aveam impresia că I. N. Theodorescu ultragia pe poetul T. Arghezi. Fuse-sem întovărit de Cezar Petrescu și de N. D. Cocea. Când am ieșit din camera, atât Cezar Petrescu cât și eu am avut același sentiment de părere de rău că l-am cunoscut. Cezar Petrescu tăcea, rumegându-și impresiile; eu mi-am exprimat regretul: "mai bine nu-l cunoșteam; nu'mi iese din cap mutra lui de cărciumar; când se mișcă pare că înfre el și tine este o teigheă invizibilă. Fizicul vulgar, iar tot ce spune banal".

Cezar Petrescu a întors revolta mea în glumă; mă mustră pentru pornirea mea vrăjmașă contra cărciumarilor cari, în fond, sunt oameni admirabili, stimulatori ai pornirilor pe întinsul mărilor imaginare. Apoi, serios, mi-a subliniat o trăsătură a caracterului lui Argehi: timiditatea. Ulterior am verificat observația lui.

Era început de primăvară. În aer miros de frunză proaspătă și de violete. Am uitat de I. N. Teodorescu, de glasul lui pităgăiat, de fraza lui banală, de vorba lui târșăită și nu ne-am mai gândit decât la Tudor Argehi. Puneam fiecare la încercare memoria ca să simțim parfumul versurilor lui, să nu ne mai amintim de teigheaua lui I. N. Teodorescu.

Iubirea noastră a murit aici.
Tu frunză cazi, tu creangă te ridici.
Atât amar de ani e de atunci!
Glicină tu, tu florile-ți arunci.

A mai venit de-atuncea să vă asculte
Voi plopi adânci, cu voci și șoapte multe?

Ne chinuiam memoria să ne amintim de poezia din care nu rețineam decât un vers: "Cu aripa'n țărână și în vis"... Precum și altele, izolate:

Cred că atarnă din văzduh glicine
Și de bolți, de sus, zorele,
Și muguri și ciorchini de stele...

(Urmeaza in pagina 4.)

Ne amusesem, în fine, de impresia lăsată de I. N. Theodorescu. Ne gândeam doar la Tudor Argezi.

Scoteam "Hiena"; în paginile acestei reviste a publicat Argezi cea mai mare parte din ciclul "Flori de mușcegi": "Ion Ion", "Cântec mut", "Convoul", "Serenadă", "Lache". Legasem prietenie cu acea nuanță pe care o impune o diferență de vârstă de douăzeci de ani și prestigiu poetului necontestat. Ne vedeam aproape zilnic; eram dornici să-l ascult vorbindu-mi de literatură, și firește, îl hăituiam cu întrebări, încercând să-l stimulez ideatic. O și mai mare deziluzie, decât fizicul lui, mi-a pricinuit lipsa lui de orice interes pentru literatură. Locuia pe Boulevardul Elisabeta, într-un apartament mare, frumos mobilat. Pe pereti câteva picturi de Resu, Dărăscu, un desen de Izer. Curiozitatea mea era să-i văd biblioteca. Îmi imaginam că în biblioteca celui care, în 1904, inițiasse prin revista "Linia dreaptă" reacțiunea lirică contra absenței de estetică literară a "Semănătorului" să se găsească, în afară de poezii simboliste, Mallarmé, Verlaine, Jean Moréas, Rimbaud, Laforgue, Villiers de l'Isle Adam, criticul școlii simboliste Remy de Gourmont, Huysmans, Gérard de Nerval. Într-un raft era un volum de Leon Verth, câteva romane fără valoare și o serie de cărți: inițieri în agricultură, în comerț, în medicină, în biologie, în vinicultură. Am avut impresia că mă găseam în fața bibliotecii lui Buvard și Pecuchet, cei doi eroi ai lui Flaubert. Mai târziu m'am lămurit la ce foloseau aceste cărți de vulgarizare științifică; în articolele lui întrebuița, adesea, un termen științific care, între două cuvinte vulgare, da articolului un relief deosebit.

Preocupările lui Argezi erau negustorești. Din colaborarea cu Germanii, fiind om cumpănit la cheltuieli, strânse ceva bani; era, poate, singurul scriitor atunci fără grija zilei de mâine. Răvna lui de bani era, la el, surprinzătoare prin bolnăvicioasă intensitate cu care se manifesta. Avea, însă, o concepție nerealistă a afacerilor. Se înființase un subsecretariat, primul subsecretariat de Stat la Interne, în 1920 și el primise, între alte însărcinări, pe acea a propagandei. Titularul era Albert Popovici-Tașcă. Știindu-mă prieten cunosc subsecretar, T. Argezi m'a rugat să-i obțin o audiență și să-l întovăresc. Lui Popovici-Tașcă, numele lui Argezi evoca tot întâmplări neplăcute: acel duel cu căldări de lăuturi între el și Căcea, colaborarea cu ocupantul... I-am pledat cauza cu entuziasmul tinereții și am isbutit să-l împrăști sentimentele de neîncredere, dacă nu de ostilitate. M'a surprins atitudinea lui Argezi, amestec de timiditate și de spirit subaltern; găsca cu greu cuvintele ca să explice obiectul audienței și încălășa fraza cu formule de inutilă ploconală. A explicat necesitatea propagandei în noile împrejurări și s'a lăbărit în înșiruirea de locuri comune. Nimic inteligent nu lumina expunerea de o dezolantă banalitate. A. Popovici-Tașcă l'a ascultat cu răbdare și surprindere; eu îi făcusem apologia poetului Tudor Argezi și vorbea I. N. Theodorescu. Când și-a terminat expunerea, curtenitorul, ministrul l-a întrebat: Soluția Dv. domnule Argezi? Deoarece sunt în totul de acord. Întă care era planul lui: Statul trebuia să cumpere tot atâtea tipografii câte orașe capitale de județ existau. Aceste tipografii trebuiau să aibă, în afară de linotipuri și mașini plane, câte o rotativă. În fiecare oras urma să apară câte un ziar zilnic, și să se tipărească cărți, cât mai multe cărți. Biblioteca în casa fiecărui Român să completeze prezența unei icoane. Ascultam cu mirare și mă gândeam la biblioteca lui Argezi.

A. Popovici-Tașcă, cu un zămbet în care stătu ironia, îl întreabă: "Vă gândiți, dle Argezi, la ce sumă s'ar ridica numai cumpărarea acestor tipografii?". Foarte serios, Argezi a scos un carnet, l-a cercetat și a răspuns: "În jurul a 120 milioane de franci elvețieni".

"În lei românești vine cam două miliarde și jumătate. Cuogheți bugetul general al țării?".

"Dar nu e nevoie să se plătească dintr'odată. Se pot obține credite pe cinci ani. Mă fac forte să obțin această păsuire", insistă Argezi.

"Fără îndoială că ideea Dv. este interesantă, originală, dar mijloacele financiare ale Statului nu ne îngăduie." Audiența a luat sfârșit. A. Popovici-Tașcă m'a rugat să rămân puțin.

"Bine dragă, o fi poet, dar imaginația îl poartă pe Argezi dincolo de cel mai elementar bun simț. Tu îl crezi normal?".

A răs cu poftă de planul celor 80 de tipografii, cu 80 de ziare cotidiene, etc. Când am ieșit, Argezi de-abia își stăpâna furia. Subsecretarul de Stat era un imbecil, un tip inutil; și invectivele cădeau ca un ropot de ploaie. Apoi mi-a explicat ce afaceri splendide i s'a ratat. Luase scrisori de comision dela toate fabricile de imprimerii din Germania și mi-a arătat, în cifre, ce ar fi câștigat el dacă subsecretarul de Stat nu era un idiot. Pe măsură ce vorbea, poetul pierdea contur și în locul lui vorbea I. N. Theodorescu, în fața teighelei invizibile.

În fiecare zi creșterea lui născocă o nouă afacere, tot așa de năstrușnică. Avea obsesia afacerilor, dar toate erau construite pe o aberație. Într-o zi mi-a ținut un lung curs despre utilizarea pieilor de câini pentru mănui fine. Pentru ce să-lă-șm hingherilor câștigul, când, în loc să se alege cu șblul după câinii vagabonzi, s'ar putea organiza creșterea și înmulțirea câinilor selectați, a căror piele este de cea mai bună calitate. E de-ajuns să se închirieze câteva hectare de teren și să se facă coțete. Numai un număr restrâns de câini și câțele pentru prăsiță. Îl interesa să obțin un credit de la Banca Târânească unde cuvântul hatarâr îl avea C. Argetoianu. L-am întrebat: "dar cu ce se vor hrăni acești câini?". Tudor Argezi a răs de naivitatea mea. "Foarte simplu. Cu carnea câinilor care au fost uciși spre a fi jupuiți". "Bine, dar câinii nu mănâncă carne de câine". "Deci să nu mănânce? Li voi săli să mănânce".

Și un potop de injurături s'a abătut asupra bieților câini.

Când i-am povestit lui Vinea afacerea cu câinii, a lui Argezi, a pufnit în răs, spunându-mi că era o veche și zădărnice idee, la care nu vroia să rezunțe. Carnetul lui Argezi era, de fapt, carnetul lui I. N. Theodorescu, plin de calcule și de proiecte de afaceri. O falsă deviere a imaginației în genul celui lui Balzac? Pentru marele romanțier francez realitatea era aceea creștea de imaginația lui fecundă. Se cunoaște anecdota care redă trăsură esențială a autorului acelei monumentale "Comedia umane"; vorbind de prietenii lui cu un confrate, s'a întrebat: "și acum să revenim la realitate: cine se căstărește cu Bastignac?". Imaginația împingea pe Balzac dincolo de realitate, iar speculațiile în afaceri nerealiza-

TUDOR ARGEZI

bile îl costau banii câștigați cu literatura. Nu este cazul lui Tudor Argezi; el pleca de la o realitate, de la o afacere posibilă pe care o altera fie din dorința unui câștig nesățios, fie aplicând principiul "afacerile se fac cu banii altora". Ceva asemănător cu imaginația cărciumarului care tot botezând vinul, la sfârșit nu mai are clienți.

Ori cât de mare ar fi rolul banului în viață, el nu trebuie să devină o obsesie, nu trebuie să ne subordoneze toate gândurile, să ne altereze întreaga viziune a vieții.

Într-o anumită epocă, înainte de 1914 precis nu o pot situa, Tudor Argezi s'a călugărit. Am atribuit această retragere într-o mănăstire, unei crize, într-o zi, fiind sub influența lecturii romanului "Le Soleil de Satan" al lui Georges Bernanos, l-am întrebat dacă călugărirea lui era rezultatul unor îndelungate meditații de caracter religios. Dacă nu trecuse printr-o mare desamăgire și căutase refugiu în chilie unei mănăstiri. Credeam că, mai târziu, părăsise lumea călugărească descoperind contrastul dintre un ideal de viață monahală și trista realitate, explicând campaniile zădărnice de violență—o violentă împinsă până la trivialitate—contra erarhilor bisericii. M'a asculat, având pe buze acel rânjet căruia vroia să-i de conțur de zămbet ironic, și la sfârșit mi-a dat cel mai buimăcitor răspuns: "Te lași prins în mrejele amăgitoare ale literaturii. M'am călugărit din motive mai serioase. Aveam un plan extraordinar, dar boatele astea de mitropolit, episcopi, nu m'au înțeles. Niste bisicnici pe cari totdeauna guvernele li au la dispoziția lor, plecești și slugarnici, deoarece păcatele lumesti ale fiecărei fețe bisicești sunt cunoscute". Mi-a expus mărteful lui plan: Sinodul, seizată de mitropolitul-primat trebuia să înceapă un proces de despăgubire pentru secularizarea averilor mănăstirești. Și a început să-mi înșirue pădurile, moșiile, toate bunurile expropriate. Cunoșcându-le așa de perfect, mi-am închipuit că studiasem dosarul secularizării. I-am ridicat câteva obiecții juridice; a îngâmfat răspunsuri vagi și a revenit la calcule. Nu era vorba numai de valoarea bunurilor expropriate, ci și de folosința de către Stat a acestor bunuri, ceea ce traducea în cifre astronomice totalizarea despăgubirilor.

"Dar o parte din aceste bunuri secularizate au aparținut mănăstirilor dela muntele Athos și, dacă nu mă înșel, chiar Patriarhia greacă din Constantinopol avea bunuri închinat de boeri. Atunci, vor veni și aceste așezări religioase ca parte în proces? Să despuem Statul român?"

"Ce-are a-face. Cu atât mai bine; ar fi contribuit la cheltuielile de proces".

După o mică pauză, a încheiat cu o sinceră părere de rău: "Nu m'au înțeles boatele. Era o afacere extraordinară. Niste tâmpiți, slugi prea plecate ale guvernelor, ăștia sunt membrii Sinodului...". Era foc de îndărj Tudor Argezi contra înaltelor fețe bisicești cari nu-l înțeleseseră. Îl priveam și nu înțelegeam să mă conving că cel care îmi vorbea era poetul Tudor Argezi, autorul acelei inspirate "Rugă de vecernie".

În mine se deșteaptă o ntreagă omenire
Sunt cei ce-au fost pe vremuri, sunt cei ce sunt acum.
Câte-o grădină veche, smântănită-n suvenir
Și-aruncă dinainte-mi belșugul de parfum.

Îmi amintesc de portretul făcut de Laurent Tălhade poetului Laconte de Lisle, șeful școlii parnasien: "Om mărunț, gros, burtos, cu părul ca al lui Alfred de Vigny, purta deasupra unei burți de burghes un cap de statue. El strica liniile armonioase ale capului printr-un fel de strâmbătură amară care părea un răs silit". Tudor Argezi în ziua aceea când desegolea trivial motivele care îl mănăseră în pacea unei mănăstiri, era dureros de sincer; palmea cu cinismul planului de îmbogățire, tot ce imaginase cel care îi îndrăgise versurile:

Pământul e o moară deșartă
Cu larve cerând adăpost,
Mișcându-se în puiberea moartă
Ce'n haos mereu se deșartă;
Țărâna visării ce-a fost. (Cenușa Visurilor.)

Și această strofă de o eminesciană gingăsie:

Am luat ceasul de-ntălnire
Când se turbură'n fund lacul
Și'n perdeaua lui suflă
Îei petrecea steaua, acul.

Locuam în strada Povernei, și în fiecare săptămână venea să-mi aducă manuscrisul pentru "Hiena". Era, totdeauna, întovărit de un băiat frumos, cu timidități de domnișor: fiul lui din prima căsătorie, Eleasar. Tudor Argezi își iubea copilul și-l privea cu blândete. Din a doua căsătorie avea un tăiat și o fetiță; numai când își privea copiii, în ochii lui Argezi lăcăra o înduioșare umană. Eleasar, sfios, model de cumințenie pentru vârsta lui de 15 ani, simțea, în răstimpuri, dorul de duca și pleca fără să simtă nimeni. Vagabond pentru plăcerea de a cutreera țara. Când Eleasar răspundea acelei tălince chemări de duca, Tudor Argezi, cum era și firesc, pornea să-l caute copilul. Începea prin a pune întrebări colegilor lui dela liceu, dădea anunțuri la ziare, alerga la Siguranță; ființa lui toată era robită unei singure preocupări: copilul. Romulus Dianu, coleg de clasă și prieten cu Eleasar, mi-a spus că aceste desertări din casa părintească erau de două ori pe an. Bietul Argezi era înnebunit de durere, terorizat de ideea că i s'ar putea întâmpla un accident, că se va îmbolnăvi dormind cine știe în ce condiții, ca orice vagabond. După îndelungate cercetări, se da de urma fugărilor și Tudor Argezi lua trenul să ajungă în localitatea unde poliția isbutise să prindă pe Eleasar. Nu era om mai fericit ca el. Plin de atenții gingașe cu copilul ziua toată era cu el ca să nu aibă copilul sentimentul unei lipse de iubiri, de căldură în cuprinsul căminului părintesc. Omul aspru devenea blând, atent. Dar, până la urmă, după ce a terminat liceul, Eleasar tot a plecat și pentru totdeauna. Târziu a aflat că era la Paris, devenise fotograf, avea un atelier și era prețuit ca un fotograf de elită. Tudor Argezi nu l'a mai căutat; îi îndestula dragostea de tată băieții și fetița din a doua căsătorie.

În acea vreme, prin 1921, când colabora la "Hiena" era foarte ocupat. Odată pe săptămână se ducea să unșă cu

ulei o tipografie pe care o cumpărase la o licitație. Mă minuna faptul că având—cum spunea—o tipografie completă, o ținea închisă într-o magazie, în loc să o folosească. Mi-a dat o explicație vagă, încălcată din care se desprindea că tipografia era prea mare, avea chiar o rotativă, instalarea ar costa mult, iar el nu avea timp să se ocupe de mersul ei. Într-o zi mă întrebă dacă cunosc pe Mugur de la Fundația prințului Carol. I-am răspuns afirmativ. Apoi, ca și când urmărea precizarea unei posibilități, mă întreba dacă cunosc pe colonelul Condescu. L-am asigurat că eram prieten. Și-a manifestat bucuria.

Dumitrescu-Mugur fusese institutor la Sinaia, scrisese și unele poezii, publicate prin 1910 de Simeon Mehedinți în "Convorbiri literare". Mugur a fost primul colaborator al prințului Carol în organizarea cercetășiei, de aceea prințul îi luase ca prim colaborator și îi încredințase conducerea fundției. Alături de Mugur conducea fundția și colonelul Nicu Condescu, adjutantul prințului Carol, care avea unele preocupări literare. Mugur era animat de cele mai bune intenții și credea că prințul Carol ar fi putut să pună în aplicare programul de propagandă culturală pe care Al. Vlașcu și G. Coșbuc îi dăduseră "Semănătorului" spre publicare. Vorbindu-le de Argezi, atât Mugur cât și Condescu au avut unele reticențe. Iarăși polemica cu lăturile intimității: Tudor Argezi-N. D. Căcea, isăiaș germanofilia lui de la "Cronica", de la "Gazeta Bucureștiului". La sfârșit au convenit că era un mare poet și ar fi fost util să facă parte dintre scriitorii chemați să ajute pe prințul Carol în realizarea planurilor culturale.

După ce l-au cunoscut au fost încântați, amândoi, să lege o strânsă prietenie cu Argezi. În fiecare Duminică Mugur și Argezi, cu familiile lor, poposeau la una din mănăstirile din jurul Capitalei și își ospătau ca vechi prieteni. Nicu Condescu începuse publicarea "Însemnărilor lui Serafim". Calități literare minore, compensate prin interesul pe care îl prezenta eroul acestor însemnări; sub un nume transparent, Condescu evoca figura lui Kalenderu, fost timp de 30 de ani administratorul Domeniilor Coroanei. Cum îl cunoșcuse bine și strânse o seamă de date, el prezenta bufonăria solemnă a acestui curtezan în "Însemnările lui Serafim", scris cursiv. Nimic nu îndreptăția pe Argezi să scrie un articol de laudă exagerată, ridicând în slăvi marele, excepționalul talent al lui Nicu Condescu. Era cu atât mai surprinzător, cu cât Argezi nu lauda pe nimeni.

Într-o zi am aflat că Fundația prințului Carol cumpărase o tipografie care avea și o rotativă; mașinile erau în curs de instalare. S'a pus în mișcare rotativa ca să se vadă cum funcționa; a fost un desastru, iar Fundația a rămas fără tipografie, cu toate că o plătiese. După renunțarea prințului Carol, în 1924, guvernul liberal a însărcinat pe Al. Mavrodî să verifice cum s'au cheltuit o serie de sume destul de însemnate. Toate acele sume le înghițise tipografia care era pur și simplu fer vechiu. Se cheltuisse sume importante ca să se repare rotativă, fără nici un rezultat. Expertiza a stabilit că tipografia cumpărată de Fundație fusese vândută. În 1916, ca fer vechiu lui Tudor Argezi. Intimitatea cu Mugur, articolul de laudă pentru Condescu își produsese efectul. Negustorește o isteafă afacere, cam pehivăna, dar oricum o negustorie care ar fi stăruit admirația lui Zelig Sor, eroul din "Mă-nas" a lui Ronetti Roman, și care a fost ucluită complice.

Al. Mavrodî a strâns cu grija toată documentarea privind vânzarea ferului vechiu drept o tipografie, dar s'a mulțumit să pună dosarul Argezi alături de multe alte dosare, renunțând să facă o acțiune juridică. După vânzarea tipografiei imaginare și după încasarea banilor, relațiile cu Mugur s'au răcit. Argezi era, în schimb foarte respectuos cu Al. Mavrodî, directorul ziarului "Vil-torul".

Această patimă de câștig—și încă ușor—l'a făcut adesea să acționeze contra propriilor lui interese. În 1923, când a început discuția proiectului Constituției celei noi, partidul liberal a constatat necesitatea să aibă, în afară de "Vil-torul" un alt ziar. Straniu: partidul liberal a fost creația unor gazetari în frunte cu C. A. Rosetti și totuși, n'a avut niciodată ziare bine făcute. De altfel, având siguranța simpatiei Coroanei, nu găsca că ar avea nevoie și de aceea a opiniei publice. Cum în 1923, totalitatea presei era contra guvernului liberal, s'a decis scoaterea unui ziar a cărei menire era să combată opoziția și să susțină proiectul de Constituție prezentat de guvern. Ionel I. C. Brătianu a dat lui I. G. Duca depline puteri pentru organizarea noului ziar al partidului. I. G. Duca fusese, în anii de studenție prieten cu Gala Galaction, N. D. Căcea și T. Argezi; era deci firesc să adreseze teribilul lui polemist care, cu talentul de prăstier al invectivei putea să aducă serviciile cerute partidului liberal. Ziarul "Națiunea" alimentat cu fondurile necesare trebuia să răspundă misiunii pe care o avea. T. Argezi ar fi putut să-i formeze o aleasă redacție, reeditând cease fusese pe vremuri "Seara" lui Bogdan-Pitești. Din spirit de economie, el a făcut un ziar fără redactori; câțiva tineri famelici torturau muza, luerau cu speranța ca maestrul să le găsească versurile bune, dar nu aveau habar de mesteșugul gazetăresc. "Națiunea" n'avea nici o informație dela ministere, articolele erau de necitit, astfel că după două numere a devenit un ziar confidențial, spre disperarea lui Duca care nu înțelegea de ce Argezi n'a fost în stare să facă un ziar bun, cu toate fondurile puse la dispoziție. Niciodată nu a muncit cu atâta zel Tudor Argezi ca la acest ziar, dar articolele lui politice erau nule; i se vedeau calitățile lui de colorist, de prezentare printr-o imagine a unui om, a unui moment în impresiile parlamentare. Și în aceste prezentări se observau multe insuficiențe; imaginea, oricât ar fi de isbutită, nu poate suplini un portret în care trebuie să se redea gestul, timbrul vocii, ticurile, ideea și bogăția sau sărăcia vocabularului folosit de orator. După două luni, nici nu se terminase dezbateră proiectului de Constituție, ziarul "Națiunea" a dispărut cu o discreție desăvârșită.

Am regăsit talentul lui Argezi în "Bilete de papagal", o revistă de dimensiuni liliputane, în care publica aceleași însemnări pe marginea evenimentelor, în aceeași manieră ca la "Seara". Pentru un pamfletar, bogăția adjectivului nu este suficientă dacă nu este pusă în serviciul unei idei. Chiar invectiva cea mai trivială, ca și răutatea cea mai distilată capătă un caracter de severitate răsunătoare atunci când sunt puse în serviciul unei idei. Un scriitor care crede în ceva, pasiunea îl împinge, ade-

TUDOR ARGHEZI

sea, să fie intolerant față de ideile protivnice, și bine înțeles, nedrept de multe ori, dar căldura convingerilor purifică parca cea mai violentă invectivă, cum flacăra purifică bisturiul. Tudor Arghezi nu a adus în polemică un temperament puternic, preocupat fiind prea puțin de adevărul obiectiv, ci numai de afirmarea a ceea ce crede el că este drept; el a adus doar meșteșugul folosirii unei apostrofe neprevăzute, arta de a da, printr-o imagine plină de culoare, de noutate, interes unei fraze complet banale.

Într'un studiu publicat de N. Davidescu în revista "Viața Românească", acesta a făcut cea mai pătrunzătoare analiză a prozei lui Arghezi, punând în lumină tehnica pamfletarului. Într-adevăr, ceea ce ni s'a părut într'un articol izolat, fiere puternic colorată era doar un surogat, un artificiu verbal, adesea căznit. Davidescu făcea constatarea că lipsea verva, spontaneitatea, accentul amar, adică toate formele care manifestă un sentiment adevărat și adânc. Îmi amintesc de o polemică pe care a avut-o cu D. Tomescu, în epoca neutralității, acesta avârlindu-i lui T. Arghezi cea mai isbită apostrofă: "Bazarov nerușinat". Lipsa oricărei credințe, oricărui sentiment, această indiferență pentru tot ce depășește un orizont restrâns de interese personale, mediocre, creiaza un fel de nihilism care se resimte, mai ales în proza polemistului. Meșteșugul cuvintelor potrivite nu poate suplini neantul ideilor și nici uscăciunea emoției.

Studiul publicat de N. Davidescu în "Viața Românească" l'a mâniat teribil pe T. Arghezi, dar mânia lui nu s'a exteriorizat decât verbal; îi era greu să se aventureze pe un teren polemic unde mijloacele lui nu erau suficiente. Îmi amintesc cu ce îngrijorare, cu greu mascată, m'a întrebat dacă am citit articolul lui Davidescu și ce impresie mi-a făcut. I-am răspuns: bine scris, ingenios argumentat, dar profund nedrept. M'a surprins că nu l'a acoperit de injurii, ci a căutat să mă convingă că la origina atacului stă o veche rânduială: nu-l recunoscuse niciodată pe Davidescu ca poet. Probabil că furia l-a deslășuit verva; mi-a făcut o îndrăcită gară contra poeziei lui N. Davidescu. Am reținut faptul că Tudor Arghezi nu era atât de supărat că i se nega talentul de pamfletar, adică valoarea literară, ci deprecierea producției a cărei consecință era deprecierea comercială. În dosul acestor cuvinte vedeam silueta negustorului I. N. Theodorescu la tejgheaua cuvintelor. A închelat: "vei vedea cum îl voi da în târbacă pe pezevenghiul fără talent, pe poetul fără inspirație". Dar articolul n'a apărut. Se temea de replică.

N. Davidescu, între scriitorii români, se singulariza printr-o nesățioasă pasiune de lectură. Prin 1924, a publicat o carte "Dela Gobieneau la Nietzsche", fructul unor îndelungate meditații asupra acestor doi filosofi. Dacă T. Arghezi ar fi răspuns, sigur l'ar fi tăvălit pe Davidescu prin noroiul calificativelor, evitând să se aventureze pe terenul ales de acesta, tehnica propriu zisă a prozei lui polemice. Eu am avut impresia că N. Davidescu își rezervase, pentru o eventuală revenire, o serie de elemente menite să compliceze analiza tehnicii lui Arghezi. Invectivă, chiar trivială, trebuie să țâșnească în frază, în mod natural, ca o notă ridicată a unui sentiment de revoltă; acest resort al unui vijelios sentiment justifică folosirea cuvântului, care, într-o conversație calmă ar părea injurios. N. Davidescu avea o mare pasiune pentru Leon Bloy și l'a sudiasă cu minuțiozitate; ori, cunoașterea lui Leon Bloy i-a descoperit modelul pe care Tudor Arghezi îl imită. Nu numai invectivele le luase direct de la Leon Bloy ci și maniera de a scrie un cuvânt tare, preocupat fiind doar să mănâjească un om. Adică așa cum recomandase Leon Bloy în "Le desespoir", roman autobiografic în care se descria sub numele Marchenoir: "Cuvântul, oricare ar fi, josnic sau sublim, el îl înșfăcă ca pe o pradă, făcând din el, imediat, un proiectil, un incendiator, un instrument oarecare pentru a devasta sau pentru a masacra".

Avalanșa calificativelor avea un obiectiv: să l' micșoreze pe cel atacat, să creeze între el și cititor distanța desgustului. Și aceeași împerechere neasteptată a noțiunilor ca la Leon Bloy, o găsim și la Arghezi. Leon Bloy scria: "după zece ani de spurcat novice în latrinele examenului filozofic"; "lira lui desfrântă într-o apoteoză de uitare" (e vorba de Jean Richpin); "acest puturos șnapan", "caraghiosul împuțit", "idiotul cu nas împuțit. Taxil, este un sub-abject". Această răsvărire de nesuferit a excrementului". O fundamentală deosebire între maestru și imitator: la Leon Bloy simți bătaie de inimă ale unui profund credincios; de aceea nu vom găsi la Arghezi o revărsare de lirism care să întrerupă brusc o frază brutală.

Un exemplu la Leon Bloy: "simplu, el luase hotărârea să se adâncească, cum ar putea, în această liniste, în această contemplare, în acest crepuscul de argint al rugăciunii, care vindecă mâniile și care vindecă tristețea. Stia dinainte că singurătatea e necesară oamenilor cari vor să trăiască mai mult sau mai puțin din viața divină. Dumnezeu e mare singuratec care nu vorbește decât singuraticilor și care nu lasă să participe la puterea lui, la înțelepciunea lui la fericirea lui decât pe cei cari participă, într'un oarecare fel, la eterna lui singurătate". Leon Bloy era un credincios a cărei sensibilitate religioasă era batjocorită de ateismul moral al contemporanilor, de trivialitatea egoismului ca și de prefăcătorie celor cari nu credeau, dar parodiasă o credință creștină. În proza lui Leon Bloy simți fanatismul profetilor lui Israel; în proza lui Tudor Arghezi simți doar tehnica unui prăstier al invectivei, meșteșugul de a și acoperi adversarul într-o negreală, așa cum sepa secretează cerneală, îngrind apa ca să se apere. Se pot citi articolele lui Leon Bloy strânse în volum, dar s'ar face un serviciu pamfletarului Tudor Arghezi să i se strângă în volum, de exemplu articolele din "Facia" contra înalților erarhi ai bisericii. O dezolantă monotonie, o sârcie a mijloacelor verbale, arareori colorate de un cuvânt de maldin; de absența ideilor, a sentimentului de autentică revoltă nici nu mai vorbim. Un volum cu aceste articole i-ar distruge legenda. Ori, tocmai această producție l'a dat o faimă, înlesnind, prin contrast, ca poetul să fie cunoscut și apreciat. Acest contrast dintre opera lui literară și activitatea de publicist îl vom găsi între poet și om, încât cel care l-a cunoscut bine este ispitit să creadă că se strădă, acasă l-a întâlnit pe I. N. Theodorescu, iar poetul Tudor Arghezi este un altul. Am căutat multă vreme, în primii ani după război, pe poe-

tul Tudor Arghezi și mereu întâlneam pe ex-erodiaconul I. N. Theodorescu.

În fond, dealungul existenței noastre, proiectăm asupra vieții stări sufletești create de lecturile noastre. Dorința pe care o aveam de a cunoaște pe Tudor Arghezi, de a creia acea comunicativitate de gânduri, de sentimente care formează farmecul unei prietenii literare, a născut din citirea romanului lui Camil Maclair "Le Soleil des Morts", eroul Calixte Armel fiind poetul Mallarmé. Știam de faimoasele "Mardis" din Rue de Rome, reuniuni literare în casa lui Mallarmé. Citind romanul "Le Soleil des Morts", Mallarmé care știa că era descris sub trăsăturile lui Calixte Armel, i-a scris lui Maclair: "Sunteți unul, Maclair, care m'a observat extraordinar de bine". Servit de o excepțională memorie, Maclair a reprodus, adesea, cu o fidelitate de stenograf cuvintele, ideile lui Mallarmé. Prin casa lui Mallarmé am trecut, între 1878 și 1898, tot poezii și scriitorii francezi; poetul care a dat poeziei puterea de sugestie a muzicii, patetismul antagonism dintre vis și condițiile reale ale existenței, folosind expresia inedită, imaginea lirizată de nuanțe capabile să estompeze conturul precis, sugerând, în loc să descrie, mi l'a făcut familiar și s'îl iubesc Camil Maclair. Adesea, în anii tinereții facem false analogii, forțând datele realității, și tot timpul ne încapătănăm să păstrăm această falsă imagine ca să nu distrugem imaginea pe care ne-am creat-o despre un om. Era firesc ca Tudor Arghezi să mi apară—falsă, complet falsă analogie—ca corespondentul lui Stephan Mallarmé în poezia românească, inventator al unei limbi literare care a tăgănit cu proșpetime și vigoare o poetică nouă. Eram dornic să l' surprind pe T. Arghezi făcând ca și Calixte Armel (Mallarmé) în "Soleil des Morts", unele confesiuni asupra secretului artei poetice așa cum o concepea el. "Totul este reciprocitate, aluzie și alegoria, în viață și în artă", spunea Calixte Armel (Mallarmé). "Cel care are poseda facultatea de a prinde imediat toate analogiile, acela ar deveni artistul nemuritor și în același timp psihologul în cel mai înalt grad: deoarece un suflet nu este decât partea dinăuntru a unei forme. Muzica nu exprimă niciodată o formă, furtună, câmpie în amurgul serii, sosirea unui erou—ci ea transpune toate acestea și nu le dă decât rezultatul emoțional. Descrierea care îngreunează literatura este necunoscută". În aceste rânduri este exprimată estetica poetului poemei "L'après-midi d'un faune", a "Herodiade"—ei.

Chiar faptul că Tudor Arghezi nu avea prietenii literare, că era refractar spiritului de grup, mi se păreau indicații ale unui temperament individual, orgolios prin conștiința pe care o avea de valoarea lui, apreciat înainte de a fi publicat versurile în volum. Dealungul existenței am rămas atras de faptul poetic ca enigmă minunată a vieții, încercare a sufletului nostru de a se smulge din vâscul realității cotidiene și a se avânta spre înălțimile contemplative, având nostalgia paradisului viselor. Si Tudor Arghezi adusesse în poezie un conținut emotiv nou, temele lirismului eminescian reînnoite, avea provocare încântătoare avărlită rutinei spre a impune noui teme de reverie, spre a da lirismului un parfum nou. Tineretea este însetă de idealuri, dornică de evadare din constrângerile lumii, brutaie ale unei realități vulgare; un mare poet este imaginat ca un îndrăgnet purtător al flămării idealurilor, cu un nobil dispreț față de proza existenței.

În perspectiva a 35 de ani, când evoc orele petrecute în tovarășia lui Tudor Arghezi, cu toată acțiunea de transfigurare, de înfrumusețare pe care o realizează memoria noastră cu ajutorul timpului, nu isbutesc să revăd decât aceeași imagine dezolantă de mic burghez, mediocr, cu orizont de preocupări cu totul străine preocupărilor de estetică literară pe care eu i le atribuisem. Dacă m'a surprins lipsa de căldură, de entuziasm, și într-o oarecare măsură opacitatea inteligenței lui, în schimb avea o sensibilitate plastică care îi da o judecată sigură în pictură, și un simț deosebit al fenomenului poetic. Toate aceste calități interesante, evidențiind pe poet, erau acoperite de bălgărul unor preocupări anti-literare, ultragând neconținut imaginea făurită de exaltarea tinereții.

Îmi amintesc de o scenă penibilă, dureroasă în care I. N. Theodorescu a apărut mai vulgar ca oricând, cărmăruș brut, de o lipsă de sensibilitate revoltătoare. Venise în vizită la el poetul Bacovia cu soția lui, o femeie blondă, slabă, sfioasă și gingașă, care credea în geniul soțului ei. G. Bacovia era așa cum se descriese Villers de l'Isle Adam: "Sunt dintre aceia cari vin în lume cu o rază de lună în creier". Străbătea viața cu un somnambul, complet abulic, străin de tot ce l'înconjură, închi-zându-se în carapacea tăcerii spre a nu auzi larma vieții care i-ar fi turburat muzica tainică a lumii lui interioare. Nu avea tăria să se intereseze de viață în mod profund și vital; complet incapabil să facă ceva, deo-arece viața ne obligă să acționăm ca și cum ar fi răj-masa tendințelor noastre spre contemplație. Aveai impresia, după câteva ore în care asistai—dacă se poate spune astfel—la monologul tăcerii lui Bacovia, că își scurge zilele în fircile de plictiseală cum spunea Jules Laforgue. El era într-o stare de indiferență contemplativă, detașat de tot ce l'înconjură, sufletul lui nu era decât o oglindă care reflecta pasiv defilarea formelor. Soția lui, funcționară, muncea cu acea uluitoare energie de care numai femeile sunt capabile când iubesc și admiră, ca să înțrețină căminul, Bacovia ne-aducând decât prestigiul numelui. Când am intrat în salon, Tudor Arghezi, în picioare, făcea morală lui G. Bacovia pe care îl învinuia de lene organizată. Cuvintele se rostogoleau aspre, rostite cu voința de a răni, de a provoca reacțiunea poetului. Bacovia tăcea, privea indiferent, absent; tăcerea lui părea că opune avalanșei de muștrări a lui Tudor Arghezi sentimentul inutilității sfertării, certitudinea că orice tin-tă nu merită agitația noastră. Privirea lui blândă, în care indiferența se revărsa într-o lumină de bunădată, contrasta cu privirea cârănită a lui Arghezi. Adâncit într'un fotoliu, Bacovia tăcea; alături de el, ca și când vroia să-l ocrotească, să facă scut din trupul ei firav spre a nu l' atinge cuvintele brutale ale lui Arghezi, nevasta lui repeta "ești nedrept". "Cum s'îl înțelegea lumea comună când d-ta, poetul Arghezi, nu l'înțelege și l' rănești cu vorbele pe care i le spui. Bacovia este unul dintre marii poeți. Al recunoscute-o și d-ta".

"Ei, și dacă este poet, trebuie să fie trăntor, să nu facă nimic?"

"Dar ce trebuie să faci în afară de a scrie? Nu cere nimic. Am făcut gresala, recunosc, să mă plâng că viața este grea. Ca să mi ușurez sufletul, nu ca să împlor mila."

Și ochii ei albaștri erau umezi. Din mândrie își domina plânsul. Măinele ei albe, fine, mângăiau pe Bacovia care își continua, absent, reveria lui interioară. Văi ce imagine perfectă de burta verde avea. I. N. Theodorescu admonestând pe poetul G. Bacovia! Și mișcările, chiar, păreau condiționate de existența tejghelei, în dosul căreia negustorul își hărțuiește clienții răi platnici. Cu ce vulgaritate a destrămat imaginea pe care o făuriser sub sugestia cărții "Le Soleil des Morts" a lui Camil Maclair!

Cea mai bună apărare a sentimentelor de admirație pe care le ai față de un poet, sentimente care pot fi ofensate de omul cu același nume, este să păstrezi în bibliotecă volumul poetului și să eviți relațiile cu omul. În definitiv, orice scriitor se străduiește să pună în opera lui tot ce are mai bun în el.

În exil ne vin întârziate și contradictorii știri din țară: le dăm o foarte scăzută crezare. Cîmar cei mai recent eval-dați ne dau informații contradictorii de cele ce se petrec în țară. De aceea și asupra lui Tudor Arghezi am avut atâtea versiuni că pe toate le-am luat sub beneficiu de inventar. Dar unele articole publicate în presa comunistă de Arghezi, ca și articolele ditirambice ce i-au fost consacrate mi-au arătat clar că I. N. Theodorescu a tocmnit în slujba ocupantului pana lui T. Arghezi. Exact ca și sub ocupația germană; istoria se repetă. Dacă sub regimul ocupației sovietice T. Arghezi nu a ocupat posturi de vază ca Mihai Sadoveanu, el este totuși, materialmente, tot atât de răsfățat.

Nu prezintă nici un interes producția penei lui argățite, după cum nu este de loc plăcut să vezi talentul făcând mătânii celor cari batjocoresc pământul românesc. Anunțat de presa comunistă volumul "1907" ca un eveniment literar, era firesc să mi destrepe curiozitatea.

În literatura noastră nu a fost poet mai de seamă care să nu se fi inspirat din răscoalele țărănești din 1907. Numai pentru Tudor Arghezi drama din 1907 nu a existat. În volumul "Versuri" editat în 1936 de Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II—ediție definitivă—nu se găsește nici o poezie care să redea ecoul sguduitoriei tragedii în sensibilitatea poetului Arghezi. Regimul comunist, cu ocazia împlinirii a 50 de ani, a dat o amploare deosebită răscoalelor țărănești, și T. Arghezi a fost însărcinat de serviciul propagandei comuniste, secția lirică, să consacre un întreg volum anului "1907". Am isbutit să-l am; speram să găsesc în versurile lui dogoarea revolte, acel vuet al urii de clasă careia veacuri de opresiune îi dă o majestate de orgă. Atitudinea intelectualilor români, fără excepție, a fost de o profundă afecțiune pentru țărani; dela Nicolae Bălcescu simpatia pentru țărani s'a manifestat neîntrerupt. Răscoalele țărănești au dat poeziei române acel "Noi vrem pământ" a lui G. Cosbuc pe care C. Dobrogeanu-Gherea, un bun cunosător al literaturii rusești, îl socotea superior, ca putere de expresie, a revoltei, într-o epocă a marilor revoluții.

Tudor Arghezi în poemul "1907" ca poet este de nerecunoscut. Îmi amintesc că Arghezi a publicat în "Hiena" sub titlul "Obsesii" ceace, uneori, ne chină că s'ar putea întâmpla, anume ca tocul între degete să se facă rămă și să nu mai poți scrie. Obsesia a devenit o jalnică realitate: nici o inspirație, dela "Cuvânt înainte" și până la ultimul vers, o penibilă căznă, o tăriașală monotonă într-o formă mediocră care te întristează. Un fel de articole de vulgară propagandă politică, versificate așa cum se făcea pe vremuri în zările de provincie ale diverselor partide. Ai sentimentul neputinții; poetul înmoaie pana într-o călimară seacă de inspirație, negăsind cel puțin cățiva fluturi de aur ai unor imagini care să dea, din când în când, exasperante banalități a versurilor o amă-gitoare strălucire.

Mă străduiesc să aflui în memorie un nume de poet nul cu a cărei producție să compar poemul "1907" și mi se pare că chiar poezia lui Carol Scrob era mai inspirată. Cum nu cunosc decât fragmente din ceace a produs așa zisul realism socialist, îmi este greu să stabilesc un fel de erarhizare calitativă în această producție neliterară. Pot, însă, afirma că Tudor Arghezi în "1907" este în cea mai ortodoxă linie a "realismului socialist", neavând o poezie, o strofă, un vers care să fie suspectat de deviaționism în sensul esteticii burgheze, adică a ceea ce noi neintegrăm reperismului literar, numin talent.

Dăm câteva exemple de poezie realizată, conform normativelor "realismului socialist", de Tudor Arghezi în "1907":

Ne-am plâns la stăpânire-n deșert, că e mai tare
Cel burdușit mai bine de pungi în buzumare.
Nu căuta dreptatea domnească, frățioare,
Îa pe ciocol, ca hreanul, și dă-l pe răzătoare.

Si poezia clămpănește în rime de această calitate:
"sat-arat", "casă-lasă", "mare-hectare", "gloabă-grabă",
"imași-chiriasi". Pentru a avea o și mai sugestivă dovadă
a unei decăderi literare, fără precedent, reproduc din
"1907" un sonet.

SONET

Pe-Alecu Iliescu partidul liberal
L-a pus pe Olt mai mare, și uns pe cinci județe,
E cel ce-a spus odată-n Senat, în tinerețe,
Primatul României că-i autofecal.

E bivolar de seamă și față între fețe
Si dictator de țară, ilustrul animal.
El zice: "Nu te-nvinde, te rog, la cașcaval",
Argumentul politic și vrînd se te și-nvețe.

Nu poate trece nimeni, cum spune el, nici mort,
De Olt, fără să albă în sîn un pașaport.
Are jandarmul la ordin fanaticul de zbir.

(Urmează în pagina 9.)

TUDOR ARCHEZI

Barbat de mare vază la centru și la șef,
El guvernează, neică, energic după chef,
Cu trei principii: Măta, Te bag și Ai sictir.

Citesci cu desgust, cu tristeță aceste zise poezii cu versificație de bilete de plăcință care vor să fie revoluționare.

Boeru-și dă moca în arendă,
Cui dă mai mult, și are, pe agendă,
Tot soiul, scris de mușterii,
Și gospodari mai buni de pușcării. (Arenda.)

sau

Maestrul e și-un mare gospodar
El cheile cămării le poartă'n buzunar—
La tribunal, la Curtea de Apel,
Casație, consilii și-a minister la fel. (E avocat.)

Sunt versuri semnate Tudor Argezei în cea mai pură estetică a "realismului socialist".

Câte odată, poetul cu pana argățită are un fel de tresărire de desgust față de această tranca-fleanca a versificării neantului de simțire, cu tinicheasa rimei în coada versurilor (calicie-alifie, iobagi-nădragi, ani-tărani, afără-țară, bune-adune, copii-datorii) și încearcă să dea oarecare vigoare, în stilul articolelor din epoca tinereții, publicate în "Facia" lui N. D. Cocea. Reproducăm acest fragment din "O răstunare".

Un mort ori un rumîn se mulțumește
Cu ce arunci și pute,
Dintr'un hărdău și-o bute,
Cu mizgă și cu vărătura.
Ciocofu-l pravoslavic și a-nvățat Scriptura,
Șiind că nici o jertfă nu se pierde,
Fie că brânza-i neagră, fie că-i carnea verde,
Că sufletul îți intra-n rai,
Impărțit cu mușcă și mușcegal.
Pînă la ceruri, lucrul puturos
Ajunge duh și fum cu bun miros.
Dar bună-știe boerului, de dar,
Erau svirite-n bălegar,
Nici cîinii, învăț și cu gusturi rele,
Ne-atingîndu-și nările de ele.
De hrana lor, a cîinilor, ce vorbă!
Șă-i mai îndopi cu mămăligi și ciorbă

Astlea-s făcute pentru porci, că-ncăi
Nu-i de prisos risipa de mălai.
Cîinii mănîncă de boierul știe,
Căciulile cu moț, de murdărie,
Și ce păcat
Că omul să mănînce ea el nu s'a-nvățat.
L-ai ține toată viața și fără cheltuială,
Apoi, să știi că burta goală,
Silit infometat, lingînd din ce se-aruncă,
Ascultă mai suspus de bici și de poruncă,
Și istorită vîaga de munci și corvezi,
Nu te mai fură gîndul, adormi și nu mai vezi.

Când ai terminat volumul "1907", ai impresia că ai terminat de mers pe un drum cu gropi, într-o căruță de țară și după ce ai îndurat inspirația argezeiană a "realismului socialist" (plavazul-obrazul, hărtie-o mie, să iei-doi lei, cercetare-mare, iarnă-povarnă), te scuturi ca de un vis urât. Că n'a simțit tragedia răscoalelor țărănești, nu ne-a surprins, deoarece nu a simțit-o nici acum 50 de ani când era martor—este adevărat—un martor indiferent. Ne surprinde că nu a dat acel accent de revoltă, acel conținut de ură de clasă—că doar acesta a fost motivul partidului—astfel ca banalitățile exasperante să aibă un suflu de viață. Poezii sociale? Nu. Literatură? Nu. O versificare sub-mediocră care pune în evidență penibila neputință de a crea, și mai grav, pierderea chiar a meșteșugului argezeian al cuvintelor potrivite. Indiferent ce poezie am cita din cele scrise de poetul-cismar I. T. Neculuță, care le scria acum o jumătate de secol, are totuși un conținut de emoție, un accent de sinceră revoltă. Cu mijloace literare reduse, Neculuță a izbutit să creeze o lirică proletară. În volumul "1907" versurile se succed ca vagoanele goale ale unui tren de marfă care trece prin Bărgan.

Ca să scap de umilitoarea parodie a paiatelor "realismului socialist" recitesc poeziile lui Tudor Argezei din vremurile când muza lui nu intrase servitoare, bine plătită, la clubul partidului comunist.

Străbăteam iarăși parcul, la pas, ca mai'nainte.
Cărările'nvelite cu palide-oseminte.
Aceas bancă'n frunze ne-așteaptă la fântani.
Doi îngeri duc beteala fântănilor pe mâni.

Ne-am așezat alături și brațu-i m'a cuprins.
Un luminis în mine părea că s'ar fi stins.
Mă'ndrept încet spre mine și sufletul mi-l caut
Ca orbul, ca să cânte, spărturile pe flaut.

Aș vrea să reproduc "Doliu", "Psalm", dar mă mulțumesc să repet, cu infinită melancolie, ultimele două versuri din "Nehotărare":

Deschide-mi-te, suflet, prin șapte ochi de flaut,
Și cântecul, și viața și moartea să le'nnece.

S'a sfârșit. Prostituația talentului își are sancțiunea: inspirația, căldura, ritmul ideții, totul a dispărut. Nici fardul meșteșugit pus nu mai poate acoperi sbărciurile hidoase ale defunctului talent. Tudor Argezei, Mihail Sadoveanu și atâtea alte nume, odinioară înflorind grădina literaturii românești, sunt folosite spre a amăgi, spre a face să se creadă că prezența lor indică drumul cel bun. Misiunea lor? Am găsit-o plastic redată de Charles Henry Hirsch, în prefața romanului "L'apôtre Judas" (editura Mercure de France):

"Petreceam atunci zile întregi la abatoarele de la Vil-

lette, ca să studiez la fața locului lucrul, în vederea de a scrie *Le Sang de Paris*. Unul din ghizi noștri benevoli de atunci prin această suburbie a orașului, ne-a propus odată să asistăm la debarcarea dintr-un tren a berbecilor. Trecând prin Marsilia, ei ajungeau din Algeria la acest terminus de neînălțat. Am observat căriturile, afară din vagoane, ale animalelor lănoase cu lână neagră și albă, grăbite toate să se desmoștească din penibilul roinț, îngîmădite.

Ne inspira interes aceste animale scoase la lumină și la ceva mai mult spațiu, strânse pe podeaua cu grile, așezate perpendicular pe peron ca să fie adunate la un loc.

—Ai iată pe Iuda care sosește, ne informă ghidul nostru.

—Iuda

—Desigur. Acesta este.

O mână scurtă și grasă arată spre un berbec durduliu avînd un clopot la gât. Venea sub conducerea unui măcelar cu șortul plin de pete de sânge, ghidul continuă să dea explicații vizitatorului:

—Individul acesta se cheamă Iuda că trădează pe frații lui. Veți vedea. Este așezat aici, crupa lipită de ușă. Se deschide. Atunci, el ia conducerea regimentului și îl duce din abator în abator pentru tăiere. El o șterge, desigur. Va muri de bătrînețe. Face meseria asta scărboasă... O meserie de Iuda, ce vrei!

Am văzut, în adevăr, berbecii urmînd pe "Iuda". Era oprit la poarta unui abator, timpul necesar ca să se facă număratoarea victimelor care trebuiau să fie predate. Era împins din nou să meargă către un alt abator; operația era reînnoită astfel, pînă când Iuda nu mai rămănea decât cu conducătorul lui, și cu el, se îndrepta spre un adăpost unde hrana și odihna îi erau asigurate în schimbul funcției acestuia de desprețuit.

"Iuda"... Greși, bine hrăniți, tîmăiați în presa repetișă. Sadoveanu, Argezei și toți ceilalți îndeplinesc funcția berbecului Iuda dela abatoarele de la Villette. Merită, în adevăr, să te agăți de viață cu disperare, plînd prețul abjecției?

Jules Huret, un gazetar francez a avut ideea să facă o anchetă literară asupra poeziei simboliste. A luat un interviu și lui Mallarmé; acesta vorbind de situația poetului în societatea burgheză care "nu-i îngăduie să trăiască", a spus: "este cazul omului care se izolează spre a-și sculpta propriul lui mormînt". Imagine frumoasă, dar inexactă. Mallarmé, și toți poeții, au putut să-și realizeze în libertate opera lor literară, sau putut să-și realizeze în libertate opera lor literară, fără ca inspirația să le fie prigonită de normativele unui partid. Au anticipat forme de expresie, adoptate mai târziu; s'au realizat adesea în forme ermetice, dar nimeni nu le-a impus o normă estetică. Azi, în republica populară română scriitorul, poetul au funcția berbecului de la abatoarele Villette. Cei cu vază sunt niște prostituate ale literaturii cu conducță de partid.

"Je viens, oh, pur silence offrir mes larmes vaines."

(Paul Valéry.)

CELE DOUA ACTIUNI CULTURALE SI DE REDESTEPTARE NATIONALA ALE MACEDO-ROMANILOR

RESPONDENȚA Impăratului macedo-roman Ion și a Arhiepiscopului Vasilie din Zagora cu Papa Innocențiu al III-lea în care amintesc, în anul 1204, că Vlahii din Tracia și Macedonia erau de sânge roman, dovedește într-un mod clar că în Evul Mediu poporul însuși avea cunoștință de legătura sa originală cu Roma. Iar crearea în Evul Mediu a atator Vlahii în P. Balcanică, adică State macedo-românești independente, mai dovedește că Macedo-Românii erau în număr mare și aveau o oarecare conștiință națională. Același lucru l-au constatat și scriitorii străini de mai târziu, din sec. al XVIII-lea și al XIX-lea, care au călătorit în P. Balcanică și au vizitat pe Macedo-Români, și anume că Macedo-Românii erau mândri de origina lor latină, făcuseră mult la limba lor și deci aveau o oarecare conștiință națională.

"El (Macedo-Românii)... vorbește întotdeauna latine, și dacă îl întrebi ce sunt, ei răspund cu mândrie: Români" (E. M. Cousinier, consul francez la Salonice și contemporan cu Pouqueville).

"Toți (Macedo-Românii) în general, revendică cu mândrie numele de Români sau Român" (F. O. H. L. Pouqueville, consul general al lui Napoleon Bonaparte pe lângă Ali Pașa din Iannina, Epir: "Voyage en Grèce", Vol. II, Paris, 1826).

"Această idee unanimă a unui popor asupra originii sale italice străbabe, independent de autorii pe cari i-am citat, la toți scriitorii din ultimii ani ai Grecilor" (Pouqueville: "Voyage en Grèce", vol. III.).

Deci prima redeșteptare națională a Macedo-Românilor a izvoit din această profundă conștiință populară, și centrul ei cultural-național a fost renumita Moscopole din Albania de azi, așezată în apropierea nord-vestică a orașului albano-roman Corița.

"Apogeeul culturii și civilizației aromânești l-a atins, în sec. al XVII-lea și al XVIII-lea, orașul pur aromănesc Moscopole, supranumit și "Noua Atena" care, prin Academia ei renumită și alte instituții de cultură superioară unde predau distinct învăț și Aromâni, prin tipografia pe care o posedă, splendoarea economică la care a ajuns, a fost pentru mult timp, cel mai important focar de cultură și civilizație din toată P. Balcanică."

"Marea nenorocire a Aromânilor și poate a tuturor popoarelor creștine din acele părți, a fost faptul că această splendidă cetate a fost jefuită și apoi distrusă de hoardele albaneșilor musulmani, la înștișățile stăpînirii turcești care nu vedea cu ochi buni o renaștere creștină" (C. Papenace în "Mica Antologie Aromănească", Freiburg-Germania, 1952).

"Moscopole, acest centru înfloritor era ca un stup de

albine așezat printre crăpături de stînci în jurul cărora mugesc stivoarele. Număra pe la mijlocul veacului al XVIII-lea aproape 40.000 de suflete și la 1788 populația sa a crescut cu un sfert. Promitea destin mareț creștinilor din aceste părți... Școlile din Moscopole înflorau, civilizația se anunța sub auspiciile religiei și ale prelaților săi, dar geniul despotismului, dușman oricărei prosperități, putea oare să sufere ca un oraș liber să se ridice în sânul imperiului său? Hoardele de Mahomedani din Daghli și Colonia au dat cele dintâi semnale nenorocirilor. Începând să jefuească și să asasineze caravanele care frecventau piața Moscopolei. Turcii din Muzachea, sub pretext că se îngrijesc de supușii molestați ai Sultanelui, au pus garnizoană în oraș și, după ani de jafuri, devastări și războaie, Moscopolea a dispărut de pe suprafața Albaniei" (Pouqueville: "Voyage en Grèce", Vol. III.).

"Prima distrugere a Moscopolei a avut loc la 1769. La gustori bogati s'au retras spre Viena și Venetia, a urmat în anul 1788 a doua distrugere, iar sub Ali Pașa a fost de la barbarie" (Gustav Weigand: "Die Aromunen", Vol. II, Leipzig, 1894).

Distrugându-se Moscopolea, populația ei s'a răspândit în toată P. Balcanică, prin Italia, în Imperiul austro-ungar, ajungând unii dintre ei până în Prusia. Aci, în mediul cu mult mai liber, scriitorii macedo-români din sec. al XVIII-lea Teodor Cavallioti, Daniel Moscopoleanu, Constantin Ucuta, Constantin Roja și Mihail Boiagi, convinși de origina lor latină, au început să scrie și să tipărească în limbi străine, precum și în graiul lor macedo-roman dicționare, cărți de citire, de rugăciuni, de istorie, de filologie, etc.

La 1774 se publică de către istoricul german Johann Thunmann cartea lui Teodor Cavallioti, intitulată "Prodierii limbii macedo-române".

În 1794 se publică de către colonelul englez William Martin Lake importanta lucrare a lui Daniel Moscopoleanu, intitulată "Lexicon Tetraglosson", care este o carte de conversație în patru limbi.

La 1797, acum 161 de ani, Protopopul Constantin Ucuta de la Posen (Prusia Orientală) unde emigrase cu coloniștii săi Moscopoleni, publică la Viena primul ABE-CEDAR macedo-roman, intitulat "Noua Pedagogie". În prefața cărului arată necesitatea de a începe instrucția copiilor în limba maternă.

În 1808, la Pesta (Ungaria), Constantin Roja, doctor la spitalul Universității din acest oraș, publică lucrarea sa istorică "Dovezi asupra Românilor, supranumiți Vlahi, cari locuiesc dincolo de Dunăre", și după un an, în 1809, la Buda (Ungaria), publică lucrarea sa filologică "Măestria ghovășirii românești cu litere latinești care

sunt literele Romanilor ceale vechi", prin care încearcă să unifice graiul Macedo-Românilor cu cel al Daco-Românilor.

În 1813, la Viena, apare prima GRAMATICĂ macedo-romană a Profesorului Mihail Boiagi, în a cărei prefață arată Macedo-Românii necesitatea de a studia limba lor maternă, adăugând că "Românul nu trebuie să se rușineze de limba sa, ci mai degrabă să fie mândru", și luând în același timp o poziție categorică contra învățatului grec Neofit Duca care îndemna pe Macedo-Români, prin scrierile sale, să-și părăsească limba maternă și să adopte pe cea grecească.

Aceste prime lucrări ale scriitorilor macedo-români din sec. al XVIII-lea și apărute în străinătate au fost împiedicate de către Greci (clerici și laici) de a fi răspândite printre Macedo-Românii din P. Balcanică, iar autorii lor au fost asurșiți de către Patriarhia Ecumenică din Constantinopol, așa că prima redeșteptare națională pornită chiar dela ei însuși nu și-a putut ajunge ținta. Într-o acțiune lor a fost binefăcătoare pentru frații Români din Transilvania dându-le, printre alții, pe Mitropolitul Baron Andrei Șaguna, care a luptat o viață întreagă pentru triumful ortodoxismului românesc din această regiune, pentru eliberarea Transilvaniei românești de sub jugul austro-ungar și alipirea ei la Patria-Mamă România.

Așadar, prima acțiune culturală și de redeșteptare națională a Macedo-Românilor, pornită de scriitorii lor din sec. al XVIII-lea, și înăbușită chiar în faze de Patriarhia Ortodoxă din Constantinopol care, în timpul Imperiului otoman fiind un fel de Stat în Stat, urmărea grezirea tuturor popoarelor balcanice, se va relua—după cum vom vedea—in anul 1860.

În urma revoluției din 1848, câțiva dintre exilații Români din Nordul Dunării au trecut în P. Balcanică și acolo au dat de populații întregi care vorbeau și simțeau la fel ca ei: aceștia erau Macedo-Românii, Aromânii, după cum se numesc ei, sau Vlahii, după cum îi numesc unii străini. Întorși la București, încep să vorbească printre Daco-Români de frații lor din Macedonia și Tesalia, și astfel în anul 1860 s'a format un Comitet în care figurau personalități ca Dimitrie Bolintineanu, generalul Cristian Tell C. A. Rosetti, I. Ionescu de la Brad, Cesar Bollic, V. Ureche, etc., cu scopul de a strânge mijloacele necesare pentru o acțiune culturală pe lângă Români din P. Balcanică. Acest Comitet a lansat un apel către frații lor din Sudul Dunării pentru deschiderea de școli și biserici românești, care a fost primit cu mare entuziasm.

Astfel, la 1864 se deschide prima școală românească la Târnova, lângă Bitolia (Macedonia jugoslavă), de către Dumitru Atanasescu. La 1866, Arhimandritul Averchie

(Urmează pagina 7.)

MACEDO-ROMANII

din M-le Athos, originar din comuna pur românească Avdela (Pind), aflând de acest apel, merge în Macedonia alege 12 tineri și-i trimite la București unde, după ce primesc instrucția necesară la liceul Sf. Sava, se reîntorc ca învățători în patria lor Macedonia, devenind primii apostoli naționali ai macedo-romanismului. În același an, Apostol Margarit (1832-1903), a cărui părinți erau originari tot din Avdela și care mai târziu va deveni primul inspector general și fondatorul școlilor și bisericilor românești din P. Balcanică, deschide în comuna lui natală Vlaho-Clisura (Macedonia grecească) o altă școală românească.

Această acțiune culturală românească a progresat atât de mult și repede încât la 1900, după o activitate de numai 36 de ani, cu toate dificultățile puse de Patriarhia Ecumenică din Constantinopol și de Guvernul din Atena, Macedo-Românii au avut în P. Balcanică 113 școli primare, 6 secundare și numeroase biserici unde slujba se oficia în românește.

Acțiunea culturală în Macedonia a contribuit atât la redobândirea conștiinței naționale cât și la crearea unei literaturi macedo-române, formând cu timpul și o limbă literară. Astfel au apărut mai multe manuale, traduceri de lucrări religioase, almanahuri, precum și numeroase reviste ca: Flambura, Frația, Lumina, Graiu Bun, Liliea Pindului, Revista Balcanică, Macedonia, Peninsula Balcanică, etc., în care s-au publicat cele mai bune texte din literatura macedo-română ale primilor scriitori macedo-români, instruiți în școlile românești din Macedonia: Mihail Nicolescu, Constantin Belimace, Nuși Tulliu, George Murnu, Nicolae Batzaria, Marcu Beza, George Ceara, Ion Foti, Nicolae Velo, Tache Caciona, Zicu Aralia, Nacu Scrima, etc., îmbogățindu-se cu timpul prin contribuția altor scriitori mai tineri.

Va să zică, Turcia "păgână" și "necivilizată" înțelese și acordase Macedo-Românilor încă din 1864 principiul libertății culturale și religioase, confirmându-l după aceea printr-un decret mare vizirial în anul 1878.

La 9/22 Mai 1905, datorită înțeleptului și bravului rege Carol I, a unor bărbați de Stat români, a unor diplomați energici și patrioți ca Alex. Em. Lahovary, a scriitorilor, studiosilor și patrioților macedo-români din Macedonia și România, s'a smuls Sultanului Iradea Imperială prin care se consacră în mod oficial existența elementului românesc în Turcia Europeană, adică în P. Balcanică.

Drepturile acordate prin această Iradea se pot rezuma în următoarele: 1) Se recunoaște oficial elementul românesc ca naționalitate distinctă de celelalte naționalități din Turcia Europeană; 2) Macedo-Românii vor avea comunități distincte, bucurându-se de toate privilegiile de cari se vor bucura și celelalte comunități creștine; 3) Aceste comunități vor avea dreptul să-și aleagă din sânul lor primari, consilieri ca să-i reprezinte în consiliile respective; 4) Dreptul de a folosi limba lor maternă în biserică și școală și să numească învățători, profesori și inspectori recrutați din sânul lor.

Privilegiile de mai sus au fost consfințite și prin Constituția turcească din 10/23 Iulie 1908.

Recunoașterea oficială a Macedo-Românilor din partea Guvernului turc nu era văzută cu ochi buni de Patriarhia Ecumenică din C-pol și de Guvernul grec din Atena, întrucât prin Iradea Imperială din 9/22 Mai 1905 era să piardă neapărat elementul macedo-român, cel care contribuise atât de mult la independența și regenerarea Greciei și atunci, prin bande de "anarhiști" greci, înarmate de Guvernul din Atena, binecuvântate și susținute de clerul grec din toată P. Balcanică în frunte cu Patriarhul Ecumenic Ioachim al III-lea au lansat o prigoană nemaipomenită în contra elementului macedo-român, omorînd sute de Macedo-Români, arzând mai multe școli și biserici românești și distrugând numeroase comune macedo-românești.

"Patriarhul Ecumenic Ioachim al III-lea începe a fulgera cu anatemile sale clerul macedo-român. Dovedindu-se zadarnice armele spirituale, a recurs la brațul înarmat al opresiunii, a recurs la ajutorul bandelor de "anarhiști" (comitarii greci) care au fost în realitate angajați să sufocă prin sabie și foc redobândirea elementului latin din Turcia Europeană. De la preotul asasinat la altar pentru că slujba în limba română, la satele jefuite și incendiate; de la negarea înmormântării creștine, la rebotzarea împușcării pruncului botezat de preotul macedo-român, nici un sacrilegiu, nici un delict n'a fost cruțat". (De Luca Benedetto în lucrarea sa "Gli Aromeni", Roma, 1919.)

"Intreaga națiune va fi recunoscătoare curajosilor apărători ai elenismului pentru lupta întreprinsă spre a demonstra lumii că Macedonia este curat grecească. Exterminați pe preoți, pe învățători, pe fruntașii Macedo-Români, ardeți, împușcați, ucideți..." (Din Apelul Comitetului suprem eleno-macedonian, reproduc de C. A. Colonna di Cesaro în "Note e Documenti".)

"Se face cunoscut cetățenilor că oricine se va declara de naționalitate română sau va trimite copiii săi la școala română, va fi condamnat la moarte și decapitat." (Baldacci Antonio; "Itinerari albanesi".)

"În trei ani și mai bine (1905-1908) cât a durat această teroare (grecească), sute și mii de Aromâni nevinovați au fost masacrați. Dar ei n'au renunțat la idealul național pe care l-au botezat cu cel mai curat sânge de al lor." (C. Papanece în "Mica Antologie Aromânească", Freiburg, Germania, 1952.)

Și ar trebui să știe toți Ioachimii de ieri, de azi și de mâine, că un popor milenar, autohton în P. Balcanică, cu un trecut plin de suferință și atât de glorios, oricâte piedici i s'er mai pune, oricât ar mai fi persecutat, el nu va renunța niciodată la idealul său național, la dreptul său natural de a-și vorbi limba maternă și de a trăi macedo-românește.

Perioada cuprinsă între proclamarea Constituției turcești (Iulie 1908) și izbucnirea primului războiu balcanic (Octombrie 1912), a fost pentru Macedo-Români o perioadă dintre cele mai bune, întrucât în acest scurt interval de timp elementul macedo-român s'a întărit pe toate țărâmurile, mai ales pe cel național și politic. În timpul acesta, în Parlamentul turc se găseau doi valoroși reprezentanți ai Macedo-Românilor, unul senator, scriitorul și publicistul Nicolae Batzaria, care mai târziu va deveni Ministrul României la Constantinopol, și celălalt deputat, Doctorul Filip Mușea. Datorită lor, se apli-

cau într'un mod integral toate drepturile politice și civile acordate Macedo-Românilor prin Iradea Imperială din 1905. Din nefericire însă această perioadă a fost de scurtă durată (patru ani și ceva).

Intre timp au loc războaiele balcanice (1912-1913). Turcii sunt alungați din Europa și la 10 August 1913 se încheie pace la București unde Macedonia, centrul Macedo-Românilor și în care provincie se găseau cele mai multe școli și biserici românești, este împărțită între Grecia, Serbia și Bulgaria, însă aceste trei State, prin delegații lor oficiali Venizelos, Pachitch și Tontcheff, își iau următorul angajament:

"Grecia (Serbia, Bulgaria) consimt a da autonomia școlilor și bisericilor Aromânilor ce se vor găsi în viitoarele posesiuni grecești (sârbești, bulgărești) și să permită

înființarea unui Episcopat pentru Aromâni, cu facultatea pentru Guvernul român de a subvenționa, sub supravegherea Guvernului elen (sârb, bulgar) sus menționatele instituții culturale, prezente și viitoare."

La 1914 are loc primul războiu mondial și prin tratatul de pace, unde se confirmă împărțirea Macedoniei, deci și a Macedo-Românilor din această mare regiune. Prin împărțirea Macedoniei între Grecia, Serbia și Bulgaria s'a comis mai mult decât o greșală, o mare crimă.

Articolul 12 al Tratatului de la Sevres din 10 August 1920 spune: "Grecia consimte de a acorda autonomia locală sub supravegherea Statului grec, comunităților Vlahilor din Pind, în materie de cult, de binefacere și de învățământ."

Art. 1 din același Tratat spune: "Grecia se angajează, ca stipulațiunile conținute în articolele 2-8 din acest capitol să fie recunoscute ca legi fundamentale și că, nicio lege, regulament sau act oficial să nu fie în contradicție sau în opoziție cu ele, nici în contra lor."

Art. 8 spune: "Cetățenii greci aparținând minorităților etnice, de religie sau de limbă, se vor bucura de același tratament și de aceleași garanții în drept și fapt, acordate celorlalți cetățeni greci. Ei vor avea un drept egal de a funda, dirija și administra pe socoteala lor opere de binefacere, de cult și de caracter social, școli și alte instituții de educație cu dreptul de a întrebuința limba lor proprie și de a exercita în mod liber cultul lor propriu."

Iar reprezentantul oficial al Albaniei la Liga Națiunilor, F. Noli, în ședința din 2 Octombrie 1924, ținută la Geneva, și-a luat următorul angajament: "În ce privește învățământul, Guvernul albanez va acorda în orașele și provinciile unde există o proporție considerabilă de elemente nealbaneze, de o altă limbă decât cea oficială, înlesniri pentru a asigura instrucția în școlile primare în propria lor limbă."

"Aceste stipulațiuni—declară F. Noli, care în prezent este Episcopul Bisericii Ortodoxe Albanice din USA—constituiesc obligații de interes internațional și vor fi puse sub garanția Ligii Națiunilor."

Am ținut să reproducem citatele de mai sus de a dovedi încă odată, mai ales unor soviniști balcanici, că atât Guvernul imperial turc din înaintea războiului balcanic cât și Guvernele Statelor balcanice din urma acestuia au recunoscut oficial, la diferite Conferințe Internaționale, Minoritatea etnică Română din P. Balcanică.

Însă angajamentele luate de Guvernele Statelor balcanice n'au fost respectate întocmai, iar promisiunile lor solemne au rămas promisiuni. Serbia, profitând de războiul mondial, a închis toate școlile românești încă din 1914. Bulgaria a tolerat numai două, Albania a tolerat și ea numai două, dar și pe acestea le-a "etatizat", iar Grecia a lăsat să funcționeze o bună parte din ele existente sub Turci până în anul 1944, când toate au fost închise, profitând și ea de situația creată de ultimul războiu mondial care a despărțit lumea în două printr-o

"cortină de fer"; Statul român—Protectorul Macedo-Românilor—rămânând dincolo de această cortină. Crearea unui Episcopat Ortodox Român în Macedonia a rămas o via neîmplinită, căci s'a opus cu înverșunare Patriarhia Ortodoxă Ecumenică din Constantinopol. Cu această ocazie adăugăm că una din cauzele principale pentru care ortodoxismul n'a progresat, este și aceea că Patriarhul Ecumenic din C-pol era preocupat și s'au ocupat mai mult de politică decât de religie: cum să facă Grecia mare și să grecezeze și pe celelalte națiuni creștine-ortodoxe din Balcani, mai ales pe Macedo-Români. Școli noi nu s'au permis a se înființa, cu toate că multe comune curat românești au cerut acest lucru.

Realitatea este că sub "păgânii" Turci am avut în P. Balcanică mai multe școli și biserici românești decât sub creștinii ortodocși, iar din 1944 nu există nici o școală sau biserică românească în această peninsulă. Toate Guvernele balcanice, fără excepție, au urmărit și urmăresc același scop: desnaționalizarea elementului românesc din P. Balcanică. Nu numai că au închis toate școlile și bisericiile românești, că au desființat toate societățile culturale și comunitățile naționale macedo-românești, că au jefuit și distrus comune macedo-românești, că au ucis, maltrat și întemnițat sute de Macedo-Români, dar le-au interzis chiar să-și vorbească limba lor maternă, excludându-i și dela orice funcție publică sau muncă manuală dacă se declară sau află că sunt Români. Situația Românilor din Grecia este și mai rea: de 13 ani de zile trăiesc într-o atmosferă de adevărată teroare. Reprezentanți ai culturii recești și al Guvernului din Atena cer cu insistență ca populația macedo-română din această țară, care atinge cifra de un milion de suflete, ori să fie exterminată ori să fie deportată în Peloponez și insule.

Iată bunăoară niște declarații publice a câtorva reprezentanți ai Greciei actuale:

"Mitropolitul Ioachim Foropoulos al Pelagoniei (Monastir) a sărutat pe toți (comitarii), i-a binecuvântat și le-a dat deslegare pentru toate păcatele și crimele vechi și viitoare". (G. H. Modi, fost Ministru grec: Makedonikos Agon kai Makedones Arhigoi, Salonic, 1950, p. 88.)

"Trebuie să facem așa fel ca să nu mai existe minorități etnice în Grecia... Români și romanizanti, Bulgari și bulgarizanti, nu există și nici că trebuie să existe: toți trebuie să fie greci. Și dacă nu vor, sau vor să fie răi nu vor avea loc printre noi". (Ziarul grec "Nea Alitheia", Iulie 1948.)

"Rau s'a făcut că s'a recunoscut prin tratatele și convențiile dela București protecția română asupra Cutzo-Vlahilor... După eliberare, toți trebuiau să fie luați și executați. Sfârșitul actualei aventuri din Grecia (războiul civil, 1946-1949) trebuie să găsească definitiv rezolvată această chestiune, prin fapte implinite. Trebuie să li se retragă tuturor cetățenia greacă, de îndată, gonindu-i cu femei, cu copii, cu tot". (Prof. și fostul Rector al Universității din Atena, Ap. Daskalakis, în ziarul oficios "Ethnos" din 2 Iulie 1948.)

"După noi minimum care ar fi trebuit făcut era de a transfera (minoritatea macedo-românească) din bastioanele în Peloponez și insule. În felul acesta, pe care am declarat slavi, astfel încât să dispară orice primejdie viitoare". (Daskalakis, în ziarul grecesc "Atlantis" din New York, 13 Iulie 1952.)

"Prin câteva decrete de interdicere a folosirii limbilor străine, Statul ar putea apoi interveni prin mijloacele legale ce are la dispoziție, făcând să dispară orice diferență de limbă, îndepărtând astfel orice pretenție de interferență străină în interior pe baza angajamentelor rezultate în mod regulat din tratatele internaționale". (Sot. Kotzamanis, fost Ministru grec: Ethnica Zitimata, Atena, 1954, p. 45.)

"Pretutindeni minunatul cler grec în frunte cu Patriarhul Ecumenic a luat atitudine ostilă împotriva școlilor de propagandă străină (românească). Clerul grec, gardian vigilent al intereselor noastre naționale, s'a alarmat (de progresarea școlilor și bisericilor românești) și a intervenit în chestiune" (prin bande armate, omorînd sute de Macedo-Români). (Ministrul grec Ev. Averoff: I politiki pleura tuo Koutzo-Vlahikon zitimatos, Atena, 1948, p. 29.)

"E vorba de acei Cutzo-Vlahi pe care propaganda românească îi otrăvise în așa hal, încât să-i facă să trădeze și să urască Grecia, să studieze în școlile create după tratatul dela București, să se roage în biserici în limba română. De multă vreme, într-o serie de articole, am insistat că ar trebui întreprins ceva radical pentru a lichida odată pentru totdeauna această periculoasă situație (a Macedo-Românilor), recomandând următoarele măsuri: cei cari doresc să mai rămână în Grecia, ar trebui îndepărtați din regiunile de frontieră, mutați în insule, în Peloponez și în alte părți din interiorul țării, unde să se stabilească pentru totdeauna, iar cei cari sunt rău dispuși și incorrigibili (Vlahii cari n'ar accepta să se grecezeze sau să se mute în insule și Peloponez) să fie obligați a părăsi Grecia, fiind considerați ca dislocați pentru totdeauna din țară, fără drept de reîntoarcere". (Daskalakis, în ziarul "Atlantis" din Iunie 1956.)

Va să zică, a doua acțiune culturală și de redobândirea națională a Macedo-Românilor, pornită din București la 1860, de către personalități marcante daco-române și macedo-române, precum și de însuși Guvernul român de atunci, în frunte cu Domnitorul Cuza Vodă, a fost întreprinsă—profitând de situație—în anul 1944 de către actualele Guverne balcanice, călcând în picioare două Tratamente Internaționale făcute în 1913 și 1920, precum și principiile de care e călăuzită prezenta Organizație a Națiunilor Unite (ONU).

Această acțiune, care în prezent este întreruptă, se va relua neapărat odată cu caderea blestematei "cortine de fer", care nu va întârzia să cadă.

Dar până atunci, dat fiind că pe actualul Guvern "român" din București nu-l prea interesează românismul, ar trebui ca locul lui să fie luat de toți Românii liberi.

Apărarea și salvarea românismului de pretutindeni, față o sfântă datorie pe care trebuie s'o facă orice Român cu dragoste de neam.

1858 -

CENTENARUL TIMBRULUI

EXPOZITIA FILATELICA

ÎN LOACE de a străbate teritoriul Principatelor Române, au existat din cele mai vechi timpuri, aşezarea geografică a spaţiului românesc constituind prin ea însăşi o răscruce a marilor drumuri între Asia, Orientul apropiat şi vechiul Continent.

"Poştă", în sensul de transport organizat exista în ţările noastre încă din secolul al XV-lea şi multe descrieri pitoreşti lăuate de călătorii care au parcurs pământul românesc, amintesc felul cum se efectua călătoria în acele vremuri.

La început Poştă a servit exclusiv pentru transportul călătorilor străini şi al corespondenţei oficiale. Abia în secolul XVIII pasagerii şi corespondenţa particulară au intrat deasemenea în atribuţiile ei. În capitala principatului exista o companie de diligenţe cu mai mulţi căpitani de poştă, un fel de directori centrali ai serviciului. Aceştia întreţineau o reţea de oficii de poştă pe întreg cuprinsul ţării. Distanţele erau calculate în "poşte" echivalând cu aproximativ 20 de km. de astăzi. Pe parcurs, căpitani de poştă se ocupau cu recrutarea schimbătorilor de cai şi a surugilor, taxele de transport percepute fiind în raport cu numărul cailor întrebuinţate până la destinaţie şi cu salariul vizitatorilor, ceace da loc la multe abuzuri.

"Diligenţa", cum se numea pompos vehiculul de transport, era în realitate, după descrierea călătorului francez de Fourquevaulx (secolul al XV-lea), "o căruţă uşoară, care în caz de nevoie, putea fi transportată pe umeri", iar după St. de Belanger (1836), "o cutie neacoperită, grosolan construită, largă de două picioare şi lungă de trei, aşezată pe patru roţi şi două onii de lemn. Pe fundul ei un pat de fân, pe care trebuie să te ghemuieşti, când surugii umplu vazuşul cu strigătul şi pocniturile lor de bici, pentru a nu fi asvârlit afară de smucitura pormirii

Sosirea M. Sale Regina Bulgariei.

nebuie a cailor". Pentru unii pitoresc, pentru alţii incomod.

La început concesionate spre exploatare unui grup de brieri ai vremii, poştile moldovene au fost organizate de înaltul Consiliu Administrativ al Statului, prin decretul No. 111 din 23 Februarie 1862, care marchează o dată în istoria Poştelor româneşti, fiind primul document privind organizarea lor oficială şi prima legislaţie a tarifelor ce urmau a fi aplicate pentru transportul corespondenţei, ziarelor, pachetelor sau trimiterilor de bani în interiorul principatului.

Ce şi în trecut, pentru corespondenţa cu străinătatea erau utilizate oficiile poştale străine de pe lângă consulatele austriece, franceze, greceşti şi ruseşti. Trista românească până în anul 1862, când au fost desfiinţate, a capitaliştilor turceşti, arbitrar străine şi celor două principate aflate sub suzeranitatea Porţii. Acestea utilizau pentru francarea corespondenţei marci poştale ale ţării respective, obliterare cu stampile purtând fie denumirea localităţilor româneşti de expediere, fie un număr de ordine dat acestor oficii poştale, dacă erau încredinţate direct la oficiile lor sau stampila simplă "BUCUREST-VALACHIA" sau K. V. RECIPIS pentru recomandatele în Muntenia şi RECIPIS în Moldova, dacă erau încredinţate compendier de diligenţă care le transportau numai până la birourile de frontieră ale acestor poşte.

Astfel:

Poştile austriece au întrebuinţat între 1860-1867, marci poştale ale Lombardo-Veneţiei, iar după această dată până la desfiinţare, marci poştale ale Levantului austriac.

Obliterarea era făcută fie cu stampile oficiului poştal austriac K. K. F. POST, adică "Kaiserliche, Königl. Post", fie cu stampile purtând denumirea localităţilor româneşti ca "FLOREŞTI", "GAILATZ", "GALATZ", "IBRAILA", "FITCHESTI", etc.

Poştile franceze au utilizat până la desfiinţare marci poştale tip CERES şi NAPOLÉON III, obliterare cu stampile în formă de romb sau stea punctată, având la mijloc în cifre numărul de ordine al Oficiului poştal de expediere. Aceste numere erau compuse fie din cifre mici, fie din cifre mari şi groase. Sunt cunoscute următoarele stampile:

Cifre mici:

4008 oficiul Galatz
4009 " Brăila
4015 " Sulina
4017 " Tulcea

Cifre mari:

5085 oficiul Galatz
5087 " Brăila
5099 " Sulina
5102 " Tulcea
5139 " Constanţa

Poştile greceşti au utilizat din anul 1861 până la desfiinţare marci poştale tip "MERCUR" obliterare fie cu stampile purtând în caractere greceşti denumirea localităţii de expediere ca "BOICOIRESTI" sau "IBRAILA" fie cu stampile în formă de romb punctat având la mijloc în cifre numărul de ordine al Oficiului respectiv.

Se cunosc astfel următoarele stampile:

101 oficiul Brăila
102 " Bucureşti

Poştile ruseşti au utilizat marci poştale ale Levantului rus obliterare cu stampile având în caractere slave numele localităţilor de expediere. Sunt extrem de rare.

Pe lângă poştile despre care am amintit mai sus au mai funcţionat între anii 1865-1875, în toate porturile româneşti la Dunăre, oficii poştale particulare aparţinând Societăţilor străine de navigaţie fluvială, care asigurau traficul poştal între aceste porturi şi porturile celorlalte ţări riverane.

Cităm astfel marci poştale emise de către "Erste K. K. priv. Donau-Dampfschiffahrts-Gesellschaft", care se găseau obliterare cu stampile purtând denumirea tuturor porturilor româneşti la Dunăre, precum şi "LOCAL POST KUSTENDJE & CZERNAWODA" emise de Soc. de navigaţie Lianos et C-ile din Constantinopol.

Circulaţia poştală luând o mare dezvoltare, Guvernământul Moldovei a preluat în monopol, în începutul anului 1858, exploatarea întregii reţele a serviciilor de poştă a diligenţelor şi după exemplul marilor State din Apus, a ordonat să fie fabricate primele marci poştale.

Născut din necesitatea de a asigura recuperarea taxelor prevăzute în tarifele poştale pentru circulaţia corespon-

Marchizul de Prati y Souza făcându-şi discursul.

M. S. Regina Ioana cercetează timbrele expuse.

denţei între diferitele părţi ale lumii, iar mai târziu ca o înlesnire a imensului trafic poştal pe care civilizaţia şi progresul l-au atras după sine, timbrul poştal s'a impus din primul moment ca cel mai ingenios sistem pe care omul l-a putut scorni pentru atingerea obiectivelor amintite.

Iniţiatorul lui, Sir Rowland Hill n'a prevăzut niciodată rolul pe care aceste bucăţele de hartie colorată vor ajunge să-l joace în secolul XX.

Dintr-o chitanţă oficială, mai mult sau mai puţin artistică, de primărie taxei datorate pentru serviciul prestat la expedierea şi transportul scrisorilor, timbrul poştal s'a transformat astăzi în cel mai eficace şi pătrunzător sistem de propagandă politică, socială, culturală, economică şi naţională, constituind, pe drept cuvânt, istoria în imagini a secolului nostru.

Inspirate de stema Ţării, aleasă după cum spune legenda de Dragoş, întemeietorul Principatului, când la o vânătoare, urmărirea unui zimbri l-a făcut să descopere frumuseţea plaiurilor moldovene, primele timbre româneşti ale Moldovei, reproduc în medallion un cap de zimbri şi "gorna poştală", emblema străvechiului serviciu al diligenţelor, având de jur împrejur, scris în caractere chirilice, PORTO SCRIBORI.

Astăzi, capetele de zimbri ale Moldovei, au ajuns faimoase în toată lumea şi constituie mari rarităţi filatelice.

Destinate pentru francarea corespondenţei interne, timbrul lor a fost foarte mic pentru fiecare din valorile de 27, 34, 81 sau 108 parale, care alcătuiesc prima emisiune, ajungând abia la:

3.691 piese de 27 parale.
4.772 " " 34 "
709 " " 81 "
2.584 " " 108 "

Din acestea, foarte puţine au putut supravieţui până în zilele noastre, multe fiind distruse iniţial prin decupare sau rudimentară manipulaţie. Ele constituie, pe bună dreptate, mândria oricărui colecţionar filatelic avansat şi dau loc la lupte aprige în licitaţiile publice internaţionale pe unde apar azi, din când în când, spre vânzare.

Imprimare rudimentară cu o stampila de mână gravată în oţel, aplicată pe hârtie colorată şi vârgată orizontal cu excepţia timbrului de 81 parale, care e nevărgat alcătuiau o coală de 32 de bucăţi aşezate în 4 rânduri a câte 8 timbre fiscale, începând primele două din stânga coalei, iar celelalte din dreapta ei, astfel încât în cele două rânduri din mijloc timbrele apar faţă în faţă, alcătuind așa numitele filatelice perechi "tête beche", opt în fiecare coală.

(Urmează pagina 9.)

POSTAL ROMAN AL MOLDOVEI

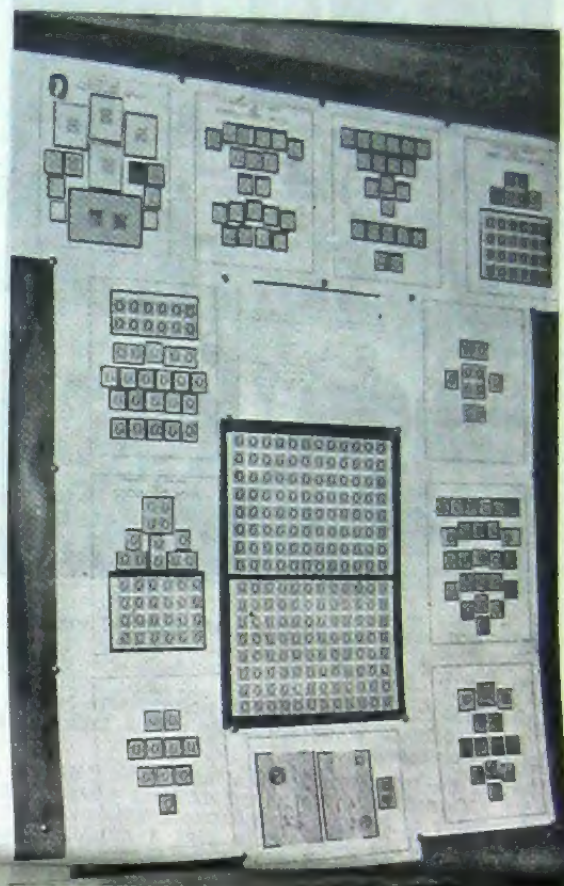
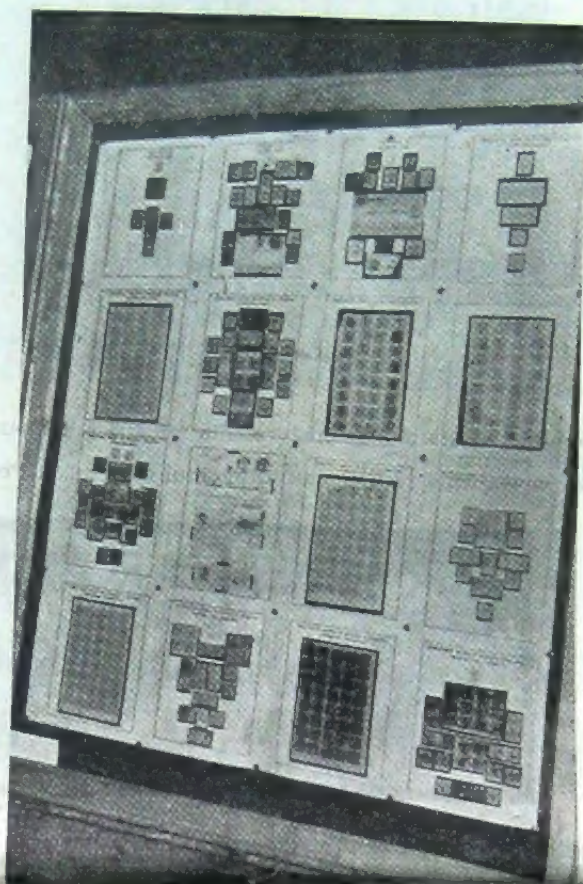
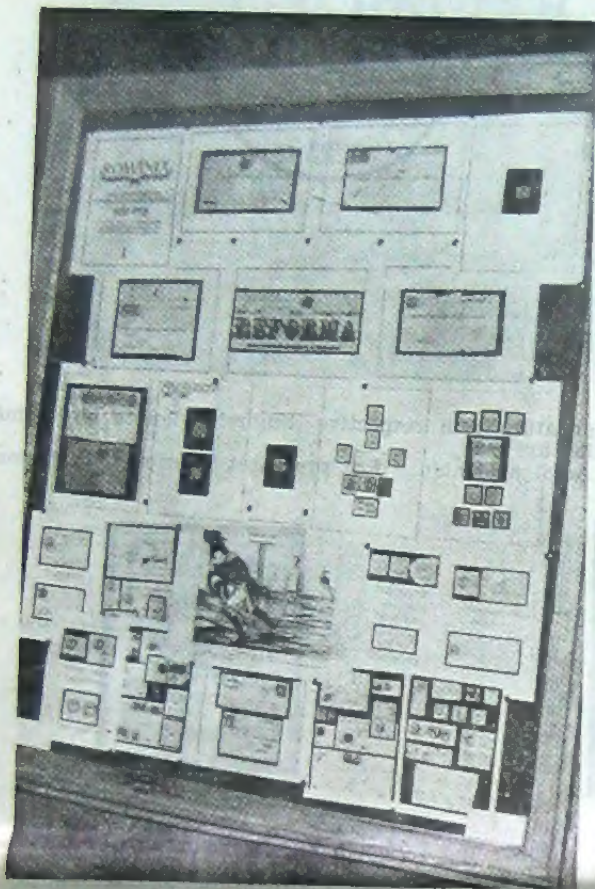
MADRID - 10 MAI 1958

- 1958

Din păcate nu s'a transmis nici o coală originală, deoarece stocul rămas nevândut s'a pierdut în apele Buzăului, cu prilejul transportării arhivelor postale dela Iași la București în 1859, după unirea principatelor, iar din perechile "tête beche", numai câteva exemplare din va-

1940, Revoluția națională și fuga tiranului rege Carol al II-a. Urcarea pe tron a Regelui Mihai I.
1941-44, Cruciada anticomunistă, eliberarea provinciilor amuse de Rusia sovietică și epopeicele lupte dela Odesa, Caucaz și Stalingrad.

1944, Trădarea Neamului românesc și aruncarea lui în ghiarele Rusiei sovietice.
1947, Abdicarea Regelui Mihai I și crearea Republicii Populare comuniste române. Începutul sovietizării vieții românești.

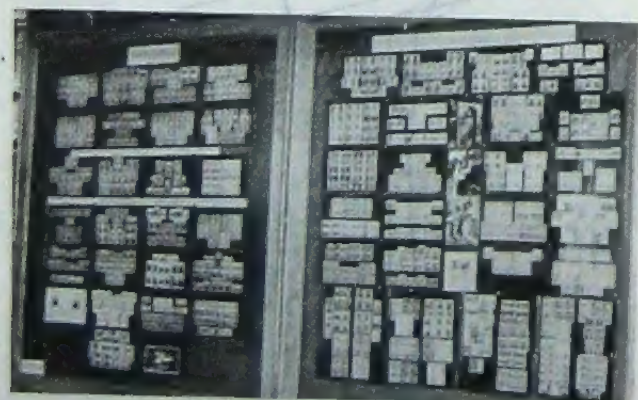
Tabloul emisiunilor CAP DE ZIMBRU "Moldova", 1858, și "Principatele Unite", 1869.

loarea de 27 parale s'au păstrat până în zilele noastre, din celelalte valori nefiind cunoscute până acum nici una. Raritatea lor, rudimentara imprimare și valoarea pe care o reprezintă în epoca modernă, au tentat încă din secolul trecut, contrafacerea și sunt destul de numeroase și felurite ca sursă, falsurile care au inundat piața filatelică internațională.

Cu excepția francezului Speraty, care a reușit acum câțiva ani, să dea cele mai perfecte reproduceri, prin pictură, descoperite însă până la sfârșit de specialiști, restul sunt destul de grosolane și ușor de identificat.

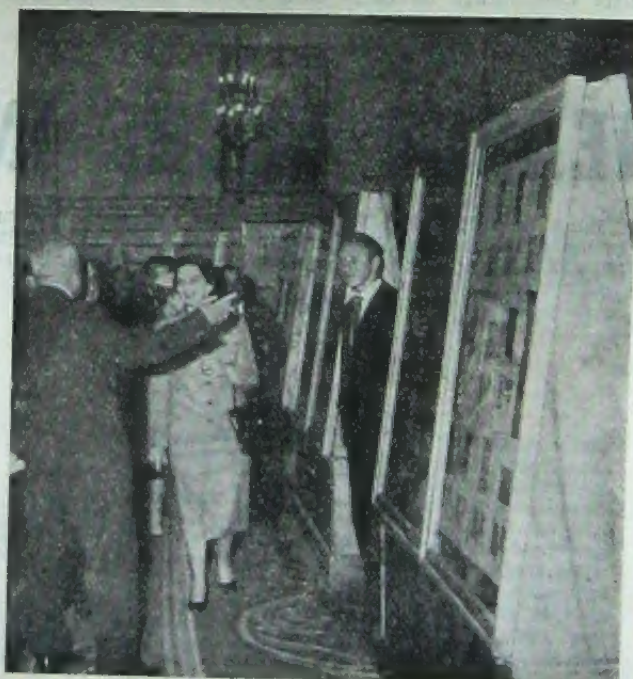
Apariția acestor timbre coincide cu secolul cel mai frământat și mai măret, am putea spune, din viața poporului românesc, deoarece în el s'au putut regăsi în mănunchiul dacic toate provinciile românești smulse de-a lungul veacurilor de furtunile care s'au abătut asupra "Daciei fericite", înscriindu-se și paginile glorioase sau triste pe care aceste hârtiute le înregistrează și din care putem aminti:

1859, Unirea Principatelor Moldovei și Munteniei.

Emisiunile moderne.

1864, Crearea Principatului României.
1868, Aducerea la tron a familiei Hohenzollern.
1877, Războiul de independență.
1881, Crearea Regatului României.
1891, Apariția primului timbru comemorativ în lume jubileu de 25 de ani de domnie al Regelui Carol I.
1913, Războiul din Bulgaria și recucerirea Dobrogei.
1916, Războiul de eliberare al fraților din Transilvania, Banat și Bucovina.
1918, Unirea tuturor provinciilor românești și crearea României Mari, sub sceptrul Regelui Ferdinand I.
1930, Urcarea pe tron a Regelui dictator Carol al II-a.
1932-38, Progresul economico-social, decadența politică.
1939, Drama Basarabiei, Bucovinei de Nord, Transilvaniei și Dobrogei.

Di Cător Pătru dă explicații M. S. Regina.

1948, Constituirea primelor comitete românești de luptă pentru eliberarea Patriei subjugate.

1956, Primele încercări de confederație economică a Europei vestice și de cooperare cu URSS în detrimentul țărilor ocupate în Est.

1958, Apariția spectrului coexistenței cu Sovietele bazată în permanentizarea statu-quo-ului determinat de Yalta, Teheran și Postdam și cu sacrificarea țărilor de dincolo de Cortina de fier, etc.

Comemorarea filatelică a unui secol dela emiterea primelor timbre postale a fost făcută în fiecare din țările care au ajuns să sărbătorească această memorabilă dată, cu fastul pe care evenimentul îl impune.

Expoziții internaționale de mărte propoții, publicitate afliuentă de inițiat, de public, burse și reuniuni comerciale pe plan internațional, constituiesc obicinuic cadrul manifestatilor provocate de "idea" genială a englezului Sir Rowland Hill.

Organizarea acestor manifestări constituie totdeauna

Tabloul emisiunilor de propagandă a le Com. "România liberă"

probleme chiar și pentru țările bogate ale Apusului. A te gândi să faci așa ceva în exil e de domeniul utopiei și totuși sufletul românesc și dragostea de Neam a compatrioților din Spania, au reușit acest miracol. Revista "Madrid Filatélico" din Mai curent scrie: "Comemorarea în exil a Centenarului timbrului postal român al Moldovei printr-o expoziție filatelică retrospectivă este o adevărată ispravă ce trebuie relevată și Comunitatea Românilor din Spania trebuie felicitată pentru splendoarea realizării și succesul înregistrat". Ziarul "Ya" No. 6.151 din 11 Mai curent scrie: "Expoziția Centenarului timbrului Moldovei, instalată în sala de festivități a Palatului Poștelor și Comunica-

șilor reunește un superb ansamblu de minunate exemplare de extraordinară valoare filatelică de timbre românești, reprezentând două etape: prima dela apariție în Mai 1858 până la 1944 și a doua dela 1945 până astăzi reunind originarele vignete postale, emise de "Comitetul de luptă pentru România liberă".

Tricolorul românesc jălfăie alături de cel spaniol.

Sunt spicuri la întâmplare din nenumărate cronici pe care presa spaniolă și de specialitate le-a închinat României cu acest prilej.

Patronată de Directorul general al Poștelor, dl Manuel González y González și Marchizul de Prat y Nantouillet, fost ambasador al Spaniei la București, expoziția a fost inaugurată oficial în ziua de 10 Mai a anului curent, marșurând, ca Tr. Deum-ul oficial de Comunitatea Națională.

Aceiași revista "Madrid Filatélico" constată că "expoziția nu a fost numai un eveniment filatelic important ci și o reușită reuniune a bunei societăți madrilene, ac-

CENTENARUL TIMBRULUI

tul fiind oficial în prezența Majestății Sale Regina Ioana a Bulgariei, a fostilor ambasadori spanioli în România, a reprezentanților diplomatiei actuali la Madrid, înalți

Beneito-Martí, José Boras Felig, Constantin Făltolanu, Pedro Monge, Julio Martínez, Dna Chiriacchița Ionescu, Comandor Mircea Pătru, etc.

Cinci vitrine cuprindeau emisiunile de propagandă ale Românilor liberi, cartoanele apel lansate de fiecare dată și scrisori din lumea întreagă circulate, având alături de

demnitari ai Statului spaniol, colonia română și numeros public și filateliști." In cuvântările rostite, atât Directorul General al Poș-

francatura țării respective, timbrele vignete ale Românilor din exil. Acest ansamblu a fost prezentat ulterior și la Expozi-

telor cât și Marchizul Prat de Nantouillet, au făcut elogiul virtuților de care Neamul românesc a dat dovadă totdeauna, urând o grabnică revenire la libertatea și viața creștină de care este pe nedrept lipsit astăzi.

In 40 de vitrine mari au fost expuse admirației publicului spaniol colecțiile românești grațios puse la dispoziția Comunității de către Dnii George Antoniadu, Luis

tia Filatelică Națională Spaniolă, celebrată la Madrid între 3-10 Iunie 1958, obținând premiul II cu medalia de argint.

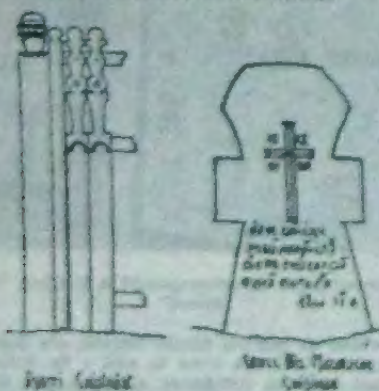
Cu ocazia Expoziției Centenarului au fost emise: un timbru comemorativ reproducând capul de zimbru de 81 parale, stema monarhică a României și obiectul comemorării, un plic în serigrafie redrodus în clișeu alăturat și un carton de propagandă distribuit gratuit vizitatorilor.

ARTA ROMANEASCA VECHIE IN BASARABIA

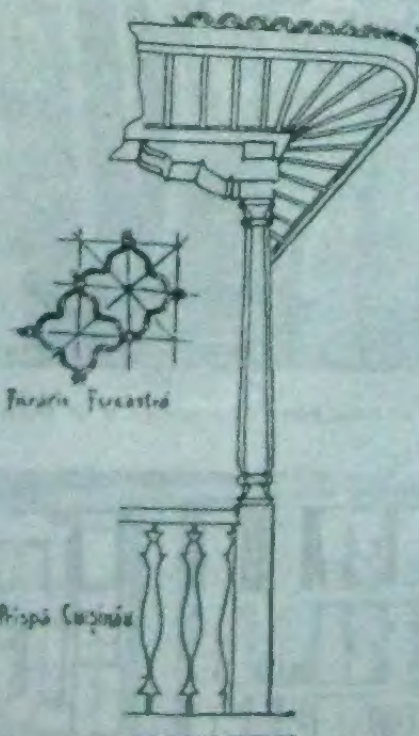
Basarabia a fost întotdeauna românească și a rămas românească chiar în timpul celor o mie de ani de ocupație forțată rusească. Ea și-a păstrat caracterul, limba și tradițiile sale naționale. Dovada cea mai elocventă ne este dată de arta populară, îmbrăcămintea, covoarele și casele românești din Basarabia.

Covoarele sunt dintre cele mai frumoase și mai originale și rivalizează cu cele din Oltenia. În cetace privește casele despre care cititorul își poate face o idee din clișeele reproduce mai jos, ele se asemănă complet cu cele din vechiul regat. Același lucru se întâmplă cu cititorile boierilor și voievozilor ca și cu mănăstirile și cetățile care fac de strajă pe malurile Nistrului.

Nu din punctul de vedere istoric ci din cel etnografic și artistic vom dovedi, în rândurile care urmează, vechimea și continuitatea noastră în Basarabia.

Gard de cinduri al unei vechi case românești, în Chișinău; Cruce de piatră la biserică Mazarache din Chișinău.

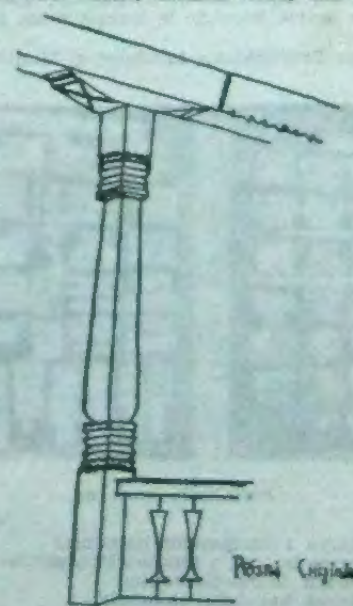

Stâlpi de lemn și balustradă a unei vechi case românești din Chișinău.

tr-un cuvânt nimic altceva în afară de moștenirea noastră de către strămoșii noștri. Toate cetățile fainice care astăzi încă își aruncă umbra în apele calmă ale Nistrului,

sunt opera domnitorilor Moldovei; bisericile și mănăstirile sunt clădirile lor sau ale boierilor moldoveni (1).

În 1812, Rușii au găsit în Basarabia 775 de biserici și puțin timp după aceea, cea mai mare parte au căzut în ruină, unele dintre ele dispărând complet: după un secol de sclavie, nu mai rămăneau în picioare decât 104. Biserica cea mai veche, Sfântul Ioan, din Cetatea Albă.

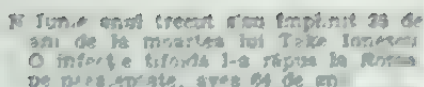

Stâlpi de lemn ai unei vechi case din Chișinău.

datează dela sfârșitul secolului al XIII-lea. Multe așezăminte, clădite grație generozității domnitorilor au urmat după cea citată mai sus. Astăzi: mănăstirea Capriana, clădită în timpul domniei lui Petru Rareș, biserica Sfântului Nicolae din Chișinău nouă, zidită în timpul domniei lui Vasile Lupu și încă atâtea altele (2).

(Urmează pagina 14.)

120

De la un capăt al țării până la celălalt în orașe ca și în satele cele mai îndepărtate, bruscă lui dispăruțe a intrat tatălumea toată. A. Iorga în "Memoriile" sale scrie: "Inmormântarea lui Take Ionescu a fost mai strălucită ca scena a regelui Carol I".

Generația de azi se poate întreba, cu drept cuvânt: ce înșelăciuni a fost ace-

[illegible]

lung și în last, la cei mari ca și la cei mici pretutindeu călătorești în insule, râle lui de căpetenie, însușiri clare, simple, impresionante, pe care ori-cine—mare sau mic—le înțelegea și le admira; era de o mare înțelegătoare, era de un mare talent, era de o mare putere de muncă și de o mare bunățate, de o bunățate eucritoare. Iar publicul cel mare mai știa că "Tachiță, gura de aur" nu era fiu de boier, ci băiețel din Gârâș Ilean, mic burzuiș din Ploiești, ce știa să mănânce și să poarte zămeș pentru a fi călător, călătoria sa se termină la Ișaii acasă. Era fiul operelor lui în jurul înțelegerii al vorbii și aceasta nu era indiferent marele public.

[illegible]

În acest succint articol, firește, sunt nevoiți să trec în revistă numai actele mai de seamă ale omului politic. Îmi va fi, deci, iertat, că neglijez multe din ele.

În 1901, când împlinise 25 de ani, Lascar Catargi, ce-
fist venerat al conservatorilor, oferi lui Take Ionescu Mi-
nisterei Cuilelor și Instrucției Publice. Un pas mare și
hotărâtor în vista sa poizi. A El schimba, imediat, teme-
lica carea înfățișă conservatorii învătământului.
Începu studierea temelor științifice înaltă notorie nouă
universitare, a cărei Facultatea de Medicină de la Co-
lona învătăm. de Anatomie din Iași, precum și Școala
de Belle-Arte tot din Iași, ca și faimoasa Universitate
din Iași care etc.

Într-o zi, la sfârșitul unei sesiuni de lucru în cadrul
național ca și pe cel european în țară, tânărimea se mî-
ca, ba și cu ocazia iar în 1908, la Berlin, apăsă orga-
lism împărat Wilhelm al II-a, despre care Papa Leon
al XIII-a spunea: „Acest om va strîngi, într-o catastro-
fă” Tace însuși călește aceeași impresie în propriul lui
parlament rămînd neinteresat a conservatorilor, adunării
mîrzi, nepăsător, amănînd pe care el le susținea din z
în z mai greu. Tace însuși fiind considerat un intrus
într-o clasă neinteresată, unde, într-adevăr n-avea ce căuta
mai del. Orită țara.

Și încă că în Marne 1967 izbucni unuștr incendiu țărănesc care, în reacție, arăa ca substrat trista șiare economică a țărănimii, epuizată de un regim de constricție agricolă, exasperându-le mizeria. Nemulțumirile s'au transformat repede într-o adevărată revoluție socială, și din vârful Moldovei s'a coborât până în Dolj și Mehedinți. Generalul Averescu a fost chemat în noul guvern liberal spre a repriza rașionalele țărănești, cu unele mijloace. În acest timp, rețeta lui Take Ionescu denotă un suportabil în partidul conservator, deoarece promova exproprierea maselor latifundiare pe care le deținea terma frunziș, particulă, din care făcea parte.

Take Ionescu, cu adâncă mâhnire, se hotără să curme lupta internă din propriul lui partid și, în Ianuarie 1966 părăsi pe tineri, înfrântul noul partid "reformator-de-mocrat". Ecoul în toată țara a fost de surprindere. Până-și eriditului istoric A. D. Xenopol și L. Caragiale, fără a pomeni o sumă chiar de Gh. Călugăreanu, Cantacuzeni, Bălăceanu, etc., s-au înscris, de îndată, în noul partid cu temei la democrație. Urmă seria surprinzătoare de succese electorale. Noul partid a surprins chiar pe Carol I. Urmează și seria de îngratitudine. Le întâmpina cu înșela-țările bunătațe. Nici un cuvânt amar. O singură dată l-am auzit spunând "Cunoști frumoasele cuvinte ale lui Sha-kepeare" "Sufia, sufia vânt de gheață, dar tot nu vei putea fi mai rece ca îngratitudinea".

Apoi, cerul în Balcani devine brusc amenințător între Turcia și țările balcanice și a rupt echilibrul, și un răspuns crâncen se deslășuie. Take Ionescu, cu o lăudată admirabilă vază doar ce a urmat El și-a dat seama că Turcia va fi învinzită și că totuși derinde România mari, și neprevăzute perspective de realizări istorice. Așa a și fost.

După examene strălucite la Paris—studenti neobscunși de atunci—s-a înscris în Barou, și, fără întârziere, s-a înscris în partid. Avea numai 22 de ani. Într-unul din cele două filiale G. I. s-a înscris, s-a părut banal la un moment dat, a demarat "Toca Imperiului". Acela timpotea amănunțit, e rememorați, născut deosebit, iar talentul lui oratoric l-a descoperit toate astea, chiar că pe atunci pe care partidul conservator, partidul "moderat" nu le desecheta mizerii burgheze, din Pământ. Și, totuși, interior în partidul conservator, unde în realitate născut de cășite.

Întrearea lui în viața politică, în anul 1881, luna Mai, coincide cu marele eveniment istoric, Conferința din Berlin, unde puternicul Ion C. Brătianu, cu tot războiul nostru victorios din 1877, pierduse Sudul Basarabiei; conștient de înfrângerea sa cu alt mare sentiment al războiului treia zila în rând de poporul românesc: proclamarea Republicii și reînălțarea țării românești. Cu la acea dată s-a pus brusc și așa zisa problemă a Dunării, care pășina opinia publică Austriei a tot puternică pe vremea aceea. Către supremația reprezentativă înținare, prin acțiunile sale reache, conștient și puternic prin alta "măști" unde s-a și simțit la largul ei. Guvernul Brătianu a fost nevoit să se retragă, pe neașteptate, spre unirea țării în dezbaterea parlamentară din acele zile, Tăze Ionovici, înghesat în trăsura publică ascultă disonantă mandand Alexandru Lăncășan și, multă vreme l-a simțit în stăruie acest supărată țară de antologie "Acasă la Dunăre" și noaptea Am. plăt-o în dentul în trecut că, cu la acea dată în care ea a dus la mare mai mult sânge românesc decât apă.

La vârsta de 29 de ani, Take Ionescu a fost ales în Camera pentru prima dată la congresul al III-lea țărănesc din Jucu Mic, Comitatul I. C. Bătrânul are și pe zădărnici de vârstă să fie ales deputat. Al mareșoloman C. Dăneș, C. C. Anar, Al Ispăraș. După debutul lui, conștient și maturat C. Ionescu zice: "Am dat țânăr e puțin de vârstă. El este o adevărată pedoază pentru Parlamentul nostru".

[illegible]

Fără nimeni în afară, fără avere, fără legături de familie, el a intrat în politica din motive puternice pe care o simțea în adâncul sufletului său. Avea pasiune, înaltă, și curaj, simțea înțelegerea în primele rânduri ale revoluției, înțeleasă în popor, simțea că era cel care la sacrificia și via, și-a ardat viața pentru neamul îndurerat. Căci atunci în politica revoluționară erau două demnități, una era pe lângă el și pe care îl înțelegem ca adânc prieten și că, dacă nu înțelegem ca opozant, cel care simțea că trebuia să se lupte în fața lui. Într-un timp în care se lupta cu oamenii din jur și în fața lui, el a avut o înțelegere și o simțire a ceea ce se petrecea în jurul lui.

[illegible]

5. În zona de az. Armatarii revenduc garanțarea aceluia grup și a mulțime limba lor maternă în limba literară. Tare înțeles. Nu a căutat ca în limba literară care fixată și păstrarea naționalității

The first of these is the fact that the
 second of these is the fact that the
 third of these is the fact that the
 fourth of these is the fact that the
 fifth of these is the fact that the
 sixth of these is the fact that the
 seventh of these is the fact that the
 eighth of these is the fact that the
 ninth of these is the fact that the
 tenth of these is the fact that the
 eleventh of these is the fact that the
 twelfth of these is the fact that the
 thirteenth of these is the fact that the
 fourteenth of these is the fact that the
 fifteenth of these is the fact that the
 sixteenth of these is the fact that the
 seventeenth of these is the fact that the
 eighteenth of these is the fact that the
 nineteenth of these is the fact that the
 twentieth of these is the fact that the
 twenty-first of these is the fact that the
 twenty-second of these is the fact that the
 twenty-third of these is the fact that the
 twenty-fourth of these is the fact that the
 twenty-fifth of these is the fact that the
 twenty-sixth of these is the fact that the
 twenty-seventh of these is the fact that the
 twenty-eighth of these is the fact that the
 twenty-ninth of these is the fact that the
 thirtieth of these is the fact that the
 thirty-first of these is the fact that the
 thirty-second of these is the fact that the
 thirty-third of these is the fact that the
 thirty-fourth of these is the fact that the
 thirty-fifth of these is the fact that the
 thirty-sixth of these is the fact that the
 thirty-seventh of these is the fact that the
 thirty-eighth of these is the fact that the
 thirty-ninth of these is the fact that the
 fortieth of these is the fact that the
 forty-first of these is the fact that the
 forty-second of these is the fact that the
 forty-third of these is the fact that the
 forty-fourth of these is the fact that the
 forty-fifth of these is the fact that the
 forty-sixth of these is the fact that the
 forty-seventh of these is the fact that the
 forty-eighth of these is the fact that the
 forty-ninth of these is the fact that the
 fiftieth of these is the fact that the
 fifty-first of these is the fact that the
 fifty-second of these is the fact that the
 fifty-third of these is the fact that the
 fifty-fourth of these is the fact that the
 fifty-fifth of these is the fact that the
 fifty-sixth of these is the fact that the
 fifty-seventh of these is the fact that the
 fifty-eighth of these is the fact that the
 fifty-ninth of these is the fact that the
 sixtieth of these is the fact that the
 sixty-first of these is the fact that the
 sixty-second of these is the fact that the
 sixty-third of these is the fact that the
 sixty-fourth of these is the fact that the
 sixty-fifth of these is the fact that the
 sixty-sixth of these is the fact that the
 sixty-seventh of these is the fact that the
 sixty-eighth of these is the fact that the
 sixty-ninth of these is the fact that the
 seventieth of these is the fact that the
 seventy-first of these is the fact that the
 seventy-second of these is the fact that the
 seventy-third of these is the fact that the
 seventy-fourth of these is the fact that the
 seventy-fifth of these is the fact that the
 seventy-sixth of these is the fact that the
 seventy-seventh of these is the fact that the
 seventy-eighth of these is the fact that the
 seventy-ninth of these is the fact that the
 eightieth of these is the fact that the
 eighty-first of these is the fact that the
 eighty-second of these is the fact that the
 eighty-third of these is the fact that the
 eighty-fourth of these is the fact that the
 eighty-fifth of these is the fact that the
 eighty-sixth of these is the fact that the
 eighty-seventh of these is the fact that the
 eighty-eighth of these is the fact that the
 eighty-ninth of these is the fact that the
 ninetieth of these is the fact that the
 ninety-first of these is the fact that the
 ninety-second of these is the fact that the
 ninety-third of these is the fact that the
 ninety-fourth of these is the fact that the
 ninety-fifth of these is the fact that the
 ninety-sixth of these is the fact that the
 ninety-seventh of these is the fact that the
 ninety-eighth of these is the fact that the
 ninety-ninth of these is the fact that the
 hundredth of these is the fact that the

[illegible]

Cel mai impresionant a fost, însă, discursul "Institu-
tului național" ținut trei săptămâni întreg de la intrarea
Comitetului în Decembrie 1915. El a fost marcat de termenii
prelungita neutralitate a României, neutralitate pe care
presidența sovietică o exoră să lăseze în seama lui Ionel Brătianu o fi-
cuse să dureze doi ani. Întreg parlamentul, fără distinc-
ție de partide, ovacionase cu căldură stăruind asupra vo-
brant discurs. "Serena de a somn o speranță ne a cărmu-
pe general, a noastră, dea. nu a fost o generație mai pu-
în prezență pentru o viață socială de a noastră. Ea a
trăit în imobilitate cam repede a României a căpă-
un gust de bună stare care o generează de la cruce. Și
toate acestea, domnule, pe generația aceasta a suferi-
scorie și independență. Iapă nea mare. Ea va fi un
grupa muncă de vârstă, sau zădărnici. Ea va fi un
aga de frumusețe în cel vârstă. Ea va fi un mare

Peste oaze lară, Ionel Brătianu, prudenț și „Mare” și domnul României a intrat în rădăcini. Dar pregătirea noastră nu fusese întregă. Am fost învățați „Democrația” și în mâna Nemților. Ne mai rămânese Mădăra, ne am înfugit cu totu la Izzi. Trănești și Ștefan de Ștefan. Buștea și a semnat o pace umilnică cu Nemții.

De atunci, în România, s-a deschis o nouă etapă. S-au pus din nou probleme. Parlamentul — căl: mai rămăsese — se aduna în sala teatrului. Membrii guvernului lăsa loc pe scenă. Take Ionescu nu a ezitat să conștientizeze cu guvernul Ionel Brătianu. Într-o admirabilă curăntare, el a cerut ca o lăză reformă agrară și încă din creștea României: Mar. ca și o democrație înțelegere a dreptului de vot. Cuvinte înțelepte, cuvinte noui care pe atunci aveau o rezonanță umilnică și rezonanță autentică revoluționară. În luna Iunie 1917 reforma agrară ca și reforma electorală au fost depuse pe biroul parlamentului din Iași. Atmosfera generală era grea, căm. națională erau mar și generalii. Viața era un calvar. Nu mai exista decât memoria greșelilor.

Tălcuț Ionescu a rostit un nou discurs din care nu mă pot opri de a reproduce câteva fraze neuitate. "Da, domnii, așa e stria noastră de țară, acestor generații și încă generația cea mai bună din țara noastră neuităm noi, generația aceasta a făcut prima faptă mare a declarării naționalității, dar încă două fapte mare când pe cale legală împlinesc cea mai largă, cea mai îndrăznească și nădăjduiește cea mai ferocă dintre revoluții pe care le cunoaște în istoria revoluțiilor legale". Era adevărat, denarere Camera era plină de mari proprietari cam au votat ei înșiși, problema lor de rezolvare

Funeralii acestuia discurs pronunțat: "Într-un moment de chin cură noi n-am mai cunoscut" e poate unul din cele mai inspirate și impresionante din câte a dat-nit elocința lui Take Joneșcu.

"Râplata noastră, domnilor? Râplata individuală? Nu, n-are. Interes va avea până și numele fierării dintre noi. Dar interes nu va putea uita că pe un colț de pă-mânt, strâns de nevoile, arăză-ți, de chinuri, am avut nu numai, burlăcă de a crede în victorie și de a spune: vom pieri, dar nu vom dezamăgi, dar am avut și bărbă-ț și ne depărtăm singuri pentru generațiile viitoare" 10 Iunie 1947.

Războiul din Apus se continua, une ori cu succese îndreptate. Dar în cele din urmă, Wilhelm al II-a se învins. Iar la Paris reprezentanții popoarelor mari, Wilson, Lloyd George și Clemenceau, s-au unit să se fixeze o nouă hartă a Europei. Moment mare și pentru România, căci ne întinsem în sfârșit să îndrăzim, să lărmăm de vârstă înălțărilor noastre pe mare separată la Buzăa. În plus aveam câștiguri teritoriale mă. mare, deși totuși Avântul-urcare, învins, se bucura încă de mulți și puterți. Președ. la marea conferință. Lupta era grea.

Taxe Ionescu era foarte îngrânat, înarcat, caracterul lui mândru, orgolios și nerăbdător. Pe lângă mândria înfrântă la Ionel Brătianu, îl credea nepotrivit pentru a purta sufragiu în Occidentului în favoarea reformei noastre. Și așa a fost. Taxe Ionescu, omul și aplecat, călătoriat la Paris, cât și în Londra să discute și place în Apus. Și începu dramaturgia capital al luptei rev. ad. șiilor noastre pe care nu-l pot descrie nici în cuvintul redus al unui articol. Clemențescu avea despre Brătianu o părere cam medieră. Spunea că acesta nu era... "marță de expert". Pe Taxe Ionescu deo. nu-l cunoscuse în-ă-l lăudase mult după articolele pe care le publicase în ziarul său în limba franceză - "La Roumanie" în "L'homme libre". Clemențescu a scris textual: "Clemențescu urieși a luptei noastre un adevărat Roman, a auzi-o Ceva a tresărit în

TAKE IONESCU

adâncul minții lui, trezirea că marii strămoși îl cheamă. Și a răspuns. Nu pot, oare, să spun că Take Ionescu e un mare, un adevărat european?"

Anglia, de asemenea, îl cunoștea bine. În fiecare vară, el se ducea acolo, invitat la diferite castele unde avuseseră ocazia să cunoască mulți oameni politici și legase trainice prietenii cu dânsii. Nu ar fi fost, oare, firesc ca Brătianu cu totul necunoscut în străinătate, să nu se priveze de prețiosul concurs al inteligenței și relațiilor lui Take Ionescu? N'a făcut-o spre mirarea generală.

Și cu toate că Brătianu a plecat supărat de la marea conferință, România Mare tot s'a realizat. Și la cei 137.000 de km. pătrați, cu vre'o 6-7 milioane de suflete, s'au adăugat cele trei provincii, împlinindu-se 304.000 km. pătrați cu 18 milioane de locuitori. Un grandios vis devenit realitate.

Take Ionescu a supraviețuit acestor evenimente numai trei ani. Repede, după unire, a pornit la drum ca să cunoască Transilvania. A întâlnit pe Iuliu Maniu, pe Al. Vaida Voievod, pe V. Goldiș, pe Cicio Pop. A vizitat orașe pe care nu le văzuse încă, scoli și biserici seculare românești. S'a întors transfigurat. Se apropiase sărbătorile Paștelui, sezonul Italiei. La Neapoli, destinul a vrut ca el să cadă bolnav, și să moară la Roma, în Iunie 1922. La înmormântare, Ionel Brătianu, prim-ministru, deși bolnav, a ținut să vie în rotunda Ateneului și să rostească un cald discurs funebru, lângă sicriul adversarului lui politic de totdeauna: "În înăptuirea României Mari, se va spune totdeauna cu în drept cuvânt: *mare a fost partea sa*". Când au ieșit aceste vorbe finale de pe buzele marelui orgolios, o mirare generală s'a văzut pe fețele celor prezenți. Dar mirarea a fost în favoarea, nu în defavoarea orgoliosului.

...

Oratoria lui Take Ionescu. N'ași putea spune care din calitățile cerute oratorului predominau la acest om de Stat. Era frumos, era neobișnuit de simpatic, de o foarte vie inteligență, de o bogată cultură, cu o memorie care îi dădea intensitatea căldura convingerei. Dar e greu să încerci a descrie un orator; chiar Take Ionescu spunea: "elocința e cea mai îngrată dintre arte, căci ea pierde odată cu artistul. Pentru că elocința nu stă numai în șirul de vorbe care ne rămân în minte, ci și în mișcare, în glasul, și mai ales în acea legătură misterioasă dintre cel care vorbește și cei cari îl ascultă, singura legătură care dă oratorului cea stăpânire peste suflete, fie chiar pentru o clipă".

În dezbaterile parlamentare sau la bară, riposta lui deși instantanee avea o lipsă: nu putea suporta ironia și nici nu avea darul să, încrucișeze spada cu un ironist. De aceea la Cameră, ironia unui G. Panu îl turbura, uneori îl învingea. Repede, însă venea verva elocinței lui, plină de idei; venea peste ironia adversarului valul fermecător al talentului care ștergea totul. Nu avea o voce puternică. Nu era o voce de tribună: era o voce de parlamentar. Când Camera era furtunoasă sau ostilă, zgomotul îi acoperea cuvintele. Vocea lui era însă clară, suficient de timbrată și plăcută. Departe de vocea subțire și stridentă a lui Titulescu, dar nici nu atingea frumusețea vocii lui Marghiloman sau a lui Delavrancea. Vozul lui era rapid, ușor și plăcut, curgătoare și mai totdeauna încălzită de simpatia lui sură. Nu și scria discursul: îl cugeta lung timp, mai ales în ocazii mari. Îl gândea la masă, la plimbare, ziua ca și noaptea. Adesea, în marele său birou luminos din Str. Atena, 25, se plim-

ba tăcut, gânditor, de la dreapta la stânga, apoi se așeza la masa de scris și pe o foaie albă scria 4-5 idei conducătoare, fixate definitiv în mintea lui.

Mulți oratori—și chiar dintre cei mari ca Poincaré, de pildă—își scriau cuvântările. La noi o făcea Titulescu, deși își părea că improvizează. Când își organiza discursul Take Ionescu era preocupat, mai ales, cum să treacă pe nesimțite de la o idee la alta. Dorea să alunece așa de fin, așa de abil încât auditorul să nu simtă de loc tranziția. În orice discurs, dorința de a reuși în această abilitate retorică îl preocupa deosebit. Discurs scris făcea numai la înmormântări. Spunea că aceste cuvântări nu pot fi salvate de banalitate de cât printr-o formă literară impecabilă, pe care nu o poți atinge improvizând. Așa reproduce în acest gen de cuvântări, cuvintele pronunțate la moartea vajnicului orator Al. Lahovary, podoaba partidului conservator, pentru care avea o adâncă admirație.

"Treizeci și doi de ani a fulgerat glasul lui cel puternic. În timpuri de slavă, ca și în ceasurile cele negre, mâinile lui zdrăvene au stat așa de înclinate pe steagul conservatismului român în cât conștiința publică nu mai putea să deosebească steagul de stegar și azi lacrimile ce ne podidesc curg și pe unul și pe altul". Iar mai departe: "cece era mai mare și mai frumos în elocința lui era el. Era omul frământat de patimă, de patima nobilă a binelui, dar de patimă, în treizeci și doi de ani, el n'a trăit viața unui om, el a trăit viața unui neam". Și e locul să reproduc și partea care privește elocința, fiindcă îl privește și pe el: "A strălucit ca nimeni în cea mai îngrată dintre arte, în acea care pierde odată cu artistul; pentru că elocința nu stă în șirul de vorbe care ne rămân, ci în mișcare, în glasul și mai ales în acea legătură misterioasă dintre cel care vorbește și cei cari îl ascultă, legătură ce dă oratorului cea mai prețioasă dintre stăpâniri, stăpânirea peste suflete, fie măcar pentru o clipă".

Take Ionescu aducea la bara Justiției aceleași calități cu care strălucea în politică: rapiditatea înțelegerii, puterea improvizației, claritatea înainte de ori ce și frumusețea formei. Era sintetic. Nici odată nu pleda mai mult de un ceas. Alegea partea esențială a procesului și înlătura inutilul. Obiectiv și onest în expunerea faptelor ca și în expunerea doctrinară a tezel; iată pentru ce era cel mai căutat avocat dintre toți. Când ieșea din guvern, lua chiar a doua zi servieta de piele a Baroului și urca scările sumptuoase ale Palatului de Justiție. Ce liniștit e omul când are o profesie pe care o iubește.

Apariția lui în Palatul de Justiție făcea senzație și plăcere, deoarece, chiar față de colegii lui modești avea o atitudine cordială și un cuvânt amabil pentru fiecare. În lumea magistraților se bucura, cum e firesc, de un prestigiu deosebit, datorită științei, talentului și probității pe care o aducea în pledoariile lui. Lucru straniu, tocmai el nu a fost, nici odată ministru de Justiție.

Bunătatea lui. În bogăția de însușiri ale acestui om excepțional, este aceea în fața căreia "trebuie să înghețăm" cum spunea Victor Hugo. E bunătatea lui sufletească. Activitatea agitată de fiecare zi, vâltoarea luptelor politice în care dai și primești lovituri în fiecare

ceas, sunt de natură să altereze caracterul îngăduitor și bun al omului. La el nici loviturile nedrepte, nici răutatea și nici invidia de care se lovea în tot momentul nu au reușit să umbrească bunătatea lui firească. El o cheltuia cu oricine. Cunoscut sau străin, era gata să vină în ajutor. Un biet țărân din munții Maramureșului (înainte de Unire) i se plângea, într-o scrisoare, că i s'a furat pușca de vânătoare cu care își câștiga existența. Take Ionescu, bine înțeles, nu l' cunoștea; i s'a părut, însă că era sincer. Deși nu era bogat și semna polițist când era la putere peste sumele ce avea în Bancă, i-a trimis 40 de lei, care pe atunci erau lei adevărați. Alta dată, fiind ministru, văzu pe ușierul lui cu capul între mâini. Nevasta lui căzuse bolnavă și nu avea bani să o îngrijească. Numai decât ministrul i-a girat o poartă, pe care, la urma urmei tot el a plătit-o.

Dar bunătatea lui nu se evidenția numai în chestiunile materiale. O întâlneai mai ales în feul de a tolera nedreptatea, invidia, răutatea celorlalți față de el. De aceea găseam că a fost o bună idee ca pe zidul cavoului de piatră albă unde odihnește, în curtea retrasă a schitului din Sinaia, să se sape nobila lui cugetare: "Nedreptățile pe care mi le-au făcut alții mie nu cer nimănu să le regrete, căci eu le-am uitat; acelea pe care le-am făcut eu altora, nu cer nimănu să le uite, căci eu le regret".

...

DACĂ vre-un cititor, care crede în logică și în dreptate, s'ar întreba: oare acest om așa de încărcat de daruri a fost el fericit în viață, așa răspunde fără ezitare: nu, deși a avut în viață mari și multe satisfacții, deși vanitatea lui a fost, adesea, pe deplin satisfăcută, vanitos, propriu zis, nu a prea fost. Fericit, desigur, nu a fost; cu o sănătate admirabilă și neavând de învidiat nimic nimănu, fondul intim al sufletului său era pesimist. Viața cu scurttimea și suferințele ei de tot felul, nu merită să fie trăită. "Viața este indiferentă", scrisese odată într'un album al societății Presei, spre mirarea multora. Și cum nu credea într-o viață viitoare care să compenseze pe cea de aici, îl biruia pesimismul. De multe ori, când era singur, îl găseam tăcut, dus pe gânduri între rafturile de cărți, frumos legate, care se ridicau până în tavan...

Ceace i-a umbrat viața născută a fost invidia semenilor săi, o invidie care a început să se manifeste de la primele succese, de când a intrat în viața publică și nu a dezarmat până a închis ochii. Acest sentiment urât care se strecoară în suflete mici și orbește spiritul omului, acest simțământ tenace și iremediabil, simțământ care face pe invidios să sufere de succesul altuia, l-a urmărit născut pe Take Ionescu și i-a otrăvit viața. Coaliția invidioșilor nu l-a iertat niciodată.

Nu cred că așa putea încheia mai bine rândurile de mai sus decât prin reproducerea a ceace Delavrancea a scris despre el: "Strălucirea lui Take Ionescu orbește pe cei cari nu pot privi în sus cu admirație, elocința lui fermecătoare irită capetele înguste și înveninează sufletele mici, inima lui bună—bună în toată noblețea cuvântului—fatal coalescează pe toți cei răi, vasta lui minte stărnește pleava din rândurile adversarilor și furia lor crește pe măsură ce crește numele aceluia pe care ei urăsc".

(*) În volumul "Take Ionescu" premiat de Academia Română.

Lausanne, Februarie 1958.

MARSUL ÎN BASARABIA

(Fragment dintr'un jurnal de război)

de ION V. EMILIAN

Iulie 1941

Acum noi suntem în avangardă... Soarele apune în nori, ascunzându-se după o geană de pădure. Liniștea nu-i turburată decât de traul cadentat al calilor. Ne uităm înainte, în dreapta, în stânga având parcă impresia că fiecare vâlcea, fiecare boschet ascunde o taină... Negura serii se lasă încet încet...

E întunecet bine când ajungem la Nedăbăuți... Intrăm în prima curte: grajdul-i gol, asemenea și casa. Prin ferestrele deschise vântul suflă în perdele, fluturându-le fener. Dintr'un ungher, o pisică sare speriată răsturnând o oală...

"Înainte!" Răscolim, rând pe rând, curți, coșere și case. Pretutindeni aceluși înfiorătoare pustietate. Zadarnic caută unu prin cotețe: și păsările lipsesc. Fără ca nimeni

dintre noi s'o mărturisească, simt ca aceiași întrebare frământă pe toți: Dece acest pustiu?

Spre centru, într-o curte răvășită, tăciunii unui camion mistuit de foc luminează lugubru. Călcăm pe hârtii și pe dosare pe jumătate arse: Regatul României, Primăria Municipiului Cernăuți. În dosul unor uluci: trei cadavre; sunt trei țărani români, bucovineni, cu bonita tivită cu negru și țărâni crețuri. Prăvăliți cu fața'n jos și cu mâinile legate la spate, toți trei poartă'n ceață împuscătura caracteristică. Cine sunt? Cum au ajuns aici?... Asta-i treaba altora!

"Înainte!" Satul pare nesfârșit de întins. Lăsăm în urma noastră uliți și fântâni. Minune! Contrar obiceiului, niciun soldat nu se oprește să bea apă. Sub greutatea pașilor noștri, câte-o creangă uscată troznește când. Intregul sat este învăluit în aceiași enigmatică și dezoilantă tăcere...

Piu-uu! Pi-uu! Pi-uu! Se trage'n noi depe-o uliță laterală, din dreapta.

"Culcat!" Ne trântim în șanțul drumului. Nimeni dintre noi nu trage. Trag însă, din urmă, "ține-cai!"; gloanțele lor zboară bâzâind pe deasupra noastră.

"Nu trage mândă!..." urlă Sergentul Dăcu de cutremură tot satul.

În salturi de pisică, ștergându-se de garduri, Raicea pleacă cu grupa în direcția de unde s'au tras focurile. Umbrele camarazilor dispar în noapte. Doar cu urechea, le urmărim șgomotul pașilor... Apoi, nimic. Beznă și tăcere.

S'a oprit și Escadronul, așa este rândulala. Lângă mine, Mazilu trage un oftat. Greu mai trec minulele... Dar, deodată un șerat haiducească străpune tăcerea. Avem și noi codul nostru de semnalizare. Se aude din nou șgomot de pași, prin mijlocul uliței de data aceasta. Camarazii ne aduc rezultatul isprăvi lor: un grup pestriț de ostași sovietici și de civili. O femeie!

Ștergându-și sudoarea cu o batistă mare cât un ștergar de colăcer, Raicea face raportul și prezentările: "Băieți! Aștia se băieți de condiție. Rămăscă de-al lor care, după

ce traseră în noi, fugiră spre Hotin. Pentru țivili nu pun însă mâna'n foc. Le suspecti".

"Băieți!" erau niște tăcuti, rușeni de prin părțile Storojinețului, mobilizați de câteva săptămâni și trimisi ca umplutură la o unitate înighebată în prupă la Cernăuți. Tunși numărul zero, cu boneta trântită în chip de plăcintă pe vârful capului, cu mantaua încheiată de-a'ndoa-selea și cu moletierele mult prea scurte, bieții oameni aveau o înfățișare cât se poate de comică.

Dintre civili, unul era un uriaș, cu păr negru bogat și pieptănat cu cărarea într-o parte; semăna mai mult a marinar. Celălalt era un omuleț slab ca un țăr, cu țâcăle și guler scrobit; un fel de sinteză între contabil și paraclicer. Nici unul nici altul nu vorbeau românește.

(Urmează pagina 13.)

Mult mai interesantă, femeia avea demnitate în ținută, ochi inteligenți și un surâs plin de grație. Purta o fustă foarte scurtă și cizmele de lăptos. Era și tânără și frumoasă... Ciudată societate.

"Du-i la Escadron, Iconaru! Umblând prin București și prin Brăila unde vânduse 'numai trufandale', Caporalul Iconaru avusese ocazia să învețe bunele maniere. Mângâind închizitorul carabinei, invita galant pe ru-soaică: "Poftiți, Coniță!"

"Înaintarea!" Drumul urcă în cotitură, lasă în urmă două trei gospodării și iese din sat, în dreptul unor mori de vânt.

Aici trebuia să ajungem. Cotrobăim și prin mori—gase le număr—vreo jumătate de oră, apoi începem să săpăm amplasamentele. Frânți de oboseală, soldații nu prea au chef de săpat; scormonesc doar pământul stând în genunchi sau într-o rână. Un agent ne-aduce însă un ordin izbăvitor: ne schimbă Escadronul 3.

După miezul nopții plecăm să ne odihnim, la egalonul cailor la mână care, potrivit unui ordin "de sus" și no-țiunilor pe care le avea Plutonierul Iacob despre "Lupta în localități și păduri", se instalase într-un câmp de sfe-clă. Nici fân nici paie, doar haturi și măzgă... Oamenii își caută cași. Este o lege veche a Cavaleriei și o nece-sitate: calul poartă întregul avut al călărețului.

Scotându-și botul din traista cu grâuțe. Dacă mă sa-luță dând din cap. Mă aștern lângă el, proptindu-mi casca de un bulgăre jilav. Din depărtări, din miez de noapte, se aude glas de tunuri. Dacă ronție satisfăcut și-mi suflă cald în piept. Din cer picură stropi de ploaie care, ase-menea unor lacrimi, se preling pe obraz și-mi lipesc genele...

...

"Don Locotenent, doriți o cafea", întreabă Garbis, agen-tul meu numărul 3, prezentându-mi gamela după ce mă trezise zgâlțâindu-mă. Înțeleaptă idee! Dar unde naiba putuse Garbis să fiarbă cafea, în sfeclă?... Abia se lumi-nase. La câteva sute de metri de noi: bubuituri în-fundate...

Caporalul Mazilu care este un fel de șef de stat major al Plutonului, totdeauna le curent cu mersul operațiilor și cu situația "de ansamblu", ne aduce o veste proastă: Escadronul 3 care se pusese în marș a fost oprit cu foc la un kilometru de unde ne aflam noi. Alte știri: o sin-gură baterie de-a noastră a trecut Prutul. Escadronul de tanchete al Brigăzii se află în sat, în stânga legătura cu Vânătorii n'a putut fi luată, cu Dreapta suntem în vânt...

Bubuiturile se întesesc. Sunt brandurile lui "4 Roșiori" care au ocupat poziție la Est de morile de vânt de-aseară.

Vine Vârzarul și-mi comunică: "...la Don Coloneli!" Bă-nuind despre ce poate fi vorba, ordon sergenților să fie gata cu grupele. Incalec și pornesc în trap spre P. C.-ul Regimentului...

"Tătuțu"—asa-i spunem noi Colonelului—mă întâm-pină surzător, mă invită să desfac harta și-mi spune cu glas molcom în moldoveneasca lui pitorească: "Iaca dragă, niște mogliani de ruși l'au oprit pe Nae (1) pe dâmbul ista. Nae a fost rănit și Firulescu se căsnește acum să împingă înainte, dar nu poate. Ne pierdem vremea, dra-gă. Incalecă tu plutonul tău și manevrează-i pe derbe-de...". Pe dreapta șoselei, cu plutonul meu la Centru, rămâne doar escadronul nostru. Între mine și Plutonul Barbu se intercalează grupa de mitraliere a Sergentului Galan. La vreo 50 de metri în spatele meu: Căpitanul Constanti-nescu Emil cu grupul de comandă al Escadronului. Drept în fața noastră, a ieșit din nori Soarele...

"Înaintarea!" Mergem prin părioagă, în pas liniștit și la intervale reglementare. Deocamdată pot vedea până în flancul drept al Plutonului 1 care înaintează cu două grupe în linia întâia și cu o grupă în linia a doua; Su-blocotenentul Barbu își desbracă mantaua de ploaie și o încredințează unui soldat... În urma noastră, grupul de comandă al Escadronului mai zăbovește un pic; Ser-gen-tul-Major Lupu încearcă telefonul. Se aude până la noi:

"Am înțeles, Domnule Coloneli!" Salut și plec la Pluton...

"Incalecarea!" Facem "teren variat", coborînd și ur-când râpi, trecem prin tufe și prin părioage smârcuite. În măsura posibilului, echipele se străduiesc să țină aproape, dar Plotonul s'a lungit din cale-afară... Oprim o clipă, ne regroupăm și—cu carabina pe oblănc—ieșim la câmp deschis în formație clasică: în linie de grupe, gru-pele în coloană... O grupă de mitraliere ne-ar curăța pe toți... Avem noroc. Trezindu-se cu noi în flanc și vâ-zându-ne că venim așa, ca la paradă vreo 10 ruși din cei

MARSUL ÎN BASARABIA

care opriseră avangarda noastră părăsesc poziția și fug în porumburi, fără să tragă un singur foc... Simt pe frunte broboane reci de sudoare și inima bătând să spar-gă pieptul. Descălecăm ori nu descălecăm? În aceeași ca-dență, continuăm traul. Alți ruși țâșnesc din câmpuri de sfeclă și lucernă și intră în porumburi... Suntem în fața șoselei principale, la puțul indicat de Colonel. Vâr-zaru își face semnul Crucii și-mi spune: "E un om al lui Dumnezeu între noi!"

"Descălecarea!" Trimitem caii la mână într-o porumbi-țe și ocuim poziție de ambele părți ale șoselei.

Cu o mașină "Tatra" sosește și Colonelul, însoțit de Maiorul german Allert. Ne onorează cu un "Brava, măi baști", desface harta, se uită cu binocul în dreapta și'n stânga și arată apoi cu cravașa în direcția pădurii Rucsin.

Dinspre Nedăbăuți, desfășurate în trăgători, toate es-cadroanele Regimentului 2—tează acum spre noi tăind poteci prin lanurile de grâu...

Pe dreapta șoselei, cu plutonul meu la Centru, rămâne doar escadronul nostru. Între mine și Plutonul Barbu se intercalează grupa de mitraliere a Sergentului Galan. La vreo 50 de metri în spatele meu: Căpitanul Constanti-nescu Emil cu grupul de comandă al Escadronului. Drept în fața noastră, a ieșit din nori Soarele...

"Înaintarea!" Mergem prin părioagă, în pas liniștit și la intervale reglementare. Deocamdată pot vedea până în flancul drept al Plutonului 1 care înaintează cu două grupe în linia întâia și cu o grupă în linia a doua; Su-blocotenentul Barbu își desbracă mantaua de ploaie și o încredințează unui soldat... În urma noastră, grupul de comandă al Escadronului mai zăbovește un pic; Ser-gen-tul-Major Lupu încearcă telefonul. Se aude până la noi:

"Alo Dunărea, aici Oltul!" În stânga mea, Raicea își în-deamnă oamenii: "Hai, mână mă, dă-i bătaie, luptește pasu..."

Aprind o țigare. Multe-mi vin acum în minte. Mă gândesc la cei de-acasă, la Mama... Unde-o fi Marcel? Apoi, ca într-un film de scurt metraj îmi apar imagini de demult: Mănăstirea Dealu, Brașovul cu lămpa, Bu-cegi, lacul dela Băneasa... Mă văd student...

Întărm în porumb. Înafară de Ene care deschide dru-mul și de Mazilu care-mi poartă binoculul și ține mereu aproape, nu mai văd nimic... Îmi pipăi pistolul din toc și cele trei grenade "Kiser" pe care le-am agățat de cen-tură. Porumbul foșnește de parcă-l răscolește furtuna...

Iarși sfeclă... De data aceasta numai pot cuprinde cu privirea decât dispozitivul propriului meu pluton. Fie-care este la locul lui...

Altă porumbiște, același foșnet... Unul strigă: "Rusă-nescu, unde moșta este Rusănescule?"

În fața noastră este acum o miriște; grăul zace pe câmp fără să fi fost strâns în snopi. Dincolo de miriște: porumb, dar până la porumb sunt vreo 150 de metri. Ter-enul este în pantă, noi aflându-ne în vale. Instinctiv, domolim pasul. Înaintăm, călcând pe așternuturi de grâu secerat. În dreapta noastră, mitralierii lui Galan urcă panta cărând cu ei piese și cutii. Cele două plutoane care ne încadrează sunt pe aceeași linie cu noi. În spatele grupului de comandă care-și face acum apariția știm că nu mai este nimic; al patrulea pluton a fost trimis de Regiment într-o misiune pe care noi n'o cunoaștem. Cu alte cuvinte, tot Escadronul 2 este acum pe miriște. "Mai domol, mai domol" ne strigă Căpitanul din urmă.

Piu-piu-piu! Piu-piu-piu-piu... Fără comandă, toți ai noștri se trântesc la pământ. Nu mai sunt acum fo-curi răzlete, ca la Nedăbăuți, ci foc de arme automate care trag concentric din porumbul din față. Adevărată vijelie.

Încerc să mă îngrop în pământ, dar n'am lopată. De ce n'am lopată? Îmi trag casca pe ochi și-mi lipesc bu-zele de țărână, desfac picioarele... Piu-piu-piu-piu... Făg-făg-făg... Gloanțele cosesc iarba din jurul meu. Mi-e gura uscată, simt rece în spinare... Tremur.

Tac-tac-tac! Sunt mitralierele noastre. Trage Galan. Trage și o pușcă-mitralieră dela Plutonul 1. Dela înamic, focurile s'au mai rărit. Din stânga mea, răcnește Garbis ca în port la Corabia: "Bă fraților, care are să schimbe o hârtie de 500 băă?" Îmi adun toate puterile și mă ridic...

"Salt înainte!" Se ridică agenții și toată grupa Datcu. Celelalte grupe deschid foc ca la comandă. Doar Tache Ilie din Izbiceni nu se mai poate ridica. Rămâne culcat în grâu, cu fața spre Cer, punctat cu roșu deasupra sprâncenei...

Alerg câțiva pași. Mă opresc, desfac o grenadă dela centrură, îi succesc cârligul și o arunc în porumb așa în neștire. Mă culc la pământ. O bubuitură, apoi altele...

"Salt înainte!" Acum s'a ridicat tot plutonul. Trag mi-tralierele lui Galan, trage Barbu cu tot plutonul lui. În pas alergător, fără oprire, ajungem la porumb. În mar-ginea lui, între doi doveci, un rus mort. Lângă el, o armă de infanterie cu 10 focuri. Tuburi de cartușe la tot pa-sul... Alt rus mort.

În sectorul nostru, focul a încetat. În schimb mult mai la stânga și dincolo de șoseaua principală, lupta este în tolu. Rușii trag acolo cu artileria, artilerie grea după cum socotim noi. "Săraci teleormăneni", exclamă Mazilu of-tând (2).

Întărm prin porumb. Aici o cască, colo o pușcă cu baionetă în formă de frigare, pansamente, o foaie de cort, o manta... Îeșim din porumbiște în urcuș. În fața noas-tră: islaz. Rușii parcă au intrat în pământ...

Vine găfâind dela Escadron Caporalul Tufiş și ne co-munică: "Opriți!"

(va urma)

MLASTINA DESNADEJDIILOR

DE N. S. GOVORA

ARĂ îndoială că în șase ani se întâmplă multe. Altădată, în fața bisericii din Paris, toate figurile mi-erău cunoscute, acum, majoritatea celor pe care-i întâlneam, îi vedeam prima oară. Mulți au trecut oceanul, câțiva au trecut în cele veșnice iar alții din nefericire—deși se mai găsesc în Paris, nu mai simt nevoia ca odată pe săptămână, să vină în rue Jean de Beauvais pen-tru a-și întâlni compatrioții, pentru a schimba păreri, pentru a se simți ală-turi, pentru a afla cele ce se mai în-tâmplă. Am fost mirat văzând parcate pe această scurtă și îngustă stradă pe care se află biserica o mulțime de mașini și, și mai mirat am fost când mi s'a spus că cei puțin zece dintre ele erau ale refugiaților, adică ale ace-lor oameni cari, pe când mă găseam cu la Paris, cu mare greutate găseau în dulapul lor o cămașă curată, atunci când se pregăteau să plece la biserică.

În șase ani, multe se schimbă! Dar, cu cei rămași, cu cei veniți, biserica era aproape goală și după terminarea slujbei, pe strada Jean de Beau-vals erau mai mulți Sârbi decât Români, Sârbi venind și ei la biserica românească, la o slujbă ce se face-așa mi s'a spus—înaintea celei românești.

Am făcut cunoștință cu cei noi veniți, am vorbit cu prietenii vechi. Am rămas surprins constatând că oameni care altădată treceau frontiere clandestin, alergau neliniștiți la o chemare sau plecau să execute un ordin, se arătau plictisiți, sătui de "aventură", burgheziți. Unul

îmi spunea că are acum 70.000 de franci pe lună, că "i-a venit mintea la cap".

După masă, întâmplător, aveau loc alegeri. M'am dus mânat de aceiași curiozitate, de aceeași sete de a cu-norțe, de a constata. În total 53 de Români prezenți. Altădată, erau vreo sută și cincizeci, turbulenți uni, obraznici alții, neliniștiți toți, interesați toți. M'am așezat pe un scaun și am rămas surprins de liniștea din bi-serică, de tăcerea de necrezut, figurile celor prezenți îmi păreau ale unor oameni absenți, cu gândurile în altă parte, toate aceste figuri păreau măști de ceară din-tr-un celebru muzeu al Parisului.

S'a deschis ședința, grav, solemn, straniu. Nici o opo-ziție, nici o părere contrarie. Și au început alegerile. Pen-tru 17 locuri de consilieri, se prezentaseră numai 14 candidaturi și încă, și din cei 14, câțiva nu declară că și le retrag. Și au început de astădată discuțiile, dar nu pentru a contesta o candidatură pusă, nu pentru a se ri-dica o contra candidatură ci, paradoxal, pentru a se ruga de unul și de altul ca să accepte să i se pună candidatura.

Și lucrurile mergeau greu de tot, timpul scurgându-se în această atmosferă apăsătoare de desinteres total, când pe fiecare figură părea că se citește aceeași dorință: să se termine mai repede și să plecăm acasă. Și altădată stătusem dela ora zece dimineața până la șase după masă, nemâncați, strada Jean de Beauvals fiind plină de oa-meni, ba chiar și de femei, care așteptau toți nerăbdători rezultatul.

Acum, se stătea pe loc, după penibile pertractări erau convinși doi ca să-și pună candidatura, dar, ca în po-vestea "racul, broasca și o știucă", trei anunțau că o re-

trag pe cea cu câteva minute mai înainte acceptată. Și pertractările reîncepeau.

A trebuit să intervină fostul ministru Domnul Nicolae Dianu, care a atras atenția celor prezenți asupra peri-colului ce pândeste biserica din Paris: cu ocazia vizitei de astăvară în P. R. a foștilor ofițeri francezi ce lup-taseră la Mărășești, repertiții propuseseră redescinde-rea unor instituții culturale franceze în România, în schimbul predării bisericii din Paris. Și apoi, patetic, cu părul alb, îmbrățișat, s'a ridicat colonelul Tomoroveanu: Domnilor, a spus el, repertiții cer biserica. Aceasta func-tionează în baza unei asociații culturale, aprobată de au-toritățile franceze. Dacă noi nu vom reuși să alegem din mijlocul nostru organul de conducere, adică pe cei 17 consilieri, înseamnă că asociația culturală nu este via-bilă și cererile repertiților vor avea toate șansele să fie luate în considerare.

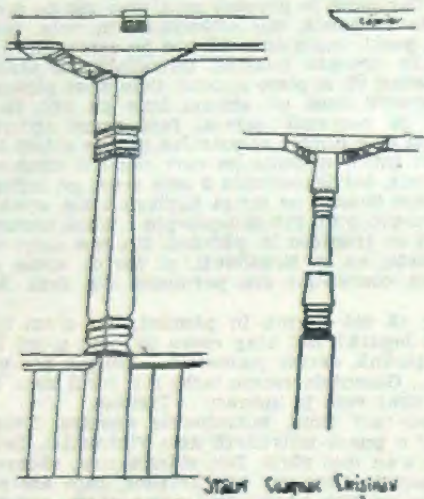
Cu toate că momentul era grav, mi-a venit să zâmbesc. Cu vreo opt ani înainte m'am pomenit invitat la masă de un alt colonel. Fusesem dese ori în casa acestui com-patriot și nici odată nu mi se oferise nici un pahar cu apă. Deastădată, masa era plină de bunătăți. Mân-căurii fine-pentru prima dată în viața mea am mâncat melci prăjiți la cuptor-iar băuturile scumpe, terminate cu șampanie. Și nu eram singurul invitat ci mai mulți, majoritatea oameni necăjiți, unul dintre ei-astăzi are meșină la scară-avea o gaură respectabilă la pantaloni, într'un loc socotit de rușine. Pentru ce toate acestea? Pentru că peste câteva zile aveau loc alegerile dela bise-rică, colonelul care ne oferise melci și șampanie voia să fie consilier și eu și cel cu pantalonii rupți aveam ca-litatea de alegători.

(Urmează pagina 14.)

ARTA ROMANEASCA IN BASARABIA

Locuințele ca și arta casnică, atât de variată ca desen și colorit, sunt opera țăranului moldovean, care forma elita în aceste regiuni.

Marele poet rus, A. S. Pușchin care a trăit în Basarabia și al cărui bust se ridică încă pe una din străzile Chișinăului, a spus că "Barbaria și ignoranța nu respectă trecutul, ne știind să se incline decât în fața prezentului; lipsa de cinste covenită strămoșilor este probă evidentă a ignoranței și a imoralității". Citez acest fragment de gândire occidentală, aparținând unui scriitor rus, care face un straniu contrast cu violarea frontierelor țării noastre anul trecut căci poporul nostru a creat atât istorie și atâtea tradiții pe acest pământ moldovenesc de mai multe ori milenar, așezat de o stranie fatalitate la marginile Europei și, din nefericire, în vecinătatea imediată a Asiei.

Stâlpi de lemn ai unei vechi case românești din Chișinău.

Mă aflam la Chișinău în 1918, puțin timp după eliberare și am vizitat în amănunt cartierele marginase ale acestui oraș, căutând urmele vechi noastre arte naționale.

Bisericele pe care le-am văzut la Chișinău, fuseseră sensibil transformate în timpul ocupației rusești și mai păstrau, din cauza aceasta, foarte puțin din forma lor originală; altele, din contra, situate în locuri mai puțin supravegiate, ca de exemplu biserica din Châșani-mare oraș comercial care a fost un timp capitala Țătarilor din Bugeac, păzit de armată, având palate pentru Hani, și în care aveau reședința chiar reprezentanții diplomației ai Statelor europene-sunt încă intacte ca formă exterioară, o formă destul de deosebită, și mai ales în interior unde frescele ca și stălpii, care în în mâinile lor biserica clădită de episcopul Daniel din Brăila, biserică veche de 230 de ani, se asemănă cu oricare alt interior al bisericilor dela noi(3).

În celelalte privește casele, aceste construcții modeste lipsite de soliditate, făcute din material nedurabil de către țăranii români și care, din această cauză nu pot fi prea vechi, au în Basarabia, ca în toate celelalte părți ale României, un nu știu ce semn de vechime și durabilitate, ceva etern care a înfruntat secolele și care se va perpetua atâtea timp cât România și poporul român vor exista.

Acest ceva rezidă în dispunerea și forma caracteristică a casei românești, în acest instinct al artei și frumuseții care trăiește în fundul sufletului poporului nostru și care ne-a fost transmis din timpuri imemorabile, o artă populară complexă, originală și de o rară distincție.

Am găsit în aceste cartiere marginase ale Chișinăului multe case românești care păstrează formele lor vechi ca și decorația binecunoscută la noi, decorația creștăturilor în lemn și tencuit.

Am schițat și desenat în acuarelă, trei din aceste case mai caracteristice și originale. Ele au fost reproduse într-o carte de propagandă atunci când pacea a fost semnată și drepturile noastre istorice și etnice asupra acestei vechi provincii au fost recunoscute (4).

Ele reprezintă trei tipuri diferite de case vechi românești: prima, o veche casă boierească, situată în mijlocul unei curți mari, pe care am găsit-o într-o stare de părușire; a doua este tipul unei case de meseriaș sau plugar, asemănătoare caselor din restul țării, mai ales în regiunea dealurilor; ea era locuită de familia unui plăpumar român; a treia formează tipul unei case având la parter un local pentru magazin și dependințele sale și la etaj, o turleă, deasupra prăvăliei cu o terasă și mai multe camere. Aceasta este tipul de casă al unui negustor sau meseriaș, al cărui acoperiș făcut din olane, ca și îngrădirea cu porțile înalte, denotă influența balcanică. Ea se găsește într-un cartier de negustori și meseriași.

Acste case ca alătele altele din cartierele marginase ale orașului, din care am reprodus după desene luate la fața locului câteva clisee, stâlpi, balustrade, streașni de lemn, etc. sunt dovada sigură a perpetuării poporului român în această provincie, unde chiar în capitală, sub stăpânirea rusească, s'a construit în stilul moștenit dela strămoșii noștri Tracii, stil răspândit dealtminteri în toată țara (5).

Artă țesutului covoarelor, care înfrumusețează astăzi multe case din București și alte orașe, ca și unele muzee și colecții particulare, completează arta populară veche românească, care s'a dezvoltat în mod fericit în această nenorocită provincie. Este aproape inexplicabil cum această abilitate în țesutul covoarelor a devenit în mod excepțional înfloritoare la cele două extremități ale țării: în Oltenia unde cele mai frumoase desene reprezintă în mod exclusiv flori și în Basarabia, unde predomină motivele geometrice care ne vin dela strămoșii noștri Traci și care predomină desenele în arta noastră populară. Bineînțeles, câteodată cele două sisteme de amestecă unul cu altul, totuși covoarele oltenesti nu se asemănă deloc cu cele basarabene. Cu toate că locuitorii celor două provincii iubesc în aceeași măsură florile, se disting în mod clar concepțiile lor diferite, care ajung la realizări ce se deosebesc unele de altele; varietatea desenelor basarab-

MLASTINA DESNADEJDII

Însfășiț, cu mari opintiri, s'au completat cei 17 candidați, au fost aleși prin ridicare de mâini și, cel puțin așa se speră, reperele va întâmpina greutăți în planurile lui de a pune mâna pe biserica din Paris. Dar peste toate rămânea prezent *desinteresul*, plictisirea, amotirea.

E drept că au avut loc și câteva ciocniri, dar nu este cazul să vorbesc despre ele, căci nu aveau nimic comun cu Biserica, cu credința sau cel puțin cu lupta exilului. Faptul că unul dintre cei prezenți fusese dat afară din liceul militar, *acum patruzeci de ani*, pentru cine știe ce potlogărie minoră, nu-i dădea dreptul celui care știa, să îl aducă în discuție la alegerea dela biserica din Paris. În zilele care au urmat, am căutat să văd pe foștii prieteni de altădată și, în special, pe cei care nu asistaseră la alegeri. Întrebați de ce nu au venit, majoritatea mi-au spus că nu-i mai interesează biserica, că ei sunt sătui de această *figanie românească*, că ei se duc la biserica grecească. Vina, aproape toți, o aruncau asupra unuia sau altuia dintre preoții români care se găseseră la Paris. Au fost inutile pledoariile mele, zadarnice încercările de a le demonstra că Biserica este ceva mai presus de un preot sau altul și chiar mai presus de un episcop sau altul. Că Biserica nu este o clădire, un preot sau un episcop, că Biserica nu este în afara noastră, ci în noi. Că trebuiesc să caute pe preotul cel mai bun, pe episcopul cel mai bun, pe conducătorul cel mai bun și să-l urmeze. Nu am obținut nici un rezultat, fiecare rămânând pe poziția lui.

Și a venit și noaptea de înviere. Altădată nu ai fi putut arunca un ac în biserica din rue Jean de Beauvais și nu numai biserica dar și strada erau pline de Români. Puținii care aveau mașină la acea dată-nu refugiați-eră obligați să și le parcheze pe alte străzi. Acum era loc berechet în biserică iar în stradă puteau sta liniștite mașinile tuturor.

Am luat de câteva ori masa cu unul dintre șefii refugiați și mi-am exprimat părerea că îmbunătățirea materială a refugiaților este un bine, că desigur se pot realiza mai multe lucruri folositoare, grație contribuțiilor ce aduc fiecare, contribuții mai consistente, având în vedere veniturile. Și răspunsul a fost întristător: "Te înșeli, dragul meu. Contribuțiile sunt astăzi mai puține, căci ele vin ca totdeauna numai dela cei săraci și—*din nefericire*—, săracii s'au împuținat. Majoritatea refugiaților de azi se *desinteresează* de chestiunile românești. Ai văzut la biserică. Toți se gândesc să se îmbogățească, să-și cumpere mașini, să se însoare, să-și facă o situație. S'a vorbit până acum de robia dolarului, dar acum a început să domnie francului și, probabil și acela a pesetei. Singurul motiv pentru care unii mai vin la biserică, este acela de a-și arăta mașinile. În America le spun "car".

Am plecat descurajat și întâmplarea a făcut să-mi cadă în mână cartea unui francez, laureat Goncourt în unul din anii precedenți. Se făcea acolo teoria *desinteresului*. În oricare situație, în această carte, atunci când intervine *desinteresul*, urma moartea. Da, acestui *desinteres* al nostru, îi va urma, mai devreme sau mai târziu, implecabil, moartea.

Acum câțiva ani, am avut un vis curios. Fiecare dintr-un noi, cred, i s'a întâmplat să se vizeze acasă, intrat clandestin, temător să nu fie prins și să se trezească fericit că se găsește în patul lui, oricât de sărac, afară, în libertate. Mi se întâmplase de mai multe ori, dar visul pe care vreau să-l povestesc, m'a sguduit mai mult decât toate celelalte. Intraseram clandestin în România și ajunsesem în satul meu. Bătusem temător în geam și a ieșit tata, care nu mi s'a părut deloc înfricoșat, ci foarte liniștit. Văzându-mă pe mine temător, mi-a spus: "Liniștește-te, nu ai de ce te teme. S'a dat amnistia". M'am culcat și când m'am trezit, am văzut pe drum oameni cu lumânări în mână. Se întorceau dela înviere. Am ieșit repede, deși teama nu mă părăsea. Le spuneam oamenilor "Christos a înviat", pe unii îi cunosteam pe alții nu, dar nici unul nu-mi răspundea, ci se dădea la o parte în calea mea. Și ceiace mă îndurera mai mult era faptul că ceiace mi se părea a citi în ochii lor, nu era teama, nu era groaza de a veni în contact cu un om scos din lege, nu frica de a sta de vorbă cu "un inamic al poporului" ci, așa mi se părea mie, ceiace-l făcea să se dea la o parte din calea mea, era un sentiment de silă, era greața care te face să te dai la o parte, pentru a nu atinge un vierme vâscos. Și mergând eu așa, printre lumânările care se dădeau la o parte, am întâlnit pe învățătorul Ion Hâncu. Mi se părea îmbătrânit, mult mai îmbătrânit decât îl văzusem eu în ziua de 5 Aprilie 1944—în drumul spre front făcusem o săritură până în satul meu pentru a-mi vedea pentru ultima oară pe ai mei—, când încercasem să-l îmbărbătez pentru moartea la Dalnic o ginerelui, prietenul meu, învățătorul Vasile Chetronie. Era cu

bene este mult mai bogată, în timp ce compoziția desenelor oltenesti este mai clasică. Un lucru rămâne însă sigur în orice caz: atât Oltenia cât și Basarabia se situează pe primul plan în arta țesutului covoarelor românești (6).

Toate aceste manifestări superioare etnografice ale Basarabiei, dovedesc continuitatea și soliditatea drepturilor noastre, care, cu toate că nu pot fi puse în discuție, au fost amenințate în vara anului trecut.

(1) P. Gore, Comis. Monumentelor istorice; secția Basarabiei, anul 1924, pag. V. Prefață.

(2) St. Ciobanu, Ibid., pag. 1.

(3) N. Iorga, Neamul românesc în Basarabia, pag. 173-174.

(4) De curând, ziarul "Universul" a început să le publice și ele trebuiau să apară deasemeni într-o carte asupra Basarabiei, pe care o pregătea profesorul Iorga, din însărcinarea Academiei române.

(5) Planimetria părții moldovenești a orașului Chișinău—decă partea veche—cuprinde străzile care duc la cele două piețe de aprovizionare, a fost socotită superioară în materie de urbanism, de către profesorul Academiei de Arhitectură din Petrograd; aceasta a fost făcută de el însuși în tratatul său asupra urbanismului.

(6) Pentru o completă edificare asupra acestui subiect a se consulta mai întâi: Artă populară în România de N. Iorga și Artă țăranului român de G. Oprescu.

(7) Articolul a fost reprodus de "Carpați" după un articol apărut în 1941.

părul alb, alb, aplecat de spate, în figura sbârcită îi lu-

ceau numai ochii ca două candelă.

I-am întins mâna, dar a lui nu a pornit în întâmpinarea alei mele. Și nici nu s'a dat la o parte. Ca în poveștile din copilărie, bătrânul învățător Ion Hâncu s'a îndreptat de spate și din ochii lui au pornit fulgere: "De ce ai venit să ne ucizi speranțele? De ce nu ai rămas acolo pentru ca să trăiești legenda? Îi vezi?, tună el, arătând către marea de lumânări care se strânseseră în jurul nostru, ei toți și cu mine, aveam o speranță. Teseusem

MOARTEA EXILATULUI

DE B. I. GADEA

La marginea lumii
La marginea drumului
Pustiit de naltă
Și de busuioac
Pe muchiea vântului
Unui alt soroc
Așteptam zadarnic
Pe muchiea vântului
Vântului văduhului
Așteptat-am crainic
Unui alt noroc.

Scrumul și nisipul
Nvinețise marea
Marea și cărarea
Zările și carnea...
Peste tot suspinul
Cobora uitarea
Și pe rugăciunea
Nădejdi ne'nfrante
S'asterneau tăcute
Toată stricăciunea
Și putreziciunea.

... Doar în pragul nopții
Când se stinge-amurgul
Și pornesc la pândă
Strigoi și hoții
Fratele meu sare
Să-și înhațe murgul
Ca s'astepte-acolo
La porțile morții
Dimineața rară
Când cântă cocoșul
Pentru-a treia oară...

La marginea lumii—
Ora Albă, albă—
Muream lângă drumul
Fără nici o naltă
La marginea lumii
Într-o dimineață
Muream lângă drumul
Fără nici o naltă
Năpădit de ceață.

Zorile ntristate
Zările albastre
Sovăiau aproape
Încă mai aproape
Lângă vătămate
Și-ostenite pleoape
Inchizând în ochii
Visurilor noastre
Inchizând de-apururi
Zorile curate
Zările albastre
Ale izbăvirii
Și iubirii noastre...

La marginea lumii
Pe muchiea vântului
Unui alt soroc
Așteptat'am vajnic
Pe muchiea vântului
Așteptat-am crainic
Unui alt noroc.

o legendă. Hei! El e acolo departe, în lumea liberă. Nu doarme. Va veni într-o zi. Și ai venit. Dar nu cum te așteptam noi, ci ca o oțrepă. Ai venit ca să ne distrugi speranțele, să ucizi legendele. Deacuma fă ce vrei. Rămâi sau te întorci, e tot una. Nici speranțele și nici legendele nu mai pot învia!"

Și m'am trezit cu perina udă de lacrimi. Și apoi, pe străzile Parisului, ale Münchenului și mai târziu pe cele ale Madridului, m'a urmărit marea de lumânări de înviere și vocea tunătoare a învățătorului: "Ai distrus speranțele, ai ucis legendele!"

Dacă din acest vis—sunt sigur că toți refugiații au avut visuri asemănătoare—, *desinteresul* nostru vor trage învățătura cea bună, va fi desigur un bine. Dar învățătura întreagă, nu numai aceea că nu trebuie să ne întoarcem în Țară ci și să ne dăm silința să facem ceva, la-

MLASTINA DESNADEJDII

gandele create să nu fie false, căci va veni poate ziua când va trebui să dăm socoteala pentru toate falsurile.

E sigur că în jurul bietelor noastre existențe, acolo în Tara se crează legende. În nevoia lor de a se agăța ca naufragiați de orice scândură, crează legende în jurul celui mai păcătos dintre noi.

Și într-o noapte, în prima Sămbătă după Paști, am fost invitat de un prieten la masă. Il cunoscusem pe acest prieten în vara anului 1945, în alte timpuri și alte situații. Prietenul plecase apoi în Algeria, în Indochina, Maroc, etc. Purtașem cu el corespondență, încercasem, atât cât mă ajutasera puterile, să-l țin la curent cu ce se întâmpla și, mai ales, să-l îmbărtățez. Sub soarele arzător al Algeriei, în singurătatea forturilor indochineze, dorul întoarcerii la el fusese mai aprig. Și în plus, lăsase în Patrie o logodnică în jurul căreia—soarele și singurătatea își avertisseră cuvântul lor de spus—crease o aureolă romantică. De câteva ori, se pare, scrisorile mele au avut un efect hotărâtor, prietenul renunțase la întoarcere.

Prietenul meu e poet, cântă minunat din vioară, compune chiar. Se pare că ține la mine, mai ales pentru că, atunci când am fost arestat, am luat doi pumni în plus din cauza lui. În corespondența ridicată de la mine, se găsea și o scrisoare de la el, în care, torturat, îmi cerea să mă duc la legăția reperistă pentru a-i aranja cu ministrul de atunci—un fost coleg de școală al lui—întoarcerea. Eu refuzasem să mă duc la legăție și răspunsul meu, pledoaria mea îl determinasera, odată în plus, să renunțe. Dar răspunsul meu—cum era normal—nu se găsea în scrisorile ridicate iar rândurile lui erau o dovadă în plus că eram un... periculos agent comunist.

Venit în Franța chiar în epoca declanșării "Glasului Patriei", prietenul meu, ne mai putând suporta, se hotărâse să întoarcă. S'a dus la legăție și-a făcut formele și... a venit revoluția din Ungaria. Acest sângeros eveniment a avut darul—mai mult decât scrisorile mele—, să-l sguduie. Și a renunțat definitiv.

S'a dus la cei în drept, cu mâna pe inimă, să-și povestească erorile, să ceară iertarea și locul pe linia de luptă. I s'au iertat toate, fără dificultăți dar, pentru că a mărturisit deschis că pentru alegerea tranșului în care va lupta, vrea să-mi ceară și părerea mea, i s'a ridicat iertarea și a fost părit la autorități că este... agent comunist. A avut dificultăți cu poliția dar, în momentul venirii mele la Paris, toate acestea erau de domeniul trecutului. În casa în care stă, casa pe care eu am numit-o porumb, deoarece are niște scări înalte care se clatină și când urci ai în fiecare moment impresia că te vei prăbuși, mă primise, mă ospătase cu mâncare gătită de el, îmi povestise totul, îmi citise poeziile, îmi cântase la vioară.

Și în această Sămbătă de după Paști mă invitase din nou, nu pentru a-l îmbărtăța pe el ci pe altul. "Vino! Un prieten se sbate în mlaștina desnădejdie. De luni de zile te așteaptă. Știa de la mine că vei veni și... te rog să fii convingător." Am urcat deci din nou în "porumb". Cel care mă aștepta, era un vechi cunoscut. Un sculptor de mare talent, însă boem, sovăitor, sgâlțâit de când este în exil, de toate nevoile.

Am luat masa împreună. Prietenul "indochinez" ne-a cântat din vioară și ne-a citit poeziile iar sculptorul ne-a prezentat—din memorie—o serie de poezii ale lui. Am rămas surprinși. Pe acest cunoscut îl știam numai sculptor, repet de mare talent, premiat la Roma, dar nu-l știam poet. Îmi pusesem capul în palme și ascultam. Sculptorul îmi declarase că în afară de sculptură nu are prea multe în cap. Baiat de țaran, sărac, abia putuse face o clasă de liceu. Norocul îl ajutase să urmeze belleartele la București și apoi la Roma. Ne-a povestit de profesorii lui dintre care, cel care-l câștigase inima, fusese Han. Și—fără chiurasa culturii sau pseudoculturii—poeziile lui erau scrise cu inima. Îmi plăceau.

Și apoi iar cântece la vioară și vin. Ne amestisem cu toții, dar sculptorul bea cu furie. O duce greu, e înșurat cu a Româncă și din cei 30.000 de franci pe care-i primește pentru lucrul penibil într-o fabrică de cauciucuri de automobile și tractoare sau cam așa ceva, nu prea are ce face.

Voia să știe de la mine dacă sunt posibilități de întoarcere. Veneam din altă țară, credea că-i pot aduce un argument nou și mai solid. Și i-am desfășurat ideile expuse de mine în articolul "Problema întoarcerii", întărite de alte argumente scoase din evenimentele care au urmat după aceia și care, mi se păreau mie, îmi confirmau teza. Și pentru un moment sculptorul s'a luminat la față. "Vezi? I-a spus el "indochinezului", aceasta e ceva nou. Ceva care pare să se sprijine pe realitate".

Dar apoi românele, poeziile și vinul, l-au clatinat din nou. Și-a plecat capul pe piept și, ca un geamăt, a revenit întrebarea pe care mi-o pusese la început: "Dar noi când ne întoarcem?"

Era o atmosferă apăsătoare, "porumbarul" prietenului meu care părea că se clatină și el când cineva dintre noi făcea vreo mișcare, poeziile, vinul, românele și întrebarea sculptorului care revenea ca un leitmotiv. "Dar noi când ne întoarcem?", crea un cadru lunar, propice nebuniei. Cu cât timpul trecea, cu atâta sculptorul se înrăia, devenea mușcător, arunca acuzații în dreapta și în stânga.

—De ce nu se face nimic? De ce stăm cu brațele încrucișate? De ce nu ia cineva comanda?... Iau eu comanda! striga el ca iluminat. Și apoi se prăbusea din nou. Își pleca capul pe piept. "Dar noi când ne întoarcem?" Își dădea seama de inutilitatea clipei de svăcnire când se hotărâ să ia comanda. Își dădea seama că totul e inutil. Îi explicam că suntem sdrobiți, că evenimentele sunt contra noastră, că trebuiește să așteptăm, să ne lipim ca rămele de pământ, să ne menținem sănătoși trupește și, mai ales, sufletește. Va veni timpul, îi spuneam, când ne vom înălța fruntea, când vom reporni la luptă.

—De ce au fost sacrificați cei cari au fost trimiși în Tară?, relua el dărz atacul.

Îi spuneam atunci că se găsește într-o stranie contradicție, că puțin mai înainte condamnă inacțiunea și acum condamnă acțiunea. Își dădea seama și își lăsa pe piept capul pe piept, ca să revină întrebarea gemută, obsedantă: "Dar noi când ne întoarcem?"

—Prietenule, i-am spus în cele din urmă. Nu mai arunca vina în dreapta și stânga. Vinovatul ești tu, vina e în interiorul tău, în inima ta care e bolnavă. Nu te condamn. Toți suntem bolnavi, în inima tuturor a început să roada putregaiul. Cineva a prevăzut această groaznică etapă și i-a pus un nume: mlaștina desnădejdie. Ne sbatem toți în mlaștina desnădejdie. Și tu, și eu, și el, am spus arătând spre prietenul care stătea cu capul plecat pe vioară. Dar trebuie să ne smulgem. Căți vom scăpa de înec și vom reuși să ieșim din mlaștină, vom mai face ceva. Dar să știi că vom fi puțini.

Dar tu nu, nu eu, nu el, nici toți care dela Viena la Sydney ne sbatem în mlaștina desnădejdie, suntem cei mai de plâns. În sbaterea noastră există încă interes. Și aceasta este important. Pierduți sunt cei pe care i-a cucerit desinteresul, căci desinteresul îi urmează moartea implacabilă. Pierduți sunt și cei ce au ieșit din mlaștina desnădejdie sau n'au trecut niciodată prin ea și acum nu-i mai interesează nimic. Uită-te în Paris. Români nu mai vin—spun ei la biserică s'au supărat pe un popă sau altul, nu se mai înfălesc, se ocolesc, se însoară, au copii, își iau cetățenii străine, mulți dintre ei căutând să ascundă că au fost odată Români. Publicațiile românești au murit sau vor muri una după alta, cele care mai trăiesc se târăsc în mijlocul indiferenței generale. Unii au ieșit din mlaștina desnădejdie, nu pentru a porni la luptă ci pentru a renunța la ea, alții sunt gata să se înnece. Gândește-te însă că în satul tău s'au creat în jurul tău legende. Țăranii tăi, țăranii aceia euminiți, nu știu că lucrezi într-o fabrică de cauciucuri de automobile, nu știu că ești gata să te înnece în mlaștina desnădejdie. Ei au creat în jurul tău o legendă. Nu pentru că tu ești capabil să fii erou de legendă, ci pentru că ei au nevoie să-și creeze eroi și legende."

Și i-am povestit și lui visul cu învățătorul Ion Hâncu.

Prin geam pătrundeau zorile. Am ieșit în stradă ca niște umbre, sculptorul se trezise complet, în dimineata bolnavă, păream spectre. Și pentru ultima dată sculptorul și-a plecat capul pe piept și a izbucnit în plâns: "Dar noi când ne întoarcem?"

Am plecat pe jos. Răsărise soarele, strada era umedă. Fără să vreau, îmi plecasem și eu capul pe piept. Aveam impresia că înainte penibil într-o mlaștină, că mă poticnesc, că mă înăbuș. Și apoi am ridicat capul pentru că așa cum fac de 14 ani—să mă prăbușesc și să mă ridic în aceeași zi, sau chiar de mai multe ori pe zi.

Pe străzile goale, cenușii, alături de mine, păsea învățătorul Ion Hâncu. Și mă întrebam dacă în același moment nu păseau alături de sculptor, nu un învățător gârbovit, ci o întreagă armată de umbre, care la întrebarea lui obsedantă "când ne întoarcem?", îi răspundeau aspru: Înainte!

E C O U R I

* În procesul de americanizare al fraților noștri de peste ocean, proces regretabil dar, din nefericire, normal, un rol de întârziere, de frânare, îl au Calendarul ce se tipărește acolo în fiecare an.

Și anul acesta, calendarele tipărite sunt la înălțimea celor din trecut. Ba, ca sa spunem adevărul, aceste calendare se îmbunătățesc în fiecare an și aceasta este, cred eu, una din influențele binefăcătoare ale exilaților.

Din articolele, interesante în totalitatea lor, remarcăm pe al Păr. Gherman intitulat "Acum zece ani", al Maestrului Aron Cotruș "Amintiri din Blajul de altădată", "Francisc Hubic Vertileanu" de Mgr. Alois Tăutu, "C. Rădulescu-Motru, filosof" de Păr. Gh. Russu, poeziile Maestrului Cotruș și ale dlui Al. Gregorian.

* Calendarul "Solia" nu ne-a fost trimis nici anul acesta.

* Calendarul ziarului "America" este și el la înălțime. Articole literare, științifice, de popularizare, abundă.

În articolul "Constantin Brâncuși, promotorul sculpturii moderne", dl V. Posteuca polemizează cu "detractorii" decedatului sculptor. Dl Posteuca este liber să creadă ce vrea despre sculptura sau despre omul Brâncuși după cum liber este să opereze pe "exilatul" Brâncuși numai că, pentru a convinge, trebuie să răstoarne argumentele "detractorilor". Ceiace, cred eu, este necesar, este convingerea, credința în cele ce scrie. Ori, îmi permit să afirm, nu cred cătuși de puțin în admirația dlui Posteuca pentru Brâncuși. Când cineva admira pe un artist strănu ca Brâncuși, fiind el însuși artist, în opera lui, cu sau fără voie se vor descoperi influențe brâncușiene. Brâncuși se află în unul din punctele cele mai avansate ale avangărzii artei. Se găsește dl Posteuca în unul din punctele avansate ale poeziei? Deloc. Dacă ar analiza cineva producția poetică a dlui Posteuca, ar constata că dă se găsește pe undeva în apropierea lui Copbuș, deci l-ar putea taxa ca pe cel mai conservator poet al exilului românesc. Nici o urmă brâncușiană. Nu am avea nimic de spus dacă articolul din Calendarul ziarului "America" ar fi semnat de dl Părulescu. Lăudă-se pe care le-ar aduce dl Părulescu, ar putea fi socotite sincere. Dar ale dlui Posteuca?

Dl Nicolae Novac publică un fragment din romanul în manuscris "Oameni în opinci" și o antologie a toamnei în poezia exilului.

* O bogată activitate românească are, în Turcia, dl profesor Enver Esenkova. Dl Esenkova este, după câte știu, născut în România și a făcut liceul la Tulcea. Cum legăturile dale cu România nu au avut la bază nici un interes economic-nici petrol și nici contracte de armament—ci numai firele acelea invisibile pe care le constituiesc cerul și străzile prăfuite ale copilăriei, dl Esenkova ne iubeste Tara și consideră o datorie să fie ambasadorul durerilor și credințelor noastre pe lângă poporul turcesc.

Dl Esenkova face parte-dacă nu chiar dirijează secția de limba română a postului de radio Ankara, ține conferințe, scrie articole, broșuri, etc., în favoarea României.

Recent, dl Esenkova a tradus și publicat, în limba turcă, o parte din poeziile lui Lucian Blaga, precum și drama "Ivanka".

* Vers, frumoasa revistă românească din Statele Unite, apare târziu, foarte târziu. Face impresia că emigrația românească se găsește într-o stare de delăsare, de deprimare, de sfârșeală. Această stare produce un desinteres față de manifestările literare, ziaristice, religioase, patriotice. Ea și nu nivelul scăzut al publicațiilor românești din exil face viața amară celor cari trădesc în acest domeniu. Personal cred că starea de deprimare este trecătoare, din străfundurile sufletului românesc va tăzni din nou speranța. Deaceia toate publicațiile românești cari sunt animate de credința că au ceva de spus, au datoria să învingă prin toate mijloacele perioada acesă de desinteres, au datoria să supraviețuiască. Și, printre publicațiile pe care le considerăm obligate să facă eforturi pentru a supraviețui, după părerea mea, se află și revista asociației "N. Bălcesu".

Din acest număr, apărut târziu, foarte târziu, număr închinat celui om de bine care a fost Aurel Burtic, semnalez versurile dlui Virgil Vasiliu, traducurile din diferiți poezi români, dintre care cea mai remarcabilă mi se pare "El Zorab", "Zilele memoriale bucovinene" ale dlui Bendescu, versurile dlui Lututovici, Posteuca, etc.

Sfârșesc, dorind înclodată "Vers"-ului, să se smulgă din mlaștina desnădejdie.

* "Dacia" este o publicație care-mi evocă amintiri. Sunt 13 ani de-atunci. Căiva Români, fără adăpost, fără nici un ban, cu sabia lui Damocles deasupra capului, urmăriți ca un vânat, într-o țară în care comunistii făceau parte din guvern, și într-o vreme când în Patrie se colabora din plin cu bezbojnicii, fosele mării căutând sa se aranjeze cu învingătorii, căiva Români zic, acot o publicație tipărită.

O publicație anticomunistă, în inima Parisului, în 1945!

Toți lucrau cu brațele și "Dacia" era fructul muncii lor. Era pe vremea când în Paris nu puteai spune că ești anticomunist. "Dacia" apărea clandestin, deaceia pe fronțișciul se citeau nume sonore, colonel cari erau numai căpitani, Buzdugani cari în realitate sunt departe de a fi feroși, Jieni, Bolduri și Dumbrăvi. Și în dosul acestor nume erau inginerul Mihăescu, preot Petre Popescu, poetul Ion Tolescu, novelistul de real talent Faust Brădescu.

În acea perioadă de confuzie, de totală colaborare cu ocupantul, niște bieți aruncați de soartă, în inima Parisului, trăgeau clopotul de alarmă. Se striga lumii că România este anticomunistă, că nu vrea să moară. "Dacia" era trimisă tuturor oamenilor de Stat din acea vreme, tuturor miniștrilor, gazetarilor, parlamentarilor.

Astăzi, după 13 ani, îmi vine să strig cu mândrie: Și eu am fost acolo!

Și "Dacia" a avut un răsunet neașteptat. Pierre Hervé, redactorul șef din acea vreme al oficiului comunist "L'Humanité" răspundea pe prima pagină, cu un articol intitulat "Antergăzile hitleriene". Nu este oare inutil să întrebăm pe vafnicii anticomunisti de astăzi, unde se găseau, în ce publicații și ce scriau în 1945?

Numărul de față al Daciei, număr jubiliar, este o trecere în revistă a luptei acestor oameni cari au dreptul să strige: Garda moare, dar nu se predă.

În afară de articolul dlui Horia Sima, mi-au plăcut articolele semnate de gral Chirnoaga—în special comparația cu careul dela Waterloo—, N. Iancu, ing. N. Roșca și O. Țarlea. Articole de amintiri pe care ani nu au puterea de a le face sa dispară,

ci le învâluie în perdeaua de ceață a legendei.

* Cu ocazia zilei închinată "Bisericii persecutate", "La Alianza del Credo por la Iglesia perseguida" deschide un concurs de scenarii radiofonice cu următoarele condiții:

- 1) Tema va fi "Biserica persecutată" și scenariile vor fi scrise în castellană.
- 2) Trebuind să se supună dispozițiilor programelor Alianza del Credo, difuzate de radio Barcelona și alte posturi spaniole și americane precum și de postul de radio al Vaticanului, lungimea scenariilor nu trebuie să depășească patru pagini și jumătate în folio, bătute la mașină, cu dublu spațiu.
- 3) Numărul personajilor nu trebuie să fie mai mare de zece.
- 4) Premiile ce se vor acorda sunt următoarele:

- 1) 3000 pesete
- 2) 2000 "
- 3) 1000 "

Alte opt scenarii vor fi difuzate ca și cele premiate.

5) Scenariile vor fi predate până la 15 August 1958. Ele vor fi trimise în plic închis și cu un motto, la secretariatul general Alianza del Credo, calle Rosellón, 235, Barcelona, cu mențiunea "Pentru concursul de scenarii radiofonice". Manuscrisele devin proprietatea secretariatului general care își rezervă dreptul publicării și difuzării.

6) Juriul va fi prezidat de președintele Comisiei de presă și radio al Diccionari Barcelona și va fi format din personalități marcante cu dublu aspect, religios și radiofonic.

7) Decizia se va da în ziua de 24 Septembrie 1958.

8) Ziua împărțirii premiilor se va anunța la timp.

9) Nu este posibilă ținerea unei corespondențe cu participanții la concurs.

* Activitatea CASEI ROMANE din Rio de Janeiro este într-adevăr demnă de înviat, căci nu scapă niciun act istoric și național, să nu amintească coloniei datul de griji și nevoi, în majoritatea ei, faptele ce nu trebuie să le uităm. Numai trăind în trecutul nostru greu însă eroic, avem lumina necesară sufletului întunecat de mizerie. Sub președinția dlui Mircea Buescu, lucrurile merg strună, căci a invitat toate forțele românești la lucru comun, și a evitat elementele care sunt desagregante. Perseverența Dsule a fost plină de succes. Munca a fost încununată de victorii continue. Organizarea serbărilor ca să nu fie oboseală este iarăși un punct important al CASEI.

La 15 Iunie 1957 a avut loc conferința dlui Prof. I. G. Dimitriu, colaboratorul nostru, care a vorbit despre "Poezia românească în ultimii 13 ani". Dsa a caracterizat poezia până la August 1944, și a definit poezia românească de astăzi în: poezie republicană (reperistă) poezia rezistenței și poezia exilului. Analizând fondul și forma, poezia a fost caracterizată după tipuri astfel: "poezia" republicană (reperistă) tip Jebeleanu, poezia rezistenței, tip Stegarul,

organizator al Moldovei, ca diplomat, ca cruciat împotriva expansiunii otomane spre Apus, și ca figură legendară intrată în sufletul poporului.

Cu multe citate din poezia populară, cultă, cronici, etc., figura lui Ștefan cel Mare a dominat sala plină de public românesc ce a apreciat just conferința confratelui nostru dela Rio.

A doua zi, 24 Noemvrie, a avut loc un mare parastas, cu slujbă specială domnească, pentru odihna sufletului prea măritului nostru Voevod Ștefan cel Mare. Serviciul divin a fost săvârșit de către Sf. Sa Păr. Anhidim Ușeriu, care a vorbit cu însușește despre domnia și biruințele marelui voevod moldovean, învingătorul Turcilor și salvatorul creștinătății răsăritene. Un cor improvisat a cântat troparele de rigoare și "Veznica pomenire".

Parahia a servit coliva creștinească lumii, pentru pomenire.

* În ziua de Sâmbătă, 30 Noemvrie 1957 a avut loc la Biserica Sf. Nicolae din Rua Gomes Freire-Rio de Janeiro, un parastas pentru pomenirea lui Corneliu Codreanu, întemeietorul Mișcării legionare, și a celor

refugiaților din Brazilia. Programul extrem de interesant. Au participat 14 națiuni cari au prezentat dansuri, muzică, etc., ale țării respective. România prindea a prezenta obiceiurile de Crăciun ale noastre, cu o "Steia" minunată realizată de către D. Dornescu, "Buhaiul" și "Plugusorul" cu Gușa, flăcăiașii lui N. Cristea, Dan Mihaescu, toți la comanda lui N. Gheorghiu, care a recitat un plugusor frumusește. Bicele și buhaiul au fost aplaudate extraordinar. Corurile: O ce veste minunată, "Domn, domn să năștam", și "Bună dimineața" conduse maestrul de d-na Inge Maria Dimitriu au plăcut publicului internațional din amfiteatru. Corul a fost compus din Domnii: Ing. D. Mihaescu, Ing. Prof. Th. Oniga, Cdr. M. Teohari, Prof. I. G. Dimitriu, M. Ruse și Doamnele Eug. Ușeriu, Maria Penea, M. Enăchescu și C. Ruse.

Echipa românească s'a clasat a treia, după echipa ungară și cea japoneză. Organizarea acestei echipe a CASEI ROMANE se datorește muncii neprecupețite a dlui Ing. Prof. Th. Oniga.

La 22 Decembrie 1957, Moș Crăciun a vizitat pe copilașii coloniei românești și anul acesta. Moșul bun ca în totdeauna a adus și anul acesta jucării și pachetele copiilor, dar nu ca în alți ani. Comitetul de doamne s'a străduit să realizeze ceva bun. Listele de subscripție aduse de domnii Ing. Mihaescu, Ing. Marcu Nicolau, Atanasiu, Buescu, etc., au arătat că lumea se mai interesează de bucuriile copiilor.

Corul ocazional care a cântat la Maracanazinho a cântat și aci colindele străbune.

Și de astă dată dl Gușa a fost un sfânt Moș Crăciun, care fost primit cu cântece și poezii spuse frumos de către fetițele Ileana Dimitriu, Nicoleta Ușeriu, Corina Carap, Milena Duchide, etc., și de flăcăiașii Leonard Carap, Lucian Stoenescu, Gheorghiu și Gușa.

DI. D. Dornescu a aranjat sala și pomul de Crăciun uimitor de frumos.

Toate acestea se fac în Rio de Janeiro numai prin buna înțelegere dintre marea majoritate a oamenilor, cari de altfel dau tonul păcii și liniștii în Colonie.

Rep.

* La împlinirea a 99 de ani dela UNIREA PRINCIPATELOR, tineretul, conștient de datorită ce-i incumbă, fiind pe meșteaguri străine ambasadorul suferințelor Neamului, a sărbătorit acest eveniment istoric în căminul cultural al Mănăstirii Sf. Nicolae din Detroit, în fața unei numeroase asistente.

După intonarea celor două imnuri naționale, american și român, executate de George Oprea, a urmat vorbirea dlui Chirilă Ciuntu, organizatorul serbării, care a arătat în cuvinte simțite, imensa forță morală adusă Neamului nostru de acest eveniment istoric, care de 99 de ani încoace și-a continuat lupta pentru viață, cu inenafte jertfe de sânge. Să cultivăm acest patrimoniu moral, intelectual și politic al unității, în oricare parte a lumii ne-am găsi, pentru că numai așa vom sfârși planurile cumplitei dușman dela răsărit, care vrea să ne distrugă.

Au urmat apoi cântece naționale exe-

cutate de soliști. Vichentie Ocologanu, Joseph Căpățână și Dna Ecaterina Chig, acompaniați la orgă de d-na Elsa Moncal, profesoară iar și Augustina Sutea a recitat poezia "Cine grija sa-mi mai poartă" de maestrul Aron Cotruș.

Conducerea programului a avut-o dl Felix Lungu.

La sfârșit, I. P. S. S. Teofil citește un protest care a produs indignarea tuturor celor de față. Acest protest se referă la răpirea în Viena a dlui Traian Puiu, o importantă figură a emigrației românești. Faptul s'a întâmplat în ziua de 20 Ianuarie 1958 și se bănuiește că piraiții dela Legația reperistă din Viena au avut rolul principal în această răpire. "Ne mirăm, spune I. P. S. S. cum într-o țară constituțională de demnitate ei se poate petrece un asemenea fapt, fără să se reacționeze cu energie, ridicând proteste care să sgardească lumea. Se vede treaba că trupele comuniste s'au retras din Austria dar comunistii au rămas și lucrează ca la ei acasă!"

* Comitetul de direcție al "Casei Române" din Rio de Janeiro, împreună cu Parohiile ortodoxe românești din Rio de Janeiro, au trimis la O. N. U. și reprezentanților diplomați în capitala Braziliei, al marilor puteri occidentale, un document prin care se protestează contra faptului că deși Țara noastră se găsește în al 14-lea an de ocupație sovietică nu numai că nu a fost eliberată, dar nici cel puțin problema eliberării nu a fost luată în considerare în conferințele sau proiectele de conferințe internaționale.

Mai mult "la ora actuală se fac mari eforturi pentru promovarea ideii unei conferințe internaționale de înalt nivel, între marile puteri occidentale și Rusia sovietică, în care aceasta din urmă caută de fapt să obțină cu orice preț, nu desarmarea atomo-nucleară, cum susține Moscova, ci recunoașterea oficială a statu-quo-nui est-europeean adică al ocupației. Comitetul de direcție al Casei Române din Rio face apel la toate grupările românești din exil pentru a se solidariza efectiv la strigătul de alarmă lansat în capitala Braziliei.

Imprejurări străine de voință și dorința noastră ne-au obligat să întrerupem contactul pe care l-am avut permanent dela 10 Mai 1954 și până la 10 Septembrie 1957 cu dvoastră stimată cititori și sprijinitori. E inutil să relevăm amărăciunea provocată de această întrerupere pe care numai reparația și continuitatea asigurată o șterg din suferințele noastre.

Odată mai mult efortul comun, înțelegerea și dragostea desinteresată de înfăptuirea românească, au învins obstacolele pe care, oare, au pus în calea noastră.

Să continuăm pe același linie, siguri că biruința binelui asupra răului va veni să îndreptățească speranțele puse în justa cauza românească.

Păstrați neștirbită încrederea cu care ne-ați urmat și sprijinit.

E singura răsplătă pe care o cerem pentru sacrificiile ce facem pentru a păstra legătura Dvoastră cu adevăratul suflet românesc.

Cu fruntea sus, să mergem înainte!

Dela stânga spre dreapta: Ing. Mihaescu; Prof. Dimitriu; Dna Dimitriu; Dna Penea; Dna Ușeriu; Dna Comnăne; Dan Mihaescu; D. Dornescu (sus); Dna Codreanu; Dna C. Ruse; M. Ruse; Ing. Prof. Oniga. Copilasii: Horia Dimitriu; Nicoleta Ușeriu; Mihaela Cristea.

poezia exilului divizată în poezie națională, tip Cotruș, și poezie estetică, tip Buiocescu. Urmează caracterizarea poeziei din cele 3 categorii de mai sus.

Lectura frumoasă a făcut-o dl Faust Brădescu, colaboratorul nostru, care a prezentat diferite inspirații ale vremii.

La 30 Iunie 1957, în biserica românească adăpostită în biserica Sf. Nicolae din Rua Gomes Freire-Rio de Janeiro, s'a oficiat un parastas pentru pomenirea creștinească a scriitorilor și artiștilor diverși morți dela 1944 până în prezent. A oficiat pâr, paroh Anhidim Ușeriu care a vorbit mizcător despre ilustre personalități moarte fără să se plece dușmanilor țării. În acelaș sens vorbește și dl M. Buescu, președintele CASEI ROMANE, care accentuiază recunoștința ce trebuie să le purtăm acestor soli ai românismului în diferite ramuri de activitate.

O colivă mare, îmbrăcată în tricolor, colacii noștri românești, și "Veznica pomenire" cântată cu lacrimi în ochi de întreaga asistență au mișcat inimile tuturor Românilor ce se aflau în biserică.

Sigur că vor fi fost mici scârpări din vedere, dar gestul CASEI ROMANE și a Parohiei trebuie să fie imitat de toate coloniile de pe întreg globul pământesc. Trăim doar prin morții noștri scumpi, cari ne-au arătat cum au putut în situația în care se aflau ei la un moment dat, să arate că demnitatea este cea mai mare virtute pentru care putem muri fericiți.

Alegerile dela 14 Iulie au decurs în cea mai mare liniște. Lumea entuziasmată de activitatea comitetului din anul trecut, sub președinția dlui M. Buescu, a primit de aplauze, și în unanimitate a aclamat readoptarea aceluiaș comitet în fruntea căruia se află din nou dl M. Buescu. Ce mai vorbă, Voz populi... Iată noul comitet, căci au mai intrat câteva elemente din rezerva, neamului. În ordine alfabetică: At. Atanasiu, M. Buescu, L. Butculescu, A. Comnăne, D. Dornescu, I. G. Dimitriu, D. Mihaescu, Al. Nicolau, Marcu Nicolau, I. Niculescu, Th. Oniga, M. Preotescu, P. Stoenescu, G. Teja, M. Teohari. Din motive personale dl Al. Nicolau a demisionat.

Alegerea a fost prezidată cu mult tact de către Păr. Anhidim Ușeriu, parohul bisericii. Darea de seamă a fostului comitet, precum și gestiunea financiară au fost aprobate. Acum, la lucru din nou!

În seara de 23 Noemvrie 1957, la orele 7, a fost sărbătorită comemorarea lui Ștefan cel Mare dela a cărui înscăunare s'au împlinit 500 de ani. Dl Prof. I. G. Dimitriu a vorbit despre însemnătatea acestui mare eveniment istoric pentru noi și celelalte popoare din răsăritul Europei, evidențiind personalitatea marelui nostru voevod, ca

13 camarazi de luptă, asasinati mișelește din ordinul lui Carol II, la cererea judec-masoneriei. Slujba dină a oficiat-o călător multă solemnitate preotul paroh Anhidim Ușeriu. Sf. Sa a vorbit despre jertfa mare a acestor martiri ai luptei anticomuniste, care, anticipat, au anunțat nenorocirea ce amenința România într-un viitor nu tocmai depărtat. Roadele domniei nechibzuite a unui rege anormal se văd și se simt astăzi pe spinarea Neamului.

Asistența a ascultat cu emoție cuvântarea Sf. Sale.

După tradiția s'a împărșit colivă și colaci participanților la acest parastas de 19 ani.

* În ziua de 12 Ianuarie 1958, a avut loc în Biserica Sf. Nicolae din Rua Gomes Freire-Rio de Janeiro, care adăpostește parohia românească Sfinții Trei Ierarhi Vasile, Grigore și Ioan, parastas pentru pomenirea eroilor români Ionel Moja și Vasile Marin, căzuți pe frontul dela Majadahonda la 13 Ianuarie 1937, luptând pentru Christos și biserica lui, spurcate de listele comuniste. Sfânta slujbă a oficiat-o înălțător Cuc. Părinte Anhidim Ușeriu, vorbind despre marea jertfă creștină a eroilor români în lupta anticomunistă din Spania.

Lumea participantă a avut emoția pe care o are cineva în fața faptelor mari, cari sunt pomenite în momente grele ale poporului român.

S'a împărșit colivă și colaci tuturor celor ce-au venit la această comemorare.

* La 26 Ianuarie 1958 parohia română Sf. Trei Ierarhi Vasile Grigore și Ioan și-a serbat hramul (care ar urma în mod normal să fie la 30 Ianuarie). Întreaga colonie românească a venit să la parte la această serbare anuală, care a contopit și serbarea zilei de 24 Ianuarie, amintitoare de Unirea cea mică dela 1859 și ziua de naștere a poetului Eminescu, genul național al Neamului românesc (15 Ianuarie 1850). A avut loc slujba la biserica siriană, după care s'a oficiat te-Deum-ul la CASA ROMANA din Rua Santo Amaro-Rio de Janeiro.

Dupa slujbă s'a cântat "Hora Unirii", urmând cuvântarea caldă patriotică a dlui Ing. D. Mihaescu, care a arătat faptul istoric al Unirii, figurile însemnate ale lui Cuza Vodă, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, C. Negri, etc., și necesitatea unirii noastre de astăzi în fața pericolului comunist. Lumea entuziasmată a jucat hora istorică, trecându-se la pomana apoi.

La 14 Decembrie 1957 a avut loc în amfiteatrul uriaș din Rio de Janeiro "Maracanazinho" din inițiativa Revissmo. Pădăre Helder Câmara, arhiepiscopul orașului Rio Janeiro a serbat data în omagiu

EDITURA «CARPATI» ANUNTA

Au apărut:

Istoria Românilor din Dacia Traiană, de A. D. Xenopol, vol. I, epuizat.

Istoria Românilor din Dacia Traiană, de A. D. Xenopol, vol. I, ediția II-a, 3 dol. U. S. A.

Istoria Românilor din Dacia Traiană, de A. D. Xenopol, vol. II, III și IV, 7 dol. U. S. A.

Istoria literaturii române, de D. Murărașu, vol. I și II, 6 dol. U. S. A.

Povești, de Ion Creangă, 4 dol. U. S. A. Naționalismul lui Eminescu, de D. Murărașu, 3 dol. U. S. A.

Amintiri din copilărie, de Ion Creangă, 3 dol. U. S. A.

Haiducul roman, de Bucura Dumbravă, 4 dol. U. S. A.

Precursori, de Octavian Goga, 3 dol. U. S. A.

Povești fără Țară, nuvele, de Faust Brădescu, N. Novac și N. S. Govora, 4 dol.

Poeme fără Țară, de V. Postecă, N. Novac și N. S. Govora, 2 dol. U. S. A.

Cuiburi de lumină, poezii, de Valeriu Cărdă, 1,50 dol. U. S. A.

Dacia, de Vasile Părvan, 2 dol. U. S. A.

Din crucea pădurii, poeme, de Ion Tolescu, 1,50 dol. U. S. A.

Persecuțion religioasă en Rumania, text spaniol, de Rev. Al. Mircea, 0,50 dol. U. S. A.

Romania, text francez, broșură ilustrată, 0,25 dol. U. S. A.

Frumoasa cu ochi verzi, de J. N. Manzatti, 3 dol. U. S. A.

Rapsodia iberică, ediție bilingvă de Aron Cotruș, 1 dol. U. S. A.

Răscola, roman, de Liviu Rebreanu, vol. I și II, 6 dol. U. S. A.

Sub tipar:

Istoria presei românești, de Pamfil Șeicaru, vol. I și II, 6 dol. U. S. A.

CARPATII

Revistă Culturală

Director: ARON COTRUS
Redactor: TRAIAN POPESCU

Redacția și Administrația:

Calle Villanueva, 43, Madrid.

Abonamente:

Anual: 5 dol. U. S. A.
Pentru instituții: 12 dol. U. S. A.

ES MANUSCRITO.—MARSIEGA, S. A.